

რასიზმის და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ
ევროპული კომისიის
ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია N15

სიმულვილის ენასთან ბრძოლის შესახებ

მიღებულია 2015 წლის 8 დეკემბერს

სტრასბურგი, 2016 წლის 21 მარტი

*გთხოვთ, გაითვალისწინოთ, რომ ეს არის ნათარგმნი ტექსტი. თუ
ტექსტში რამე დაგაუჭკვებთ, გთხოვთ, გადაამოწმოთ ორიგინალურ
ვერსიებში ინგლისურ ან ფრანგულ ენებზე.*

This document was translated with the support of the EU and Council of Europe regional project “Strengthening access to justice through non-judicial redress for victims of discrimination, hate speech and hate crimes in the Eastern Partnership”.

გამოქვეყნებულია
რასიზმის და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ევროპული კომისიის მიერ
ევროპის საბჭო - 2016
დაბეჭდილია სტრასბურგში

**რასიზმის და შეუწყნარებლობის
წინააღმდეგ ევროპული კომისია
(ECRI):**

ადასტურებს რა დემოკრატიული და
პლურალისტური საზოგადოებისთვის
აზრისა და გამოხატვის
თავისუფლების, ტოლერანტობის და
ყველა ადამიანის თანასწორი
ღირსების პატივისცემის
ფუნდამენტურ მნიშვნელობას;

ამავდროულად, ითვალისწინებს რა,
რომ აზრისა და გამოხატვის
თავისუფლება არ წარმოადგენს
არაკვალიფიციურ უფლებას და იგი არ
უნდა განხორციელდეს იმ ფორმით,
რაც სხვების უფლებებს არ
შეესაბამება;

დამატებით, ითვალისწინებს რა, რომ
ევროპის ისტორიიდან მომდინარეობს
რასიზმის აღზევების, რასობრივი
დისკრიმინაციის, გენდერის ნიშნით
დისკრიმინაციის, სექსიზმის,
ჰომოფობიის, ტრანსფობიის,
ქსენოფობიის, ანტი-სემიტიზმის,
ისლამოფობიის, ანტი-ბოშური
განწყობების და შეუწყნარებლობის
და, ასევე, გენოციდის დანაშაულების,
კაცობრიობის წინააღმდეგ
დანაშაულების ან ომის დანაშაულების
და ასეთი დანაშაულებების საჯარო
უარყოფის, ტრივიალიზაციის,
გამართლების ან მიმნებებლობის
ხსოვნის, მათ მიმართ სიფხიზლის და
მათ წინააღმდეგ ბრძოლის
მოვალეობა;

ითვალისწინებს რა, რომ ხსოვნის,
სიფხიზლისა და ბრძოლის
აღნიშნული მოვალეობა წარმოადგენს
უნივერსალური და განუყოფელი
უფლებების დაცვისა და
ხელშეწყობის, თითოეული ადამიანის
უფლებების მხარდაჭერის არსებით
შემადგენელ ნაწილს;

ითვალისწინებს რა სიძულვილის ენის
განსაზღვრისა და გაგების სხვადასხვა
გზებს, როგორც ეროვნულ, ისე

საერთაშორისო დონეზე, და ასევე, მის
სხვადასხვა ფორმებს;

მიიჩნევს რა, რომ სიძულვილის ენა,
წინამდებარე ზოგადი პოლიტიკის
რეკომენდაციის მიზნებისთვის,
გაგებულ უნდა იქნას, როგორც
ადამიანის ან ადამიანების ჯგუფის
დამცირების, სიძულვილის ან
ცილისწამების ადვოკატირება,
ხელშეწყობა ან წახალისება,
ნებისმიერი ფორმით, და, ასევე,
ნებისმიერი შევიწროება,
შეურაცხყოფა, უარყოფითი
სტერეოტიპირება, სტიგმატიზაცია ან
მუქარა ასეთი ადამიანის ან
ადამიანების ჯგუფის მიმართ და
ყველა აღნიშნული ტიპის გამოხატვის
გამართლება "რასის"¹, კანის ფერის,
წარმოშობის, ეროვნული ან ეთნიკური
წარმომავლობის, ასაკის, შეზღუდული
შესაძლებლობის, ენის, რელიგიის ან
რწმენის, სქესის, გენდერის,
გენდერული იდენტობის,
სექსუალური ორიენტაციის და სხვა
პიროვნული ნიშნის ან სტატუსის
საფუძველზე;

აღიარებს რა, რომ სიძულვილის ენას,
შესაძლოა, ჰქონდეს სასამართლოს
მიერ დადგენილი გენოციდის
დანაშაულების, კაცობრიობის
წინააღმდეგ დანაშაულების ან ომის
დანაშაულების საჯარო უარყოფის,
ტრივიალიზაციის, გამართლების ან
მიმნებებლობის ფორმა, და ასეთი
დანაშაულებების ჩადენაში
მსჯავრდებული პირების განდიდების
ფორმა;

¹ ვინაიდან ყველა ადამიანი განეკუთვნება ერთსა და იმავე სახეობას, ECRI არ ეთანხმება თეორიებს, რომელიც ეფუძნება სხვადასხვა "რასების" არსებობას. თუმცა, წინამდებარე რეკომენდაციაში ECRI აღნიშნულ ტერმინს იყენებს იმისათვის, რომ რეკომენდაციით უზრუნველყოფილი დაცვიდან არ გამოირიცხონ ის ადამიანები, რომლებიც ზოგადად და შეცდომით აღიქმებიან, როგორც "სხვა რასას" მიკუთვნებული.

ასევე, აღიარებს რა, რომ გამოხატვის ისეთი ფორმები, რომელიც შეურაცხმყოფელია, შოკისმომგვრელია ან შემაწუხებელია, მხოლოდ აღნიშნულის გამო არ წარმოადგენს სიძულვილის ენას, ხოლო სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ ქმედება უნდა ისახავდეს ადამიანების ან ადამიანთა ჯგუფის დაცვის და არა კონკრეტული რწმენის, იდეოლოგიების ან რელიგიების დაცვის მიზანს;

აღიარებს რა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენებამ შესაძლოა ასახოს ან ხელი შეუწყოს გაუმართლებელ ვარაუდს იმის შესახებ, რომ ადამიანი, რომელიც სიძულვილის ენას იყენებს რამენაირად აღემატება იმ ადამიანს ან ადამიანთა ჯგუფს, რომელთა წინააღმდეგად მიმართულია სიძულვილის ენა;

აღიარებს რა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება, შესაძლოა, მიზნად ისახავდეს ან, გონივრულობის ფარგლებში, არსებობდეს მოლოდინი, რომ მას ექნება სხვების მიერ ძალადობრივი ქმედებების, ზეწოლის, მტრობის ან დისკრიმინაციის ჩადენის ეფექტი, სიძულვილის ენის სამიზნე პირის ან პირთა ჯგუფის მიმართ, და აღნიშნული სიძულვილის ენის განსაკუთრებით სერიოზულ ფორმას წარმოადგენს;

აცნობიერებს რა იმ მძიმე საფრთხეებს, რასაც სიძულვილის ენა უქმნის დემოკრატიული საზოგადოების ერთიანობას, ადამიანის უფლებებისა და კანონის უზენაესობის დაცვას. ამავდროულად, ითვალისწინებს, საჭიროებას იმისა, რომ არ მოხდეს სიძულვილის ენაზე დაწესებული შეზღუდვების ბოროტად გამოყენება უმცირესობების გასაჩუმებლად და ოფიციალური პოლიტიკის, პოლიტიკური ოპოზიციის ან რელიგიური რწმენის კრიტიკის ჩასახშობად;

აცნობიერებს რა სიძულვილის იმ ენის განსაკუთრებულ პრობლემასა და სიმძიმეს, რომელიც მიმართულია ქალების წინააღმდეგ, მათი სქესის, გენდერის და/ან გენდერული იდენტობის გამო, და როდესაც ეს კომბინირებულია მათ, ერთ ან მეტ, რომელიმე სხვა მახასიათებელ ნიშანთან;

ითვალისწინებს რა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება მზარდია, განსაკუთრებით კომუნიკაციის ელექტრონული ფორმის საშუალებით, რაც ზრდის მის გავლენას. ამავდროულად, მისი ფარგლები რჩება ბუნდოვანი, სიძულვილის ენის შესახებ სისტემატური ანგარიშგებისა და მონაცემების შეგროვების არ არსებობის გამო, რაც საჭიროებს გამოსწორებას, განსაკუთრებით სათანადო მხარდაჭერის უზრუნველყოფით მათთვის, ვის წინააღმდეგაც მიმართულია სიძულვილის ენა ან ვისზეც იგი ახდენს გავლენას;

ითვალისწინებს რა, რომ არცოდნისა და მედიის შესახებ არასაკმარისი ცოდნის, ასევე, გაუცხოვების, დისკრიმინაციის, ინდოქტრინაციისა და მარგინალიზაციის გამოყენება შესაძლებელია მოხდეს სიძულვილის ენის წასახალისებლად, სიძულვილის ენის რეალური ბუნებისა და შედეგების სრულად გააზრების გარეშე;

ხაზგასმით აღნიშნავს რა განათლების მნიშვნელობას იმ არასწორი შეხედულებებისა და დეზინფორმაციის აღმოსაფხვრელად, რომელიც ქმნის სიძულვილის ენის საფუძველს და საჭიროებას იმისა, რომ ამგვარი განათლება, განსაკუთრებით, ახალგაზრდებისკენ იყოს მიმართული;

აღიარებს რა იმას, რომ სიძულვილის ენასთან ბრძოლის მნიშვნელოვან საშუალებას წარმოადგენს მასთან დაპირისპირება და მისი დაგმობა პირდაპირ, საპირისპირო ენით, რომელიც ნათლად წარმოაჩენს სიძულვილის ენის დესტრუქციულ და მიუღებელ ბუნებას;

აღიარებს რა იმას, რომ პოლიტიკოსებს, რელიგიურ და სათემო ლიდერებს და სხვა საჯარო პირებს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი პასუხისმგებლობა ეკისრებათ ამ მხრივ, ვინაიდან მათ აქვთ შესაძლებლობა, გავლენა მოახდინონ ფართო აუდიტორიაზე;

აცნობიერებს რა იმ განსაკუთრებულ კონტრიბუციას, რომელსაც მედია თამაშობს, როგორც ინტერნეტში, ისე მის გარეთ, სიძულვილის ენის გავრცელებაში და მასთან ბრძოლაში;

აცნობიერებს რა იმ საზიანო გავლენას, რომელიც სიძულვილის ენას აქვს მათზე, ვის წინააღმდეგაც იგი არის მიმართული, გაუცხოების რისკსა და რადიკალიზაციას, რომელსაც განაპირობებს მისი გამოყენება და იმ ზიანს, რომელსაც სიძულვილის ენა უქმნის იმ საზოგადოების ერთიანობას, რომელმაც ვერ შეძლო მისი დამარცხება;

ითვალისწინებს რა, რომ თვითრეგულაცია და ნებაყოფლობითი ქცევის კოდექსები, შესაძლოა, წარმოადგენდეს სიძულვილის ენის გამოყენების პრევენციისა და დაგმობის ეფექტურ საშუალებას, და მათი გამოყენება უნდა წახალისდეს;

ხაზგასმით აღნიშნავს რა, რომ მნიშვნელოვანია, თავად სიძულვილის ენის მსხვერპლმა შეძლოს რეაგირება მოახდინოს მასზე, საპირისპირო ენითა და დაგმობით, ისევე როგორც კომპეტენტური სასამართლოსთვის ან ორგანოებისთვის მიმართვის გზით;

ითვალისწინებს რა, რომ სისხლისსამართლებრივი აკრძალვა, როგორც ასეთი, არ არის საკმარისი სიძულვილის ენის გამოყენების აღმოსაფხვრელად და იგი ყოველთვის არ არის სიძულვილის ენის აღმოფხვრის შესაფერისი გზა, თუმცა, დარწმუნებულია, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება, გარკვეულ შემთხვევებში, კრიმინალიზებული უნდა იქნას;

ითვალისწინებს რა იმ ექვსპუნქტიან ტექსტ ზღვარის შესაფასებლად, რომელიც წარმოდგენილია რაბათის სამოქმედო გეგმაში ეროვნული, რასობრივი ან რელიგიური სიძულვილის ადვოკატირების აკრძალვის შესახებ, რომელიც წარმოადგენს დისკრიმინაციის, მტრობის ან ძალადობის წახალისებას და დარწმუნებულია რა, რომ სისხლისსამართლებრივი აკრძალვები აუცილებელია გარკვეულ ვითარებაში, როდესაც სიძულვილის ენა მიზნად ისახავს, ან გონივრულობის ფარგლებში, მოსალოდნელია, რომ იგი წახალისებს ძალადობრივ ქმედებებს, ზეწოლას, მტრობას ან დისკრიმინაციას მათ მიმართ, ვის წინააღმდეგაც სიძულვილის ენა არის მიმართული;

ხაზგასმით აღნიშნავს რა, რომ მნიშვნელოვანია არ მოხდეს იმ ორგანიზაციების მხარდაჭერა, რომელიც ხელს უწყობს სიძულვილის ენის გამოყენებას და საჭიროა, მოხდეს იმ ორგანიზაციების აკრძალვა, რომელიც იყენებს სიძულვილის ენას, როდესაც აღნიშნული მიზნად ისახავს ან, გონივრულად მოსალოდნელია, რომ იგი წახალისებს ძალადობრივ ქმედებებს, ზეწოლას, მტრობას ან დისკრიმინაციას მათ მიმართ, ვის წინააღმდეგაც სიძულვილის ენა არის მიმართული;

ხაზგასმით აღნიშნავს რა სიძულვილის ენის შესახებ საჩივრების სწრაფად და ეფექტიანად გამოძიების და სიძულვილის ენის გამოყენების შესახებ დებულებების არასათანადოდ შემზღვევადი ინტერპრეტაციების თავიდან არიდების საჭიროებას;

ითვალისწინებს რა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ადამიანზე ვრცელდება საერთაშორისო კანონმდებლობით გათვალისწინებული მოვალეობა სიძულვილის ენის გარკვეული ფორმების კრიმინალიზების შესახებ, ეს მოვალეობა დადგინდა მოწყველადი ჯგუფების წევრების დასაცავად, და შეშფოთებით აღნიშნავს, რომ ეს ჯგუფები არაპროპორციულად ექვემდებარებიან

სამართლებრივ დევნას, ან შექმნილი დანაშაულები მათ წინააღმდეგ გამოიყენება არასწორი მიზნებისთვის;

ითვალისწინებს რა, რომ ECRI-ს საქმიანობა ფოკუსირებას ახდენს სიძულვილის ენაზე “რასის”, კანის ფერის, ენის, რელიგიის, ეროვნების, ეროვნული ან ეთნიკური წარმომავლობის, გენდერული იდენტობის ან სექსუალური ორიენტაციის მიზნით და ამავდროულად, ითვალისწინებს, რომ სიძულვილის ენა, შესაძლოა, ეფუძნებოდეს ყველა იმ ნიშანს, რომელიც უკვე აღინიშნა და წინამდებარე ტექსტში წარმოდგენილი რეკომენდაციები მათ მიმართ *mutatis mutandis* უნდა იქნას გამოყენებული;

წევრ სახელმწიფოებს მიმართავს შემდეგი რეკომენდაციებით:

1. მოახდინონ კიბერდანაშაულის შესახებ კონვენციის, კომპიუტერული სისტემების საშუალებით რასისტული და ქსენოფობიური ბუნების ქმედებების კრიმინალიზაციის შესახებ დამატებითი ოქმის, ეროვნული უმცირესობების დაცვის შესახებ ჩარჩო კონვენციისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-12 ოქმის რატიფიცირება, თუ ჯერ კიდევ არ მოუხდენიათ;
2. გააუქმონ რეზერვაცია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღკვეთის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის მე-4 მუხლთან და სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის მე-20 მუხლთან დაკავშირებით და აღიარონ რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის კომპეტენცია, მე-14 მუხლის თანახმად, მიიღოს და განიხილოს კომუნიკაციები ადამიანებისგან ან ადამიანთა ჯგუფებისგან;
3. მიზნად დაისახონ ისეთი პირობების იდენტიფიცირება, რომელიც სიძულვილის ენის, როგორც ფენომენის და მისი სხვადასხვა ფორმების, გამოყენებას უწყობს ხელს. ასევე, გაზომონ მისი მასშტაბი და მის მიერ გამოწვეული ზიანი, რათა მოახდინონ სიძულვილის ენის პრევენცია და შეამცირონ და გამოასწორონ მის მიერ გამოწვეული ზიანი. შესაბამისად:
 - a. ამ მიზნით შეიმუშაონ საიმედო ინსტრუმენტები;
 - b. უზრუნველყონ იმ საჯარო ორგანოების არსებობა, რომელსაც ამ ინსტრუმენტების გამოყენების უფლებამოსილება ენიჭება და ეს სათანადოდ ხორციელდება;
 - c. უზრუნველყონ, რომ სიძულვილის ენის შესახებ მონაცემების შეგროვება მხოლოდ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სექტორით არ შემოიფარგლება;

- d. უზრუნველყონ შეგროვებული მონაცემების სათანადოდ კატეგორიზება/განცალკევება;
 - e. მხარი დაუჭირონ სიძულვილის ენის მონიტორინგს, სამოქალაქო საზოგადოების, თანასწორობის ორგანოებისა და ადამიანის უფლებათა ეროვნული ინსტიტუტების მიერ, და ამ მიმართულებით მუშაობისას, ხელი შეუწყონ მათსა და საჯარო ორგანოებს შორის თანამშრომლობას;
 - f. მხარი დაუჭირონ კვლევას, რომელიც მიზნად ისახავს სიძულვილის ენისა და მისი ფორმების გამოყენების ხელშემწყობი პირობების ანალიზს;
 - g. როგორც შესაბამის საჯარო ორგანოებში, ისე საზოგადოებაში რეგულარულად გაავრცელონ მონაცემები სიძულვილის ენის გავრცელების შესახებ და, ასევე, სიძულვილის ენის ფორმებისა და სიძულვილის ენის გამოყენების ხელშემწყობი პირობების შესახებ; და
 - h. დაეყრდნონ მონიტორინგისა და კვლევის შედეგებს სიძულვილის ენასთან ბრძოლის სტრატეგიების შემუშავებისათვის;
4. გამოიჩინონ მტკიცე მიდგომა არა მხოლოდ პლურალიზმის პატივისცემის მნიშვნელობისა და სიძულვილის ენის საფრთხეების შესახებ საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლებასთან დაკავშირებით, არამედ, ასევე, სიძულვილის ენის საფუძვლების სიცრუის და სიძულვილის ენის მიუღებლობის დემონსტრირებასთან მიმართებით, რათა შეეცადონ სიძულვილის ენის გამოყენების თავიდან აცილებას და მოახდინონ მისი პრევენცია; და აღნიშნულის შესაბამისად:
- a. ხელი შეუწყონ მრავალფეროვნების უკეთ გააზრებასა და დიალოგს დემოკრატიის, ადამიანის უფლებებისა და კანონის უზენაესობის ჩარჩოს ფარგლებში;
 - b. ხელი შეუწყონ და წარმოაჩინონ საზოგადოებაში არსებული ორმხრივი პატივისცემა და ურთიერთგაგება;
 - c. ხელი შეუწყონ და წარმოაჩინონ კულტურათაშორისი დიალოგი; და
 - d. ებრძოლონ დეზინფორმაციას, უარყოფით სტერეოტიპებსა და სტიგმატიზაციას;
 - e. შეიმუშაონ სპეციფიური საგანმანათლებლო პროგრამები ბავშვებისათვის, ახალგაზრდებისთვის, საჯარო მოხელეებისა და ფართო საზოგადოებისათვის და განამტკიცონ მასწავლებლებისა და განმანათლებლების კომპეტენცია მათი განხორციელების კუთხით;
 - f. მხარი დაუჭირონ არასამთავრობო ორგანიზაციებს, თანასწორობის ორგანოებსა და ადამიანის უფლებათა ეროვნულ ინსტიტუტებს, რომლებიც სიძულვილის ენასთან ბრძოლის კუთხით მუშაობენ; და
 - g. წახალისონ საჯარო პირების და განსაკუთრებით, პოლიტიკოსების, რელიგიური და სათემო ლიდერების, სიძულვილის ენაზე სწრაფი რეაგირება, რომელიც არა მხოლოდ გმობს სიძულვილის ენას, არამედ,

მიზნად ისახავს იმ ფასეულობების განმტკიცებას, რომელსაც სიძულვილის ენის გამოყენება უქმნის საფრთხეს;

- h. წახალისონ დამნაშავეები, რომ დაგმონ და უარყონ სიძულვილის ენის გამოყენება და დაეხმარონ მათ იმ ჯგუფების დატოვებაში, რომლებიც სიძულვილის ენას იყენებენ;
- i. საჭიროების შემთხვევაში, მოახდინონ ყველა აღნიშნული ძალისხმევის კოორდინირება სხვა სახელმწიფოებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ განხორციელებულ ძალისხმევასთან;

5. მხარდაჭერა გაუწიონ მათ ვინც, როგორც ინდივიდუალურად, ისე კოლექტიურად, სიძულვილის ენის სამიზნე არის , და აღნიშნულის შესაბამისად:

- a. ეცადონ, რომ რჩევისა და კონსულტირების საშუალებით, დაეხმარონ მათ,, ნებისმიერ ტრავმასთან და სირცხვილის გრძნობასთან გასამკლავებლად;
- b. უზრუნველყონ, რომ ისინი ინფორმირებულები არიან იმის შესახებ, რომ მათ აქვთ უფლება, მოითხოვონ დარღვეული უფლების აღდგენა ადმინისტრაციული, სამოქალაქო ან სისხლისსამართლებრივი წარმოების მეშვეობით და რომ მათ ხელი არ ეშლებათ ამ უფლების განხორციელებაში, შიშის, არცოდნის, ფიზიკური ან ემოციური დაბრკოლებების ან საშუალებების ნაკლებობის გამო;
- c. წახალისონ და ხელი შეუწყონ სიძულვილის ენის გამოყენების ფაქტის შესახებ შეტყობინებას და, ასევე, შეტყობინებას სხვების მიერ, ვინც სიძულვილის ენის გამოყენების მოწმეა;
- d. მოახდინონ იმ ნებისმიერი პირისაკენ მიმართულისაზიანო მოპყრობის ან შევიწროების სანქცირება, რომელმაც სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით საჩივარი წარადგინა ან მოახდინა მისი შეტყობინება; და
- e. გამოიჩინონ სოლიდარობა და გრძელვადიანი მხარდაჭერით უზრუნველყონ ის პირები, რომლებიც სიძულვილის ენის სამიზნეს წარმოადგენენ;

6. უზრუნველყონ საჯარო და კერძო ინსტიტუტების მიერ თვითრეგულირების მხარდაჭერა (მათ შორის, არჩევითი ორგანოების, პოლიტიკური პარტიების, საგანმანათლებლო ინსტიტუტებისა და კულტურული და სპორტული ორგანიზაციების მიერ), როგორც სიძულვილის ენის გამოყენებასთან ბრძოლის საშუალება; და აღნიშნულის შესაბამისად:

- a. ხელი შეუწყონ ქვეყნის შესაბამისი კოდექსების მიღებას, რომელიც ითვალისწინებს სამსახურიდან დათხოვნასა და სხვა სანქციებს დებულებების დარღვევის გამო და, ასევე, შეტყობინების ეფექტურ არხებს;

- b. წახალისონ პოლიტიკური პარტიები, რომ ხელი მოაწერონ ევროპის პოლიტიკურ პარტიათა ქარტიას არა-რასისტული საზოგადოებისთვის;
 - c. ხელი შეუწყონ დეზინფორმაციის, უარყოფითი სტერეოტიპებისა და სტიგმატიზაციის მონიტორინგს;
 - d. წახალისონ ამ კოდექსების დარღვევის ცალსახა დაგმობა;
 - e. მხარი დაუჭირონ შესაფერის ტრენინგს, როგორც სიძულვილის ენის მნიშვნელობისა და უარყოფითი შედეგების შესახებ, ისე სიძულვილის ენისთვის წინააღმდეგობის გაწევის გზებზე; და
 - f. ხელი შეუწყონ და დაეხმარონ საჩივრების მექანიზმების შექმნას;
7. გამოიყენონ მარეგულირებელი უფლებამოსილება მედიასთან (მათ შორის, ინტერნეტ პროვაიდერებთან, ონლაინ შუამავლებთან და სოციალურ მედიასთან) დაკავშირებით, რათა ხელი შეუწყონ სიძულვილის ენის გამოყენებასთან ბრძოლას და დაუპირისპირდნენ მის მიმღებლობას და, ამავდროულად, უზრუნველყონ, რომ ასეთი ქმედება არ არღვევს აზრისა და გამოხატვის თავისუფლებას. აღნიშნულის შესაბამისად:
- a. უზრუნველყონ, ამ მიზნისთვის შესაფერისი, არსებული უფლებამოსილების ეფექტური გამოყენება და ამავდროულად, არ უგულებელყონ თვითრეგულირების მექანიზმები;
 - b. ხელი შეუწყონ სიძულვილის ენასთან დაკავშირებით ქცევის კოდექსის მიღებასა და გამოყენებას და/ან მათი გამოყენების პირობებს. ასევე, შეტყობინების ეფექტური არხების არსებობას;
 - c. ხელი შეუწყონ სიძულვილის ენის გამოყენებისა და გავრცელების მონიტორინგსა და დაგმობას;
 - d. ხელი შეუწყონ, საჭიროების შემთხვევაში, შინაარსის შეზღუდვების, სიტყვების გამფილტრავი ბოტებისა და სხვა მსგავსი ტექნოლოგიების გამოყენებას;
 - e. ხელი შეუწყონ რედაქტორების, ჟურნალისტებისა და მედია ორგანიზაციებში მომუშავე სხვა პირების სათანადო მომზადებას სიძულვილის ენის ბუნებისა და სიძულვილის ენასთან დაპირისპირების გზების შესახებ;
 - f. ხელი შეუწყონ და დაეხმარონ გასაჩივრების მექანიზმების შექმნას; და
 - g. წახალისონ მედია სფეროში მომუშავე სპეციალისტები, რომ ხელი შეუწყონ ეთიკურ ჟურნალისტიკას;
8. ნათლად განმარტონ სამოქალაქო და ადმინისტრაციული კანონმდებლობით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის ფარგლები და გამოყენებადობა სიძულვილის ენასთან დაკავშირებით, რომელიც მიზნად ისახავს, ან გონივრულობის ფარგლებში, მოსალოდნელია, რომ წახალისებს ძალადობრივ ქმედებებს, ზეწოლას, მტრობას ან დისკრიმინაციას მათ მიმართ, ვის წინააღმდეგაც სიძულვილის ენა არის მიმართული, და, ამავდროულად,

პატივი სცენ აზრისა და გამოხატვის თავისუფლებას; და აღნიშნულის შესაბამისად:

- a. განსაზღვრონ სიძულვილის ენის ავტორების, ინტერნეტ სერვისის პროვაიდერების, ვებ ფორუმებისა და ჰოსტების, ონლაინ შუამავლების, სოციალური მედია პლატფორმების, ონლაინ შუამავლების, ბლოგების მოდერატორებისა და მსგავსი როლის განმხორციელებელი სხვა პირების კონკრეტული პასუხისმგებლობები;
 - b. უზრუნველყონ ვებზე ხელმისაწვდომი მასალიდან სიძულვილის ენის წაშლის მოთხოვნის და იმ საიტების დაბლოკვის უფლებამოსილების არსებობა, რომლებიც სიძულვილის ენას იყენებენ. აღნიშნული უფლებამოსილება დაუქვემდებარონ სასამართლო ავტორიზაციას ან ნებართვას;
 - c. უზრუნველყონ უფლებამოსილების არსებობა, რომ მედია გამომცემლებს (ინტერნეტ პროვაიდერების, ონლაინ შუამავლებისა და სოციალური მედიის პლატფორმების ჩათვლით) მოსთხოვონ გამოაქვეყნონ აღიარება, რომ მათ მიერ გამოქვეყნებული მასალა წარმოადგენდა სიძულვილის ენას. აღნიშნული უფლებამოსილება დაუქვემდებარონ სასამართლო ავტორიზაციას ან ნებართვას;
 - d. უზრუნველყონ სიძულვილის ენის გავრცელების აკრძალვისა და სიძულვილის ენის მომხმარებელთა ვინაობის გამჟღავნების მოთხოვნის უფლებამოსილების არსებობა და აღნიშნული დაუქვემდებარონ სასამართლო ავტორიზაციას ან ნებართვას;
 - e. უზრუნველყონ, რომ მათ, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნეა, თანასწორობის ორგანოებს, ადამიანის უფლებათა ეროვნულ ინსტიტუტებსა და დაინტერესებულ არასამთავრობო ორგანიზაციებს ჰქონდეთ უფლება, წარადგინონ საჩივარი, რომლითაც მოითხოვენ სიძულვილის ენის წაშლას, აღიარებას, რომ იგი გამოქვეყნდა ან მისი გავრცელების აკრძალვას და მათი ვინაობის გამჟღავნების იძულებას, ვინც სიძულვილის ენას იყენებს; და
 - f. უზრუნველყონ სათანადო ტრენინგი და ხელი შეუწყონ კარგი პრაქტიკის გაზიარებას მოსამართლეებს, იურისტებსა და იმ მოხელეებს შორის, რომლებიც სიძულვილის ენის საქმეებზე მუშაობენ;
9. პოლიტიკურ პარტიებსა და სხვა ორგანიზაციებს, რომლებიც იყენებენ სიძულვილის ენას ან არ ახდენენ მისი წევრების მიერ სიძულვილის ენის გამოყენების სანქცირებას, გაუუქმონ, სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან, ნებისმიერი ფინანსური და სხვა ფორმის მხარდაჭერა. გაერთიანების უფლების პატივისცემის გათვალისწინებით, უზრუნველყონ ასეთი ორგანიზაციის აკრძალვის ან ლიკვიდაციის შესაძლებლობა, მიუხედავად იმისა, იღებენ თუ არა ისინი რაიმე ფორმის მხარდაჭერას სახელმწიფო ორგანოებისგან, იმ შემთხვევაში, თუ მათ მიერ სიძულვილის ენის გამოყენება მიზნად ისახავს, ან გონივრულობის ფარგლებში, მოსალოდნელია, რომ წაახალისებს ძალადობრივ ქმედებებს, ზეწოლას, მტრობას ან დისკრიმინაციას მათ მიმართ, ვის წინააღმდეგაც სიძულვილის ენა არის მიმართული;

10. განახორციელონ სათანადო და ეფექტური ქმედება, საჯარო კონტექსტში, ისეთი სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ, რომელიც მიზნად ისახავს, ან გონივრულობის ფარგლებში, მოსალოდნელია, რომ წახალისებს ძალადობრივ ქმედებებს, ზეწოლას, მტრობას ან დისკრიმინაციას მათ მიმართ, ვის წინააღმდეგაც სიძულვილის ენა არის მიმართული. აღნიშნული განახორციელონ სისხლის სამართლის კანონმდებლობის გამოყენებით იმ შემთხვევაში, თუ სხვა ნაკლებად შემზღვევადი ზომა არ იქნება ეფექტური, და ასევე, აზრისა და გამოხატვისა თავისუფლების პატივისცემის საფუძველზე. აღნიშნულის შესაბამისად:

- a. უზრუნველყონ, რომ დანაშაულები მკაფიოდ არის განსაზღვრული და სათანადოდ გაითვალისწინონ შესაბამისი სისხლისსამართლებრივი სანქციის საჭიროება;
- b. უზრუნველყონ ამ დანაშაულების ფარგლების განსაზღვრა იმგვარად, რაც იძლევა მათი ტექნოლოგიური განვითარების კვალდაკვალ გამოყენების შესაძლებლობას;
- c. უზრუნველყონ, რომ ამ დანაშაულების წინააღმდეგ სამართლებრივი დევნის ინიცირება ხდება არადისკრიმინაციულ საფუძველზე და სამართლებრივი დევნის გამოყენება არ ხდება ოფიციალური პოლიტიკის, პოლიტიკური ოპოზიციის ან რელიგიური რწმენის კრიტიკის ჩასახშობად;
- d. უზრუნველყონ შესაბამის წარმოებაში იმ პირების ეფექტური მონაწილეობა, რომლის მიმართაც გამოყენებული იქნა სიძულვილის ენა;
- e. ამ დანაშაულებისათვის დაადგინონ სანქციები, რომლებიც ითვალისწინებს როგორც სიძულვილის ენის შედეგების სიმძიმეს, ისე სათანადო რეაგირების საჭიროებას;
- f. მონიტორინგი გაუწიონ საჩივრების გამოძიების ეფექტიანობას და დამნაშავეთა სამართლებრივ დევნას, გამოძიებისა და სამართლებრივი დევნის გაუმჯობესების მიზნით;
- g. უზრუნველყონ ეფექტური თანამშრომლობა/კოორდინაცია პოლიციასა და პროკურატურას შორის;
- h. უზრუნველყონ სათანადო ტრენინგი სიძულვილის ენის საქმეებზე მომუშავე სამართალდამცავი ოფიცრების, პროკურორებისა და მოსამართლეებისთვის და ხელი შეუწყონ მათ შორის კარგი პრაქტიკის გაცვლას; და
- i. ითანამშრომლონ სხვა სახელმწიფოებთან, როგორც ფიზიკურ, ისე ელექტრონულ ფორმატში, სიძულვილის ენის საზღვართშორის გავრცელებასთან ბრძოლის მიზნით.

განმარტებითი მემორანდუმი

სარჩევი

A. შესავალი.....	15
B. განმარტებები.....	16
ტერმინოლოგია.....	16
სიძულვილის ენის განმარტება.....	20
C. კონტექსტი.....	24
მონაცემები.....	24
ECRI-ს მიერ ქვეყნების მონიტორინგის მიგნებები.....	24
წარსულის გაკვეთილები.....	26
გაეროს ხელშეკრულებები.....	27
ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია.....	29
სხვა ევროპული ხელშეკრულებები.....	32
სხვა ევროპული და საერთაშორისო სტანდარტები.....	32
ECRI-ს სტანდარტები.....	39
პრობლემები გამოყენებასთან დაკავშირებით.....	40
დასკვნა.....	41
D. რატიფიკაცია, რეზერვაციები და სამართლებრივი დაცვა.....	41
რეკომენდაცია 1.....	41
რეკომენდაცია 2.....	42
E. გამომწვევი მიზეზები და ფარგლები.....	42
რეკომენდაცია 3.....	42
F. ცნობიერების ამაღლება და საპირისპირო ენა.....	46
რეკომენდაცია 4.....	46
G. მათი მხარდაჭერა, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე არის.....	52
რეკომენდაცია 5.....	52
H. თვითრეგულირება.....	55
რეკომენდაცია 6.....	55
I. მედია და ინტერნეტი.....	60
რეკომენდაცია 7.....	60
J. ადმინისტრაციული და სამოქალაქო პასუხისმგებლობა.....	66
რეკომენდაცია 8.....	66
K. ადმინისტრაციული და სხვა სანქციები ორგანიზაციების წინააღმდეგ.....	70
რეკომენდაცია 9.....	70
L. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და სანქციები.....	76
რეკომენდაცია 10.....	76
დანართი.....	86

A. შესავალი

1. წინამდებარე ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია (შემდგომში, "რეკომენდაცია") ფოკუსირებას ახდენს სიძულვილის ენის ფენომენზე და იმ საზიანო შედეგებზე, რომელიც მის გამოყენებას მოაქვს ადამიანებისათვის, ადამიანთა ჯგუფებისთვის და მთლიანად საზოგადოებისათვის. ამ შედეგებს, რომელიც დეტალურად აღნიშნა ECRI-ს მიერ ინდივიდუალური ქვეყნების მონიტორინგის პროცესში, რეკომენდაცია უფრო ზოგადად მიმოიხილავს. ამრიგად, რეკომენდაციაში წარმოდგენილია ECRI-ის მოსაზრება იმის შესახებ, თუ რა წარმოადგენს სიძულვილის ენას და იგი ახდენს იმ ზომების იდენტიფიცირებას, რომელთა მიღებაც შესაძლებელია და საჭიროა სიძულვილის ენის გამოყენებასთან საბრძოლველად. ამავდროულად, რეკომენდაცია ეფუძნება და განამტკიცებს მე-5, მე-6, მე-9, მე-10 და მე-13 და განსაკუთრებით, მე-7 ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაციების გარკვეულ ასპექტებს.
2. წინამდებარე რეკომენდაციის საწყის წერტილს წარმოადგენს გამოხატვის თავისუფლების, ტოლერანტობისა და თანაბარი ღირსების პატივისცემის ფუნდამენტური მნიშვნელობის აღიარება, რომლებიც გარანტირებულია ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოების მიერ მიღებული არაერთი საერთაშორისო ინსტრუმენტით. კერძოდ, ECRI აცნობიერებს, რომ სიძულვილის ენასთან ბრძოლის ძალისხმევა არც ერთ შემთხვევაში არ უნდა აჭარბებდეს იმ შეზღუდვას, რომელსაც, შესაძლოა, ლეგიტიმურად დაექვემდებაროს გამოხატვის თავისუფლება, როგორც კვალიფიციური უფლება. იგი, ასევე, აცნობიერებს, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში შესაძლებელია სიძულვილის ენაზე ეფექტური რეაგირება, გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის გარეშე. აღნიშნულის გამო, რეკომენდაცია იყენებს ეტაპობრივ მიდგომას განსახორციელებელი ზომების მიმართ. კერძოდ, ის მოსაზრება, რომ სისხლისსამართლებრივი სანქციები არ უნდა წარმოადგენდეს სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ განხორციელებული ქმედების ძირითად ფოკუსს ასახავს არა მხოლოდ გამოხატვისა და გაერთიანების თავისუფლების პატივისცემის მნიშვნელობას, არამედ, იმის გააზრებას, რომ სიძულვილის ენის გამოყენების ხელშემწყობ პირობებთან ბრძოლა და სიძულვილის ენის გამოყენებისთვის მტკიცე წინააღმდეგობის გაწევა, უფრო მეტად სავარაუდოა, რომ იქნება სიძულვილის საბოლოოდ აღმოფხვრის უფრო ეფექტური გზა.
3. სიძულვილის ენის განმარტება, რეკომენდაციის მიზნებისთვის, წარმოდგენილია შესავალ ნაწილში. ოპერატიულ ნაწილში რეკომენდაცია, პირველ რიგში, აღნიშნავს გარკვეული ხელშეკრულებების რატიფიცირების საჭიროებას, თუ ეს ჯერ არ მომხდარა, და ორ ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით რეზერვაციების გაუქმების საჭიროებას. ორივე შემთხვევაში, აღნიშნულის მიზანია სიძულვილის ენის წინააღმდეგ სათანადო ზომების მიღებისა და ამ ზომების მიღებასთან დაკავშირებით რაიმე სამართლებრივი შეზღუდვების არ არსებობის უზრუნველყოფის მიმართ ვალდებულების განმტკიცება. შემდეგ, რეკომენდაცია ხაზს უსვამს სხვადასხვა ნაბიჯების გადადგმის აუცილებლობას, სიძულვილის ენის სხვადასხვა ფორმებისა და იმ პირობების უკეთ გასააზრებლად, რომლებიც ხელს უწყობს სიძულვილის ენის გამოყენებას, რადგან აღნიშნული წარმოადგენს სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ გატარებული ნებისმიერი ზომის ეფექტურობის წინაპირობას.

4. სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ ის კონკრეტული ზომები, რომელსაც ECRI-ი აუცილებლად მიიჩნევს, შედგება ძალისხმევებისგან, რომელიც მოიცავს: საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლებას; სიძულვილის ენის გამოყენების ნებისმიერი შემთხვევისთვის წინააღმდეგობის გაწევას; მხარდაჭერის უზრუნველყოფას მათთვის, ვის წინააღმდეგაც მიმართულია სიძულვილის ენა; თვითრეგულაციის ხელშეწყობა; მარეგულირებელი ქმედების განხორციელება; ადმინისტრაციული და სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაკისრება; ორგანიზაციებისათვის მხარდაჭერის გაუქმება და ორგანიზაციების აკრძალვა; სისხლისსამართლებრივი სანქციების დაწესება უაღრესად სპეციფიურ და ვიწროდ განსაზღვრულ გარემოებებში.
5. რეკომენდაცია მიმართულია ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოების მთავრობების მიმართ. თუმცა, აშკარაა, რომ მისი ეფექტური იმპლემენტაცია საჭიროებს კერძო და არასამთავრობო აქტორების ფართო სპექტრის ჩართულობასა და მზაობას, გარდა საჯარო აქტორებისა. შესაბამისად, იმპლემენტაციის პროცესში მათი აქტიური მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად, აუცილებელია სათანადო ნაბიჯები გადაიდგას.
6. მიუხედავად იმისა, რომ რეკომენდაცია შეეხება ისეთი სიძულვილის ენის გამოყენებას, რომელიც ECRI-ის საქმიანობის სფეროში შედის, მისი დებულებები ვრცელდება სიძულვილის ენის ყველა ფორმაზე, ე.ი. რომელიც დამატებითი ეფუძნება სხვა ნიშნებს, "რასასთან", კანის ფერთან, ენასთან, რელიგიასთან, ეროვნებასთან, ეროვნულ ან ეთნიკური წარმოშობასთან, გენდერულ იდენტობასთან ან სექსუალურ ორიენტაციასთან ერთად.

B. განმარტებები

ტერმინოლოგია

7. წინამდებარე რეკომენდაციის მიზნებისთვის გამოიყენება შემდეგი განმარტებები:
 - "ადვოკატირება", დამცირებასთან, სიძულვილთან ან ცილისწამებასთან დაკავშირებით, ნიშნავს ადამიანთა გარკვეული ჯგუფის მიმართ ასეთი ქცევისა და დამოკიდებულებების ცალსახა, გამოხუნულ და აქტიურ მხარდაჭერას;
 - "გაუცხოება" ნიშნავს პირის გასვლას (გარიყვას) საზოგადოებიდან, რომელშიც იგი ცხოვრობს და ამ საზოგადოების ღირებულებებიდან;
 - "ანტი-ბოშური განწყობები"² ნიშნავს რასიზმს, რომელიც ბოშებისკენ არის მიმართული;
 - "ანტისემიტიზმი" ნიშნავს წინასწარგანწყობებს, სიძულვილს ან დისკრიმინაციას ებრაელების, როგორც ეთნიკური ან რელიგიური ჯგუფის მიმართ;
 - "მიმნებლობა" ნიშნავს გარკვეული ქცევის გამართლებას, პატიებას ან იგნორირებას;

² ECRI-ის მე-13 ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაციის თანახმად, ანტი-ბოშური განწყობები, როგორც რასიზმის სპეციფიური ფორმა, წარმოადგენს იდეოლოგიას, რომელიც ეფუძნება რასობრივ უპირატესობას, დეჰუმანიზაციის და ინსტიტუციური რასიზმის ფორმას, რომელსაც კვებავს ისტორიული დისკრიმინაცია, რომელიც გამოხატება, მათ შორის, ძალადობით, სიძულვილის ენით, ექსპლუატაციით, სტიგმატიზაციითა და დისკრიმინაციის ყველაზე უხეში ფორმით.

- **"კაცობრიობის წინააღმდეგ დანაშაულები"** ნიშნავს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს რომის სტატუტის მე-7 მუხლში წარმოდგენილ რომელიმე ქმედებას, რომელიც ჩადენილია სამოქალაქო მოსახლეობის წინააღმდეგ ფართომასშტაბიანი ან სისტემური თავდასხმის ფარგლებში, ამ თავდასხმის შეცნობით;
- **"დამცირება"** ნიშნავს თავდასხმას ერთი ან მეტი პირის შესაძლებლობაზე, პიროვნებაზე ან რეპუტაციაზე, იმის გამო, რომ ისინი ადამიანთა გარკვეული ჯგუფის წევრები არიან;
- **"დისკრიმინაცია"** ნიშნავს ნებისმიერი სახის განსხვავებულ მოპყრობას, რომელიც ეფუძნება "რასას", კანის ფერს, ენას, რელიგიას, ეროვნებას ან ეროვნულ თუ ეთნიკურ წარმომავლობას, ისევე, როგორც წარმოშობას, რწმენას, სქესს, გენდერს, გენდერულ იდენტობას, სექსუალურ ორიენტაციას ან სხვა პიროვნულ თვისებას ან სტატუსს, და რომელსაც არ აქვს რაიმე ობიექტური და გონივრული გამართლება³;
- **"გენდერი"** ნიშნავს საზოგადოების მიერ შექმნილ როლებს, ქცევას, საქმიანობას და მახასიათებლებს, რომელსაც კონკრეტული საზოგადოება მიიჩნევს ქალებისა და მამაკაცებისთვის შესაფერისად⁴;
- **"გენდერული იდენტობა"** ნიშნავს თითოეული ადამიანის ღრმა შეგრძნებას გენდერის შიდა და ინდივიდუალურ გამოცდილებასთან დაკავშირებით, რომელიც შესაძლოა შეესაბამებოდეს ან არ შეესაბამებოდეს მისთვის დაბადებით მინიჭებულ სქესს, სხეულის პიროვნული აღქმის ჩათვლით (რაც, შესაძლოა, მოიცავდეს, თავისუფალი არჩევანის შემთხვევაში, სხეულის ფუნქციის ან გარეგნობის შეცვლას სამედიცინო, ქირურგიული ან სხვა გზებით) და გენდერის სხვა გამოხატულებას, სამოსის, მეტყველების და მანერის ჩათვლით⁵;
- **"გენოციდი"** ნიშნავს სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს რომის სტატუტის მე-6 მუხლში წარმოდგენილ ნებისმიერ ქმედებას, რომელიც ჩადენილია ეროვნული, ეთნიკური, რასობრივი ან რელიგიური ჯგუფის მთლიანად ან ნაწილობრივ განადგურების განზრახვით;
- **"განდიდება"** ნიშნავს პირის აღიარებას ან შექებას მის მიერ განხორციელებული ქმედების გამო;
- **"სიძულვილი"** ნიშნავს ისეთ განწყობას, რომელსაც ახასიათებს სამიზნე ჯგუფის მიმართ მწვავე კრიტიკის, მტრობისა და სიძულვილის ინტენსიური და ირაციონალური ემოციები⁶;

³ მე-7 ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია პირდაპირ არ მოიცავს დისკრიმინაციას წარმომავლობის, რწმენის, სქესის, გენდერის, გენდერული იდენტობის და სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით, თუმცა, ჩამოთვლილი ნიშნები არ არის ამომწურავი და ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაციის დებულებები გამოიყენება, *mutatis mutandis*, სხვა პერსონალური მახასიათებლის ან სტატუსის ნიშნით დისკრიმინაციის მიმართ.

⁴ ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენციის მე-3 მუხლი

⁵ იოგიაკარტას პრინციპები ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობასთან დაკავშირებით გამოყენების შესახებ

⁶ გამოხატვის თავისუფლებისა და თანასწორობის შესახებ ქამდენის პრინციპების 12.1 პრინციპი

- "ჰოლოკოსტის უარყოფა" ნიშნავს მეორე მსოფლიო ომის დროს ებრაელთა გენოციდის ისტორიული ფაქტის მთლიანად ან ნაწილობრივ უარყოფას, კითხვის ნიშნის ქვეშ დაყენებას ან ეჭვების გამოხატვას;
- "ჰომოფობია" ნიშნავს წინასწარგანწყობას, სიძულვილს ან შიშს ჰომოსექსუალობის ან იმ ადამიანების მიმართ, რომლებიც იდენტიფიცირებულნი არიან ან აღიქმებიან, როგორც ბისექსუალი, გეი, ლესბოსელი ან ტრანსგენდერი;
- "მტრობა" ნიშნავს სიძულვილის გამოხატვას გონებრივი განწყობის მიღმა⁷;
- "წახალისება" ნიშნავს განცხადებებს ადამიანთა ჯგუფების შესახებ, რომელიც ქმნის დისკრიმინაციის, მტრობის ან ძალადობის გარდაუვალ რისკს იმ ადამიანების მიმართ, რომლებიც ამ ჯგუფებს მიეკუთვნებიან;
- "ისლამოფობია" ნიშნავს წინასწარგანწყობას, სიძულვილს ან შიშს ისლამის რელიგიის ან მუსლიმების მიმართ;
- "მარგინალიზაცია" ნიშნავს ქმედებას, რომელიც ადამიანთა ჯგუფს იზოლირებულად ან უმნიშვნელოდ აგრძნობინებს თავს ან იზოლირებულს გახდის, რითაც იზღუდება მათი მონაწილეობა საზოგადოებაში;
- "მედია წიგნიერება" ნიშნავს ცოდნას, უნარებსა და დამოკიდებულებას რომელიც საჭიროა მედიის ყველა ფორმასთან ურთიერთობისათვის, მათ შორის, დემოკრატიულ საზოგადოებაში მედიის როლისა და ფუნქციების გააზრება და მედია კონტენტის კრიტიკულად შეფასებისა. ასევე, მედიასთან ურთიერთობის უნარი, თვითგამოხატვისა და დემოკრატიული მონაწილეობის მიზნით;
- "ნეგატიური სტერეოტიპირება" ნიშნავს ჯგუფის წევრის ან წევრების მიმართ ზოგადი რწმენის გამოყენებას, რომელიც შეეხება ამ ჯგუფის წევრების მახასიათებლებს და ითვალისწინებს მათ ნეგატიურ ჭრილში წარმოჩენას, მიუხედავად კონკრეტული წევრის ან წევრების განსაკუთრებული ნიშან-თვისებებისა;
- "რადიკალიზაცია" ნიშნავს პროცესს, სადაც პირი ითავისებს ექსტრემალურ პოლიტიკურ, რელიგიურ ან სოციალურ ღირებულებებს, რომელიც დემოკრატიული საზოგადოებების ღირებულებებთან შეუთავსებელია;
- "რასიზმი" ნიშნავს რწმენას, რომ ისეთი ნიშანი, როგორიცაა "რასა", კანის ფერი, ენა, რელიგია, ეროვნება ან ეროვნული თუ ეთნიკური წარმომავლობა ამართლებს სიძულვილს ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის მიმართ; ან წარმოადგენს ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფების უპირატესობის ცნებას⁸;

⁷ აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების უფლების ხელშეწყობისა და დაცვის შესახებ სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, A/67/357, 2012 წლის 7 სექტემბერი, პუნქტი 44.

⁸ ზოგადი პოლიტიკის მე-7 რეკომენდაცია. მიუხედავად იმისა, რომ რელიგია არ არის წარმოდგენილი რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის საერთაშორისო კონვენციის პირველ მუხლში, რასობრივი დისკრიმინაციის განმარტებაში, რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი აღიარებს, რომ ინტერსექციურობის პრინციპიდან გამომდინარე, რასისტული სიძულვილის ენა ვრცელდება ენაზე, "რომელიც მიმართულია კონკრეტული ეთნიკური ჯგუფების წარმომადგენელი პირების წინააღმდეგ, რომლებიც უმრავლესობისგან განსხვავებულ რელიგიას აღიარებენ ან მისდევენ, ისლამოფობიის, ანტი-სემიტისმისა და ეთნო-რელიგიური ჯგუფების მიმართ სიძულვილის სხვა მსგავსი მანიფესტაციების ჩათვლით, ასევე, სიძულვილის ისეთი ექსტრემალური მანიფესტაციების

- "ბოშა" ნიშნავს არა მხოლოდ ბოშას, არამედ, ასევე, სინტი, კალი, აშკალი, "ეგვიპტელები", მანუჩე და ევროპაში მოსახლეობის მონათესავე ჯგუფებს, მოგზაურებთან ერთად⁹;
- "სქესი" ნიშნავს ადამიანის ბიოლოგიურ სტატუსს;
- "სექსუალური ორიენტაცია" ნიშნავს ადამიანის შესაძლებლობას, გააჩნდეს ძლიერი ემოციური, სასიყვარულო ან სექსუალური მიზიდულობა და ინტიმური და სექსუალური ურთიერთობა განსხვავებული ან იგივე გენდერის ან ერთზე მეტი გენდერის წარმომადგენლის მიმართ¹⁰;
- "სტატუსი" ნიშნავს პირის სამართლებრივ ან ფაქტობრივ სიტუაციას და მოიცავს არა მხოლოდ ოჯახურ, საიმიგრაციო ან პროფესიულ სტატუსს, არამედ, ასევე, ისეთ ფაქტორებს, როგორცაა ქორწინების გარეშე დაბადება, შეზღუდული შესაძლებლობა, ფინანსური მდგომარეობა, ჯანმრთელობა, პატიმრობა, პროფესიული კავშირის ან სხვა ორგანოს წევრობა და საცხოვრებელი ადგილი;
- "სტიგმატიზაცია" ნიშნავს ადამიანთა ჯგუფისათვის ნეგატიური იარლიყის მიკვრას;
- "ტრანსფობია" ნიშნავს წინასწარგანწყობას, სიძულვილს ან შიშს ტრანსსექსუალობისა და ტრანსსექსუალი ან ტრანსგენდერი ადამიანების მიმართ, მათი შინაგანი გენდერული იდენტობის გამოხატვაზე დაყრდნობით;
- "ტრივიალიზაცია" ნიშნავს რაიმეს უმნიშვნელოდ წარმოჩენას ან დაკნინებას;
- "ცილისწამება" ნიშნავს ბოროტ კრიტიკას ერთი ან მეტი ადამიანის მიმართ, იმის გამო, რომ ისინი ადამიანთა კონკრეტული ჯგუფის წევრები არიან;
- "მაღადობა" ნიშნავს ფიზიკური ძალის გამოყენებას სხვა ადამიანის ან ჯგუფისა თუ თემის წინააღმდეგ, რაც იწვევს ან, მაღალი ვარაუდით გამოიწვევს დაზიანებას, სიკვდილს, ფსიქოლოგიურ ზიანს, არასწორად განვითარებას ან დეპრივაციას¹¹;
- "მოწყვლადი ჯგუფები" ნიშნავს ჯგუფებს, რომლებიც სიძულვილის ენის განსაკუთრებულ საშიშნეს წარმომადგენენ. იგი განსხვავდება ეროვნული გარემოებებიდან გამომდინარე, მაგრამ, სავარაუდოდ, მოიცავს თავშესაფრის მამიებლებსა და ლტოლვილებს, სხვა იმიგრანტებსა და მიგრანტებს, შავკანიანებისა და ებრაელების თემებს, მუსლიმებს, ბოშებს და, ასევე, სხვა რელიგიურ, ისტორიულ, ეთნიკურ და ლინგვისტურ უმცირესობებს და ლგბტ პირებს. ეს ტერმინი განსაკუთრებით მოიცავს ბავშვებსა და ახალგაზრდებს, რომლებიც ასეთ ჯგუფებს მიეკუთვნებიან;

ჩათვლით, როგორცაა გენოციდის და ტერორიზმის წახალისება". ზოგადი რეკომენდაცია No. 35 რასისტულ სიძულვილის ენასთან ბრძოლის შესახებ, CERD/C/GC/35, 2013 წლის 26 სექტემბერი, პუნქტი 6.

⁹ ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია No. 13

¹⁰ იოგიაკარტას პრინციპები

¹¹ აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების ხელშეწყობისა და დაცვის საკითხებზე სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, A/67/357, 2012 წლის 7 სექტემბერი, პუნქტი 44

- "ომის დანაშაულები" ნიშნავს ნებისმიერ ქმედებას, რომელიც სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს რომის სტატუტის მე-8 მუხლში არის წარმოდგენილი; და
- "ქსენოფობია" ნიშნავს სხვა ქვეყნების ან კულტურების წარმომადგენელი ხალხის მიმართ წინასწარგანწყობას, სიძულვილს ან შიშს.

სიძულვილის ენის განმარტება

8. როგორც უკვე აღინიშნა, რეკომენდაციის მიზნებისთვის სიძულვილის ენის მნიშვნელობა წარმოდგენილია შესავალ ნაწილში. იგი ასახავს სიძულვილის ენის გამოყენების განსხვავებულ კონტექსტებს, მიზნებს და შედეგებს და სხვადასხვა შესაბამის რეაგირებას. ეს ასახავს მიდგომას, რომლის მიხედვითაც **წევრმა სახელმწიფოებმა, შესაძლოა, გამოიყენონ არსებული და ახალი ზომების კომბინაცია.**
9. სიძულვილის ენა, რეკომენდაციის მიზნებისთვის, მოიცავს გამოხატვის ერთი ან მეტი კონკრეტული ფორმის გამოყენებას - კერძოდ, ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის დამცირების, სიძულვილის ან ცილისწამების ადვოკატირება, ხელშეწყობა ან წახალისება და, ასევე, ნებისმიერი შევიწროება, შეურაცხყოფა, უარყოფითი სტერეოტიპირება, სტიგმატიზაცია ან მუქარა ასეთი ადამიანის ან ადამიანების ჯგუფის მიმართ და გამოხატვის აღნიშნული ფორმების ნებისმიერი სახით გამართლება - რომელიც ეფუძნება პიროვნული მახასიათებლების ან სტატუსის არა-ამომწურავ სიას და მოიცავს "რასას", კანის ფერს, ენას, რელიგიას ან რწმენას, ეროვნებას ან ეროვნულ თუ ეთნიკურ წარმომავლობას და, ასევე, წარმოშობას, ასაკს, შეზღუდულ შესაძლებლობას, სქესს, გენდერს, გენდერულ იდენტობას და სექსუალურ ორიენტაციას.
10. წინამდებარე რეკომენდაციის მნიშვნელოვანი ელემენტები, რომელიც სიძულვილის ენის განმარტებას უკავშირდება და განსხვავდება ბევრ სხვა დოკუმენტში არსებულისგან არის ის, რომ სიძულვილის ენა მოიცავს:
 - დამცირების, სიძულვილის ან ცილისწამების ადვოკატირებას, ხელშეწყობას ან წახალისებას, ნებისმიერი ფორმით; ასევე, შევიწროებას, შეურაცხყოფას და უარყოფით სტერეოტიპირებას, სტიგმატიზაციას ან საფრთხეს;
 - სიძულვილის ენის გამოყენება, რომელიც არა მხოლოდ მიმართულია ძალადობრივი ქმედებების ჩადენის, ზეწოლის ან დისკრიმინაციის წახალისებისკენ, არამედ, ისეთ გამოყენებასაც, რომელსაც, გონივრულობის ფარგლებში, შესაძლოა, ჰქონდეს ასეთი შედეგი; და
 - "რასის", კანის ფერის, ენის, რელიგიის ან რწმენის, ეროვნების, ეროვნული ან ეთნიკური წარმომავლობის და წარმოშობის მიღმა არსებულ ნიშნებს;
11. "გამოხატვა" წინამდებარე რეკომენდაციაში მოიცავს ნებისმიერი ფორმის ენას და გამოცემას, მათ შორის, ელექტრონული მედიის გამოყენების საშუალებით, ისევე, როგორც მათ გავრცელებასა და შენახვას. სიძულვილის ენას, შესაძლოა, ჰქონდეს წერილობითი ან ნათქვამი სიტყვების სახე, ან სხვა ფორმები, როგორცაა, მაგალითად, სურათები, ნიშნები, სიმბოლოები, ნახატები, მუსიკა, სპექტაკლები ან ვიდეოები. იგი, ასევე, მოიცავს გარკვეული ქცევის გამოყენებას, როგორცაა, მაგალითად, ჟესტები, იდეის, გზავნილის ან

მოსაზრების გამოსახატავად.

12. ამასთან, გამოხატვის ფორმები, რომელიც წინამდებარე რეკომენდაციის ფარგლებში ხვდება, შესაძლოა, ასევე, მოიცავდეს სასამართლოს მიერ დადგენილი გენოციდის დანაშაულების, კაცობრიობის წინააღმდეგ დანაშაულების ან ომის დანაშაულების საჯარო უარყოფას, ტრივიალიზაციას, გამართლებას ან მიმნებებლობას, და ასეთი დანაშაულებების ჩამდენი პირების განდიდებას. დათქმა იმის შესახებ, რომ დანაშაული სასამართლოს მიერ უნდა იყოს დადასტურებული ასეთად, მიზნად ისახავს იმის უზრუნველყოფას, რომ გარკვეული ქცევის შესახებ დაუდევარმა ბრალდებებმა არ წარმოქმნას იმის მტკიცების საფუძველი, რომ გარკვეული განცხადებები წარმოადგენს სიძულვილის ენას. ამასთან, იმ პირების განდიდება, რომელთაც ასეთი დანაშაული ჩაიდინეს, სიძულვილის ენას წარმოადგენს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გამოხატვა კონკრეტულად მათ მიერ ჩადენილ დანაშაულებს ეხება და არ ვრცელდება ამ პირების ნებისმიერ სხვა, ამ დანაშაულებთან კავშირში არ მყოფი ქმედებების პოზიტიურ შეფასებებზე.
13. ამავედროულად, რეკომენდაცია სიძულვილის ენის განმარტებიდან კონკრეტულად გამორიცხავს ნებისმიერ გამოხატვას - როგორცაა, მაგალითად, **სატირა ან ობიექტურ ინფორმაციაზე დაფუძნებული ახალი ამბების გაშუქება და ანალიზი** - რომელიც იწვევს მხოლოდ შეურაცხყოფას, ტკივილს ან დისტრესს. ამ გზით, რეკომენდაცია ახდენს ასეთი გამოხატვის დაცვას, რომელიც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს თანახმად დადგენილია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლით¹². ამავედროულად, გათვალისწინებულია, რომ ევროპული სასამართლო, ასევე, მიიჩნევს, რომ სიძულვილის წახალისება, შესაძლოა, გამოიწვიოს საზოგადოების კონკრეტული ჯგუფების შეურაცხყოფამ, დაცინვამ ან ცილისწამებამ, იმ შემთხვევაში, თუ გამოხატვის ეს ფორმები უპასუხისმგებლოდ იქნება გამოყენებული - რაც, შესაძლოა, იყოს ზედმეტად შეურაცხმყოფელი, ადვოკატირებდეს დისკრიმინაციას ან იყენებდეს გამაღიზიანებელ ან დამამცირებელ ენას, ან მოიცავდეს აუდიტორიაზე მოსაზრების გარდაუვალ თავსმოხვევას¹³ - და ეს ფორმები, ასევე, ხვდება რეკომენდაციის განმარტების მოქმედების სფეროში.
14. რეკომენდაცია, ასევე, აღიარებს, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში, სიძულვილის ენის გამოყენების სპეციფიური ასპექტი მდგომარეობს იმაში, რომ იგი, შესაძლოა, მიზნად ისახავდეს ან, გონივრულობის ფარგლებში არსებობდეს მოლოდინი, რომ ექნება სხვების მიერ ძალადობრივი ქმედებების, ზეწოლის, მტრობის ან დისკრიმინაციის ჩადენის ეფექტი, სიძულვილის ენის სამიზნე პირების მიმართ. როგორც ზემოაღნიშნულ განმარტებაში ჩანს ნათლად, **წახალისების ელემენტი** მოიცავს ძალადობრივი ქმედებების, ზეწოლის, მტრობის ან დისკრიმინაციის ჩადენის მკაფიო განზრახვის არსებობას ან ასეთი ქმედებების ჩადენის გარდაუვალი საფრთხის არსებობას, კონკრეტული სიძულვილის ენის გამოყენების შედეგად.

¹² იხ. მაგალითად, *Jersild v. Denmark* [GC], no. 15890/89, 1994 წლის 23 სექტემბერი, *Sullrek and Özdemir v. Turkey* [GC], no. 23927/94, 1999 წლის 8 ივლისი, *Giniewski v. France*, no. 64016/00, 2006 წლის 31 იანვარი, *Alves da Silva v. Portugal*, no.41665/07, 2009 წლის 20 ოქტომბერი და *Fáber v. Hungary*, no. 40721/06, 2012 წლის 24 ივლისი.

¹³ იხ. მაგალითად, *Féret v. Belgium*, no. 15615/07, 2007 წლის 16 ივლისი და *Vejdeland and Others v. Sweden*, no. 1813/07, 2012 წლის 9 თებერვალი.

15. წახალისების განზრახვა შესაძლოა დადგინდეს, როდესაც პირი, რომელიც სიძულვილის ენას იყენებს, მკაფიოდ მოუწოდებს სხვებს, ჩაიდინონ შესაბამისი ქმედება ან ეს, შესაძლოა, მომდინარეობდეს გამოყენებული მწვავე ენიდან და სხვა რელევანტური გარემოებებიდან, როგორცაა, მაგალითად, აღნიშნული პირის ქცევა მანამდე. თუმცა, განზრახვის არსებობის დემონსტრირება, ზოგჯერ, ადვილი არ არის, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც განცხადება აშკარად შეეხება სავარაუდო ფაქტებს ან ხდება კოდირებული ენის გამოყენება.
16. მეორეს მხრივ, შეფასება თუ რამდენად არსებობს რისკი იმისა, რომ ადგილი ექნება რელევანტურ ფაქტებს, საჭიროებს იმ სპეციფიური გარემოებების გათვალისწინებას, რომელშიც ხდება სიძულვილის ენის გამოყენება. კერძოდ, გათვალისწინებული უნდა იქნას: (ა) ის კონტექსტი, რომელშიც გამოიყენება სიძულვილის ენა (განსაკუთრებით, თუ რამდენად არსებობს უკვე სერიოზული დამაბულობა საზოგადოებაში, რომელსაც უკავშირდება სიძულვილის ენა); (ბ) თუ რამდენად შეუძლია პირს, რომელიც იყენებს სიძულვილის ენას, ზეგავლენა მოახდინოს სხვებზე (მაგალითად, იმის გამო, რომ იგი პოლიტიკური, რელიგიური ან თემის ლიდერია); (გ) გამოყენებული ენის ბუნება და სიმძაფრე (რამდენად პროვოკაციული ან პირდაპირია, რამდენად იყენებს დეზინფორმაციას, უარყოფით სტერეოტიპირებას და სტიგმატიზაციას ან რამდენად შეუძლია სხვაგვარად წახალისოს ძალადობრივი ქმედებები, ზეწოლა, მტრობა ან დისკრიმინაცია); (დ) კონკრეტული განცხადების კონტექსტი (რამდენად არის განცხადება იზოლირებული მოვლენა ან გაკეთდა თუ არა ეს განცხადება მანამდე, რამოდენიმეჯერ, და რამდენად შეიძლება მიჩნეულ იქნას, რომ აღნიშნული განცხადება დააბალანსა იგივე გამომსვლელის მიერ გაკეთებულმა სხვა განცხადებამ ან სხვა ადამიანის განცხადებამ, განსაკუთრებით დებატების მიმდინარეობისას); (ე) გამოყენებული საშუალება (რამდენად შესაძლებელია, რომ აუდიტორიამ მოახდინოს რეაგირება - მაგალითად, "პირდაპირ" ღონისძიებაზე); და (ვ) აუდიტორიის ბუნება (რამდენად ჰქონდა აუდიტორიას საშუალება და მიდრეკილება ან შესაბამისი განწყობა, რათა განეხორციელებინა ძალადობრივი ქმედებები, ზეწოლა, მტრობა ან დისკრიმინაცია).
17. ის სხვადასხვა გარემოებები, რომელიც რელევანტურია რისკის შესაფასებლად ასახავს რაბათის სამოქმედო გეგმის ტექსტის არაერთ ასპექტს გამოხატვის სისხლისსამართლებრივ დანაშაულად მიჩნევასთან დაკავშირებით¹⁴. უფრო მეტიც, ეს გარემოებები ასახავს ზოგადი პოლიტიკის მე-7 რეკომენდაციის მე-18 პუნქტს, სისხლის სამართალთან დაკავშირებით¹⁵ და აღიარებს, რომ ძალადობრივი ქმედებების, ზეწოლის, მტრობის ან დისკრიმინაციის ჩადენის წახალისების განზრახვა არ არის აუცილებელი სიძულვილის ენის ამ განსაკუთრებით მძიმე ფორმებთან დაკავშირებით. გამოხატვა შესაძლოა მიჩნეული იქნას სიძულვილის ენად, თუ გონივრულობის ფარგლებში მოსალოდნელია, რომ ქმედების ჩადენას სიძულვილის ენის გამოყენება განაპირობებს. თუ, გონივრულობის ფარგლებში, მოსალოდნელია, რომ სიძულვილის ენის გამოყენებას ამგვარი შედეგი ექნება, მისი გამოყენება უხეში

¹⁴ რაბათის სამოქმედო გეგმის შინაარსთან დაკავშირებით, იხ. პუნქტი 59 ქვემოთ.

¹⁵ კანონით დასჯადი უნდა იყოს განზრახ შემდეგი ქმედებების ჩადენა: ა) ძალადობის, სიძულვილის ან დისკრიმინაციის საჯაროდ წახალისება; ბ) საჯარო შეურაცხყოფა ან ცილისწამება; ან გ) მუქარა ადამიანის ან ადამიანთა დაჯგუფების წინააღმდეგ, მათი რასის, კანის ფერის, ენის, რელიგიის, ეროვნების ან ეროვნული თუ ეთნიკური წარმომავლობის ნიშნით.

გაუფრთხილებლობა იქნება.

18. ეს მიდგომა შეესაბამება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებს, რომელმაც დაადგინა დაწესებული სისხლისსამართლებრივი სანქციების ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლთან შესაბამისობა, ისეთ განცხადებებზე, რომელიც სავარაუდოდ, გაამწვავებდა უკვე არსებულ ფეთქებად სიტუაციას¹⁶.
19. მიუხედავად ამისა, სისხლისსამართლებრივი სანქციების გარდა, სხვა სანქციების დაწესება, როდესაც არსებობს გონივრული მოლოდინი იმისა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენებას კონკრეტულ შემთხვევაში ექნება ძალადობრივი ქმედების, ზეწოლის, მტრობის ან დისკრიმინაციის წაქეზების შედეგი, მათ მიმართ, ვის წინააღმდეგაც სიძულვილის ენა არის მიმართული, კონკრეტულ გარემოებებში, უნდა წარმოადგენდეს უფრო პროპორციულ რეაგირებას იმ მწვავე სოციალურ საჭიროებაზე, რომელსაც ქმნის სიძულვილის ენის გამოყენება.
20. სიძულვილის ენის განმარტება არ შემოიფარგლება მხოლოდ საჯარო სივრცეში გამოხატვით. მიუხედავად ამისა, სიძულვილის ენის ამ კონტექსტში გამოყენება არის საკითხი, რომელიც განსაკუთრებით რელევანტურია სიძულვილის ენის გარკვეულ ფორმებთან დაკავშირებით, მაგალითად, როგორცაა, გენოციდის დანაშაულების, კაცობრიობის წინააღმდეგ დანაშაულების ან ომის დანაშაულების საჯარო უარყოფა, ტრივიალიზაცია, გამართლება ან მიმნებლობა. ამავდროულად, აღნიშნული, შესაძლოა, მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყოს იმის განსაზღვრისთვის, თუ რამდენად შეიძლება არსებობდეს გონივრული მოლოდინი იმისა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება წააქეზებს ძალადობრივ ქმედებას, ზეწოლას, მტრობას ან დისკრიმინაციას მათ მიმართ, ვის წინააღმდეგაც სიძულვილის ენა არის მიმართული. ამასთან, საჯარო კონტექსტის არსებობა აუცილებელი მოთხოვნაა, თუ სიძულვილის ენის გარკვეულ შემთხვევებთან დაკავშირებით რეკომენდირებულია სისხლისსამართლებრივი სანქციების გამოყენება, ვინაიდან აღნიშნული ზღუდავს გამოხატვის უფლებაში ჩარევის მასშტაბებს. გამოხატვა საჯაროდ ჩაითვლება იმ შემთხვევაში, თუ მას ადგილი ჰქონდა ფიზიკურ გარემოში ან კომუნიკაციის ელექტრონული ფორმის საშუალებით, რომელზეც ფართო საზოგადოებას აქვს წვდომა.
21. როგორც აღინიშნა, სიძულვილის ენა მოიცავს სხვადასხვა ფორმის გამოხატვას, რომელიც მიმართულია ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის წინააღმდეგ, მათი პერსონალური მახასიათებლის ან სტატუსის გამო, ხოლო მასზე რეაგირება არ არის აუცილებელი, რომ ითვალისწინებდეს სისხლისსამართლებრივი სანქციის დაწესებას. ამავდროულად, როდესაც სიძულვილის ენა იღებს ისეთი ქმედების ფორმას, რომელიც, თავისთავად, სისხლისსამართლებრივი დანაშაულია (მაგალითად, ბოროტად მოპყრობა, შევიწროება ან შეურაცხყოფა), ის შესაძლოა, მიჩნეულ იქნას, როგორც სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული¹⁷.

¹⁶ იხ. მაგალითად, *Zana v. Turkey* [GC], no. 18954/91, 1997 წლის 25 ნოემბერი და *Suñrek v. Turkey* (no. 1) [GC], no. 26682/95, 1999 წლის 9 ივლისი.

¹⁷ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული არის სისხლისსამართლებრივი ქმედება, რომელიც მოტივირებულია მიკერძოებით ან წინასწარგანწყობით ადამიანთა კონკრეტული ჯგუფის მიმართ; <http://hatecrime.osce.org/what-hate-crime>.

C. კონტექსტი

22. რეკომენდაცია მიღებულია იმ დროს, როდესაც არსებობს წევრ სახელმწიფოებს, ევროპის საბჭოსა და სხვა ორგანიზაციებს შორის მზარდი შეშფოთება, ევროპის მრავალფეროვან საზოგადოებაში სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით და ასევე, თუ რამდენად ძირს უთხრის სიძულვილის ენა მოწყვლადი ჯგუფების ღირსების გრძნობას, აზიანებს ერთიანობას და ახალისებს სხვების მიერ ძალადობრივი, მტრული და დისკრიმინაციული ქმედებების ჩადენას. ამ შეშფოთებას ამწვავებს არაერთი ინციდენტი, სადაც ინდივიდები, დაწესებულებები, მონუმენტები და ქონება დაექვემდებარა რეალურ ძალადობრივ თავდასხმას, მათ მიმართ სიძულვილის გამო, ზემოთ ჩამოთვლილ ერთი ან მეტი ნიშანის საფუძველზე. შესაბამისად, სიძულვილის ენაზე რეაგირება უნდა იყოს სწრაფი, იყენებდეს რეკომენდაციაში წარმოდგენილი ზომების ფართო სპექტრს, რათა თავიდან იქნას აცილებული უარყოფითი დამოკიდებულების ჩამოყალიბება, განსაკუთრებით უმცირესობის ჯგუფების მიმართ, რაც იწვევს მათ მიერ საკუთარი თავის პატივისცემის დაკარგვას და საფრთხეს უქმნის მათ ინტეგრაციას მენსტრიმულ საზოგადოებაში.

მონაცემები

23. სიძულვილის ენის გამოყენების რეალური ფარგლები ბუნდოვანია, მიუხედავად იმისა, რომ, როგორც ეს რეკომენდაციაშია აღნიშნული, არსებული შთაბეჭდილებით, სიძულვილის ენის გამოყენება სულ უფრო და უფრო ხშირია. აღნიშნული გაურკვეველობა უკავშირდება **კომპლექსური და შედარებითი მონაცემების არ არსებობას** სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებული საჩივრების შესახებ, რაც განპირობებულია იმ ფაქტით, რომ არ ხდება საჩივრების აღრიცხვა, ან იმ განსხვავებული კრიტერიუმებით, რომლებსაც წევრი სახელმწიფოები იყენებენ სიძულვილის ენის გამოყენების არსებობის დასადგენად. ამასთან, აშკარაა, რომ ისინი, ვისკენაც მიმართულია სიძულვილის ენა, ყოველთვის არ ახდენს ინციდენტის შეტყობინებას, რაც, ხშირ შემთხვევაში, გამოწვეულია მართლმსაჯულების სისტემის მიმართ ნდობის ნაკლებობით ან მათ მიმართ განხორციელებული ქმედების შიშით. ამასთან, როგორც ჩანს, არ ხდება ყველა საჩივრის გამოძიება. დამატებით, არ არსებობს ყველა იმ ფორუმის სისტემატური მონიტორინგი, სადაც, შესაძლოა, გამოყენებული იქნას სიძულვილის ენა. მიუხედავად ამისა, ეჭვარეშაა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება უფრო აშკარაა და უფრო ადვილად ვრცელდება, რაც განპირობებულია კომუნიკაციის ელექტრონული ფორმების ფართო ხელმისაწვდომობით. ამასთან, სიძულვილის ენის გამოყენება წარმოადგენს იმ სიტუაციის აღსანიშნავ მახასიათებელ ფაქტორს, რომლის არსებობაც ECRI-მ მონიტორინგის მე-4 და მე-5 ციკლის ფარგლებში დაადგინა არაერთ წევრ სახელმწიფოში.

ECRI-ს მიერ ქვეყნების მონიტორინგის მიგნებები

24. ECRI-ის მიერ, აღნიშნული ორი ციკლის ფარგლებში, განხორციელებული ქვეყნების მონიტორინგის მიგნებებს შორისაა გარკვეული მედია საშუალებების მიერ აშკარად რასისტული შინაარსის მასალების გამოქვეყნება, ნაციზმის ქება და ჰოლოკოსტის უარყოფა, შეურაცხმყოფელი ენისა და სტერეოტიპების გამოყენება კონკრეტული უმცირესობების მიმართ და შეურაცხმყოფელი კომენტარები ამ უმცირესობების წარმომადგენელი ადამიანების მიმართ

ქუჩებში, სკოლებსა და მაღაზიებში, ისევე, როგორც მოწოდებები მათ წინააღმდეგ ძალადობის გამოყენებასთან დაკავშირებით და გარკვეული კამპანიები უმცირესობის ენების გამოყენების წინააღმდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ ნამდვილად არსებობდა შემთხვევები, როდესაც პოლიტიკური პარტიები და სხვა ჯგუფები და ორგანიზაციები ახდენდნენ რასისტული, ქსენოფობიური და ნეო-ნაცისტური იდეების კულტივირებასა და გავრცელებას, სიძულვილის ენის გამოყენება არ შემოიფარგლებოდა მხოლოდ ექტრემისტული და მეინსტრიმის გარეთ არსებული პოლიტიკური პარტიებით. ამრიგად, დაფიქსირდა **უხეში ტონის გამოყენების არაერთი შემთხვევა პარლამენტებში და სახელმწიფო მოხელეების მიერ**, რაც ხელს უწყობდა საზოგადოებრივ დისკურსს, რომელიც სულ უფრო და უფრო მეტად შეურამცხყოფელი და შეუწყნარებელია. ასეთ დისკურსს ამწვავებდა ზოგიერთი მაღალი დონის პოლიტიკოსი, რომლებიც საჯარო გამოსვლებში არ იკავებდნენ თავს სიძულვილის ენის გამოყენებისგან. ამასთან, აღინიშნა საჯარო მოხელეების მცდელობები, გაემართლებინათ წინასწარგანწყობებისა და შეუწყნარებლობის არსებობა კონკრეტული ჯგუფების წინააღმდეგ, რაც მხოლოდ განამტკიცებს და ზრდის მათ მიმართ მტრობას.

25. გამოყენებული სიძულვილის ენა, ზოგ შემთხვევაში, არ არის აშკარად გამოხატული, ვინაიდან ზოგიერთი გამოქვეყნებული მასალა ეყრდნობა "კოდირებული" ენის გამოყენებას წინასწარგანწყობისა და სიძულვილის გასავრცელებლად. მაგალითად, ასეთ შემთხვევაში მიუთითებენ ადამიანებზე, რომლებიც არ მუშაობენ და სახელმწიფო დახმარებით ირჩენენ თავს, რა შემთხვევაშიც ნაგულისხმევია კონკრეტული უმცირესობა, ხოლო ასეთი უმცირესობის წინააღმდეგ პროტესტი შუქდება, როგორც ქვეყნის "კარგი ადამიანების" მიერ პროტესტი, მაშინ, როდესაც, რეალურად პროტესტს გამოხატავს ნეო-ნაცისტური დაჯგუფება. ამასთან, დაფიქსირდა, რომ გარკვეული მოვლენების სენსაციური ან ნაწილობრივი გაშუქების შედეგად, შესაძლოა, მოხდეს დეზინფორმაციის გავრცელება და შიშის წარმოშობა, რაც ქმნის წინასწარგანწყობებს იმ ადამიანების მიმართ, რომლებიც განეკუთვნებიან იმ უმცირესობას, რომელიც, შესაძლოა, ამ მოვლენებში იყოს გარეული.
26. დაფიქსირდა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება ზოგიერთი ელექტრონული კომუნიკაციის დამახასიათებელ თვისებას წარმოადგენს და ზოგიერთი ვებ-გვერდის, ფორუმის და სოციალური ქსელის ფორუმის ძირითადი მიზანია. ზოგიერთი სიძულვილის ენას იყენებს იმის მიუხედავად, რომ მათ ჰოსტინგს ახდენს ადგილობრივი მთავრობის ორგანო¹⁸.
27. არაერთ შემთხვევაში სიძულვილის ენის გამოყენებაზე რეაგირება არ განხორციელებულა, რაც ზოგ შემთხვევაში განპირობებული იყო ეროვნული კანონმდებლობის შეზღუდული მოქმედების სფეროთი, ასევე, კანონმდებლობის ვიწრო ინტერპრეტაციით, კონკრეტული საჩივრის არ არსებობის პირობებში რეაგირების მოხდენის სურვილის ნაკლებობით, საფუძვლიანი გამოძიების არ არსებობისა და შესაძლო დამნაშავეის წინააღმდეგ სამართლებრივი წარმოების დაწყების ზედმეტად ადვილად გამორიცხვით. სამართალწარმოების დაწყების შემთხვევაში, დაკისრებული სანქციები არ წარმოადგენდა გამეორების ან მიბამვის მნიშვნელოვან

¹⁸ იხ. მაგალითად, C. Bakalis, *Cyberhate: An issue of continued concern for the Council of Europe's Anti-Racism Commission* (Council of Europe, 2015).

შემაკავებელ საშუალებას. თვითრეგულირების მექანიზმები ყოველთვის არ იყო ეფექტური.

28. ამასთან, სიძულვილის ენის გამოყენებას და მის არ აღკვეთას უარყოფითი შედეგები მოაქვს როგორც მათთვის, ვისკენაც სიძულვილის ენა არის მიმართული, ასევე, მთლიანად საზოგადოებისათვის.
29. ის, ვისკენაც მიმართულია სიძულვილის ენა, როგორც ეს ასახულია ECRI-ის მიერ ქვეყნის მონიტორინგში, მხოლოდ დისტრესს, სულიერ ტკივილს, ღირსებაზე და იდენტობის გრძობაზე თავდასხმას არ განიცდის, არამედ, სიძულვილის ენის გამოყენება, ასევე, ხელს უწყობს სამიზნე პირების წინააღმდეგ დისკრიმინაციის, შევიწროების, მუქარისა და ძალადობის განხორციელებას, მათ მიმართ ანთიპატიის, მტრობისა და ბრახის შედეგად, რასაც განაპირობებს ან განამტკიცებს სიძულვილის ენის გამოყენება. ასეთმა დამოკიდებულებამ და ქცევამ, შესაძლოა, გამოიწვიოს შიში და თავის დაუცველად გრძობა. საბოლოოდ, სიძულვილის ენის გამოყენებამ, შესაძლოა, გამოიწვიოს სამიზნე პირების იმ საზოგადოებიდან გარიყვა, სადაც ისინი ცხოვრობენ და მათ მიერ ამ საზოგადოების ღირებულებების უარყოფა. პრობლემურია სიძულვილის ენის გამოყენება, რომელიც იწვევს სკოლის მიტოვებას მოსწავლეების მიერ, რომლებიც, შემდგომ, აწყდებიან პრობლემებს შრომის ბაზარზე წვდომის კუთხით, რაც, თავის მხრივ, განამტკიცებს ამ ადამიანების საზოგადოებისგან გამიჯვნას.
30. სიძულვილის ენის გამოყენება, ასევე, დამაზიანებელია მთლიანი საზოგადოებისათვის და არა მხოლოდ იმიტომ, რომ მას უარყოფითი გავლენა აქვს საზოგადოებრივ დისკურსზე. აღნიშნულზე მეტად მნიშვნელოვანია სიძულვილის ენის გამოყენებით განპირობებული მტრობისა და შეუწყნარებლობის კლიმატი, დისკრიმინაციისა და ძალადობის მიღებისა თუ გამართლებისათვის მზაობა, რაც საზოგადოებას ხლეჩს, ძირს უთხრის ორმხრივ პატივისცემას და საფრთხეს უქმნის მშვიდობიან თანაცხოვრებას. ამრიგად, პლურალიზმი, რომელიც დემოკრატიული საზოგადოებისათვის აუცილებელ მოთხოვნას წარმოადგენს, რისკის ქვეშ დგება.
31. ECRI-ს ინდივიდუალური ქვეყნების მონიტორინგის თანახმად, სიძულვილის ენის გამოყენება განსაკუთრებით გავლენას ახდენს იმიგრანტებზე, ებრაელებზე, მუსლიმებსა და ბოშებზე და არა მხოლოდ. ამასთან, ECRI-მ, ასევე, დააფიქსირა სიძულვილის ენა სქესის, გენდერული იდენტობის ან სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით. დამატებით, ქალები, შესაძლოა, დაექვემდებარონ სიძულვილის ენის მძიმე ფორმას, თუ მათ წინააღმდეგ გამოყენებული სიძულვილის ენა მოტივირებულია არა მხოლოდ მათი "რასით", რელიგიით ან სხვა პიროვნული მახასიათებლითა თუ სტატუსით, არამედ, ასევე, მათი სქესით და/ან გენდერული იდენტობით.

წარსულის გაკვეთილები

32. სიძულვილის ენის გამოყენება არ წარმოადგენს მხოლოდ თანამედროვე პრობლემას. იგი გენოციდის დანაშაულის, კაცობრიობის წინააღმდეგ დანაშაულისა და ომის დანაშაულის მნიშვნელოვანი ელემენტია. ასეთ დანაშაულები ევროპის უახლესი ისტორიის განსაკუთრებულ მახასიათებელს წარმოადგენს. წარსულში მომხდარი მოვლენები არის ძლიერი გაფრთხილება იმ საფრთხეების შესახებ, რომელსაც ქმნის ფანატიზმის, სიძულვილისა და წინასწარგანწყობისთვის, ყოველგვარი წინააღმდეგობის გარეშე, განვითარების

შესაძლებლობის მიცემა. ამავდროულად, აღნიშნულმა განაპირობა სხვადასხვა ხსოვნის დღეების შექმნა, როგორცაა, მაგალითად **ჰოლოკოსტის ხსენების საერთაშორისო დღე**, რომელიც გამოცხადდა გაეროს გენერალური ასამბლეის 2005 წლის 1 ნოემბრის 60/7 რეზოლუციით. ამავდროულად, ასეთ დღეებს არა მხოლოდ ხსოვნის, არამედ, წარსულის გაკვეთილების აწმყოში გამოყენების უზრუნველყოფის დატვირთვა გააჩნიათ. ამასთან, 60/7 რეზოლუციის მსგავსად, რეკომენდაცია აღიარებს, რომ საფრთხე მომდინარეობს არა მხოლოდ შეუწყნარებლობის ერთი კონკრეტული ფორმიდან, არამედ, ნებისმიერი ფორმიდან, რომელიც კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს, განურჩევლად ყველა ადამიანის მიერ, ადამიანის უფლებებითა და ფუნდამენტური თავისუფლებით სარგებლობას.

გაეროს ხელშეკრულებები

33. მაშინ როდესა ხსოვნის მოვალეობა უკავშირდება სიძულვილის ენის გამოყენებაზე სწრაფრეაგირებას, უფრო კონკრეტულ მოთხოვნებს აწესებს **სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის მე-20(2) მუხლი** ("ყოველგვარი ეროვნული, რასობრივი ან რელიგიური შუღლის გაღვივებისაკენ მიმართული გამოსვლა, რაც წარმოადგენს დისკრიმინაციის, მტრობის ან ძალადობის წაქეზებას, უნდა აიკრძალოს კანონით") და **რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის მე-4 მუხლი** ("სახელმწიფო მხარეები ... ა) კანონით დასჯად ქმედებად აცხადებენ ისეთი იდეების გავრცელებას, რომლებიც ემყარება რასობრივ უპირატესობასა და ზიზღს, რასობრივი დისკრიმინაციის ყოველგვარ წაქეზებას და ასევე ძალადობის აქტებს ან წაქეზებას ისეთი აქტებისაკენ, რომლებიც მიმართულია ნებისმიერი რასისა და კანის ფერის ან ეთნიკური წარმოშობის მქონე ჯგუფის წინააღმდეგ, და ასევე ყოველგვარი დახმარების, მათ შორის ფინანსური დახმარების, აღმოჩენას რასისტული ქმედებებისათვის; ბ) აცხადებენ კანონსაწინააღმდეგოდ და კრძალავენ ორგანიზაციებს, და ასევე ორგანიზებულ და ყოველგვარ სხვა პროპაგანდისტულ საქმიანობას, რომლებიც წაახალისებენ რასობრივ დისკრიმინაციას და უბიძგებენ მისკენ, და აღიარებენ დანაშაულად ასეთ ორგანიზაციებსა და ასეთ საქმიანობაში მონაწილეობას; გ) ნებას არ აძლევენ ცენტრალურ ან ადგილობრივ სახელმწიფო მმართველობის ორგანოებს და დაწესებულებებს, წაახალისონ ან წააქეზონ რასობრივი დისკრიმინაცია").
34. სახელმწიფოს მიერ აღნიშნული მოთხოვნების განუხორციელებლობას ან არაეფექტურად მოქმედებაში მოყვანას უარყოფითად აფასებენ გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტი და რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, წევრი სახელმწიფოების მიერ შესაბამისი ხელშეკრულებების თანახმად წარდგენილი პერიოდული ანგარიშების შესახებ დასკვნით მოსაზრებებში.
35. ამავდროულად, მიუხედავად იმისა, რომ აუცილებელია გამოხატვის გარკვეული ფორმების სამართლებრივ დონეზე აკრძალვა, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის მე-20 მუხლის შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ეს აკრძალვა უნდა იყოს გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვასთან თავსებადი, რომელიც ნებადართულია მე-19(3) მუხლით (*ზოგადი კომენტარი No. 34, მუხლი 10: აზრისა და გამოხატვის თავისუფლება, CCRP.C.GC.34, 2011 წლის 12 სექტემბერი, პუნქტები 50-52*).

36. რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი მიიჩნევს, რომ "როგორც მინიმალური მოთხოვნა, რომელიც დამატებით ზომებს არ გამოიცხავს, რასობრივი დისკრიმინაციის წინააღმდეგ კომპლექსური კანონმდებლობა, სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართლისა და სისხლის სამართლის ჩათვლით, შეუცვლელია რასისტულ სიძულვილის ენასთან ეფექტური ბრძოლის მიზნით". ამავდროულად, კომიტეტმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ "რასისტული სიძულვილის აკრძალვასა და გამოხატვის თავისუფლების განვითარებას შორის ურთიერთობა აღქმული უნდა იყოს, როგორც ურთიერთთავსებადი და არა როგორც ნულოვანი ჯამის თამაში, სადაც ერთისათვის პრიორიტეტის მინიჭება იწვევს მეორის დაკნინებას. თანასწორობის და დისკრიმინაციისგან თავისუფლება და, ასევე, გამოხატვის თავისუფლება სრულად უნდა იყოს ასახული კანონმდებლობაში, პოლიტიკასა და პრაქტიკაში, როგორც ურთიერთდამხმარე ადამიანის უფლებები (ზოგადი რეკომენდაცია No. 35 რასისტული სიძულვილის ენასთან ბრძოლის შესახებ, CERD/C/GC/35, 2013 წლის 26 სექტემბერი, პუნქტები 9 და 45). აღნიშნული ეხმიანება კომიტეტის მიერ მანამდე გაკეთებულ განცხადებას, რომლის თანახმადაც "რასობრივი უპირატესობაზე ან სიძულვილზე დაფუძნებული იდეების გავრცელების აკრძალვა შესაბამისობაში არის აზრისა და გამოხატვის თავისუფლებასთან", ხოლო ეს უკანასკნელი უფლება "სპეციალური მოვალეობებისა და პასუხისმგებლობების მატარებელია, რომელიც დაკონკრეტებულია საყოველთაო დეკლარაციის 29-ე მუხლის მეორე პუნქტში; მათ შორისაა რასისტული იდეების გავრცელებისგან თავშეკავების ვალდებულება, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია (XV ზოგადი რეკომენდაცია კონვენციის მე-4 მუხლის შესახებ, პუნქტი 4).
37. გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა, საკუთარ პრევენციულ სამართალში, ნიურნბერგის საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის დასკვნებისა და ვერდიქტის უარყოფის გამო მსჯავრდება მიიჩნია გამოხატვის თავისუფლებასთან შეთავსებადად, ისეთ გარემოებაში, სადაც შესაბამისი განცხადებები, სრულ კონტექსტში წაკითხული, წარმოშობს ან განამტკიცებს ანტისემიტურ განწყობებს¹⁹. მსგავსად აღნიშნულისა, კომიტეტმა მიიჩნია, რომ სკოლის მასწავლებლის სამსახურიდან გათავისუფლება იმ განცხადებების გამო, რომელიც ებრაელების რწმენას შეურაცხყოფს და ქრისტიანებს მოუწოდებს ებრაული რწმენისა და წარმომავლობის მქონე ადამიანების სიძულვილისკენ, წარმოადგენდა გამოხატვის თავისუფლების დასაშვებ შეზღუდვას, მათ შორის, იმ უფლების დასაცავად, რომელიც გულისხმობს საჯარო სკოლის სისტემაში მიკერძოების, წინასწარგანწყობისა და შეუწყნარებლობისგან თავისუფალი განათლების მიღებას.²⁰ ამავდროულად, კომიტეტმა დაუშვებლად ცნო საჩივარი, რომლითაც პირი ასაჩივრებდა მუსლიმების წინააღმდეგ სიძულვილის ენის შეტყობინებულ ინციდენტზე

¹⁹ *Faurisson v. France*, კომუნიკაცია No. 550/1993, 1996 წლის 8 ნოემბრის მოსაზრებები. ამავდროულად, აღნიშნულ საქმეზე მითითებით, ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა განაცხადა, რომ "კანონები, რომელიც ახდენს ისტორიული ფაქტების შესახებ აზრის გამოხატვის დასჯას შეუსაბამოა იმ მოვალეობებთან, რომელსაც პაქტი აკისრებს სახელმწიფო მხარეებს აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების პატივისცემასთან დაკავშირებით. პაქტი არ იძლევა წარსული მოვლენების შესახებ მცდარი მოსაზრების გამოხატვაზე ან მათ არასწორ ინტერპრეტაციაზე ზოგადი აკრძალვის დაწესების შესაძლებლობას. დაუშვებელია აზრის თავისუფლებაზე შეზღუდვის დაწესება, ხოლო გამოხატვის თავისუფლებასთან დაკავშირებით, შეზღუდვები არ უნდა სცდებოდეს მე-3 პუნქტით დაწესებულ ფარგლებს, როგორც ეს მე-20 მუხლით არის ნებადართული".

²⁰ *Ross v. Canada*, კომუნიკაცია No. 736/1997, 2000 წლის 18 ოქტომბრის მოსაზრებები.

რეაგირების სავარაუდო განუხორციელებლობას, ვინაიდან საჩივრის ავტორმა ვერ დაადასტურა, რომ განცხადებებმა მასზე კონკრეტული გავლენა მოახდინა ან რომ ასეთი შედეგები იყო გარდაუვალი. შესაბამისად, იგი ვერ ჩაითვლებოდა სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის 20(2) მუხლის დარღვევის მსხვერპლად²¹.

38. რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტმა დაადგინა, რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის საერთაშორისო კონვენციის მე-4 მუხლის დარღვევა ისეთ შემთხვევებში, სადაც არ იქნა უზრუნველყოფილი, რომ საჯარო გამოსვლისას გაკეთებული განცხადებები, რომელიც შეიცავდა რასობრივ უპირატესობაზე ან სიძულვილზე დაფუძნებულ იდეებს და რომელიც ახალისებდა, როგორც მინიმუმ, რასობრივ დისკრიმინაციას, არ ექვემდებარებოდა დაცვას გამოხატვის თავისუფლების ფარგლებში²². კომიტეტმა, ასევე, დაადგინა აღნიშნული დებულების დარღვევა ისეთ შემთხვევებში, სადაც არ გამოძიებულა ის, თუ რამდენად წარმოადგენდა რასობრივ დისკრიმინაციას რადიო გადაცემის დროს გაკეთებული გარკვეული განცხადებები, რომელიც ადამიანთა მთლიანი ჯგუფის შესახებ ნეგატიურ გაზოგადებას შეიცავდა, მხოლოდ მათი ეთნიკური ან ეროვნული წარმომობის საფუძველზე და არ ითვალისწინებდა მათ კონკრეტულ შეხედულებებს, მოსაზრებებსა და ქმედებებს ქალის სასქესო ორგანოების დასახიჩრების შესახებ²³. ამასთან, კომიტეტმა დაადგინა მე-4 მუხლის დარღვევა, რაც გამოიწვია ეფექტიანი გამოძიების ვალდებულების შეუსრულებლობამ იმ განცხადებებთან დაკავშირებით, რომელიც აღწერდა გერმანიაში თურქი მოსახლეობის, განზოგადებულ, ნეგატიურ დამახასიათებელ თვისებებს და შეიცავდა მოწოდებებს მათთვის სოციალური დახმარების წვდომაზე უარის თქმასთან და იმიგრაციული ნაკადის ზოგად აკრძალვასთან დაკავშირებით; კომიტეტმა მიიჩნია, რომ პირველი განცხადება შეიცავდა რასობრივი უპირატესობის იდეებს, ხოლო მეორე განცხადება შეიცავდა რასობრივი დისკრიმინაციის წახალისებას²⁴.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია

39. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლი იცავს გამოხატვის თავისუფლებას და კრძალავს დისკრიმინაციას - სხვა უფლებებთან და თავისუფლებებთან მიმართებით, მე-14 მუხლის თანახმად, და უფრო ზოგადად, მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის შესაბამისად - მაგრამ არ შეიცავს რაიმე დებულებას, რომელიც კონკრეტულად სიძულვილის ენის გამოყენებას შეეხება. მიუხედავად ამისა, სიძულვილის ენის გამოყენების საკითხს შეეხო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო (ყოფილი

²¹ *A W P v. Denmark*, კომუნიკაცია No. 1879/2009, 2013 წლის 1 ნოემბრის გადაწყვეტილება. ასევე, მიჩნეულ იქნა, რომ მომჩივანმა ვერ შეძლო ფაქტების დადასტურება 20(2) მუხლის სავარაუდო დარღვევასთან დაკავშირებით, საქმეში *Vassilari v. Greece*, კომუნიკაცია No. 1570/2007, 2009 წლის 19 მარტის მოსაზრებები; თუმცა, ამ საკითხთან დაკავშირებით აბდელფატა ამორმა, აჰმად ამინ ფატალმა და ბუზიდ ლაზარიმ განსხვავებული მოსაზრებები დააფიქსირეს.

²² *The Jewish Community of Oslo et al. v. Norway*, კომუნიკაცია No. 30/2003, 2005 წლის 15 აგვისტოს მოსაზრება.

²³ *Adan v. Denmark*, კომუნიკაცია No. 43/2008, 2010 წლის 13 აგვისტოს მოსაზრება. საქმეში *Gelle v. Denmark* გამოძიების მოვალეობის შეუსრულებლობა იგივენაირად იქნა განხილული, კომუნიკაცია No. 34/2004, 2006 წლის 6 მარტის მოსაზრება, რომელიც ადგენს მე-4 მუხლის დარღვევას.

²⁴ *TBB-Turkish Union in Berlin/Brandenburg v. Germany*, კომუნიკაცია No. 48/2010, 2013 წლის 26 თებერვლის მოსაზრება.

"ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისია"), იმ საჩივრების განხილვისას, რომელიც შეეხებოდა სისხლისსამართლებრივი სანქციებისა და სხვა შეზღუდვების დაწესებას გარკვეულ განცხადებებზე. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ზოგიერთი განცხადება ხვდებოდა მე-10 მუხლით დაცული გამოხატვის თავისუფლების ფარგლებს გარეთ, რა დროსაც იგი დაეყრდნო მე-17 მუხლში წარმოდგენილ აკრძალვას იმ აქტებისა და საქმიანობისა, რომელიც მიმართულია ევროპული კონვენციით დაცული რომელიმე უფლების ან თავისუფლების არარად ქცევისკენ, ხოლო ზოგიერთ განცხადებასთან დაკავშირებით მან იმსჯელა, თუ რამდენად ჰქონდა გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვისათვის მიღებულ ზომებს ლეგიტიმური მიზანი, - მაგალითად, როგორცაა სხვების უფლებების დაცვა, - და იყოს აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში.

40. პირველი მიდგომა ჩანს კონკრეტულ ეთნიკურ ან რელიგიურ ჯგუფზე განხორციელებულ მწვავე თავდასხმებთან დაკავშირებით²⁵, ანტისემიტურ განცხადებებთან²⁶, რასობრივად დისკრიმინაციული განცხადებების გავრცელებასთან²⁷ და ჰოლოკოსტის უარყოფასთან²⁸ დაკავშირებით. მეორე მიდგომას სასამართლო იყენებს ისეთ საქმეებში, რომელიც შეეხება განცხადებებს, რომელიც, სავარაუდოდ, აღვივებს ან ამართლებს ძალადობას, სიძულვილს ან შეუწყნარებლობას. ასეთ საქმეებთან დაკავშირებით, სასამართლო განსაკუთრებით ითვალისწინებს ისეთ ფაქტორებს, როგორცაა დაძაბული პოლიტიკური ან სოციალური ფონი, ძალადობისკენ პირდაპირი ან ირიბი მოწოდება ან ძალადობის, სიძულვილის ან შეუწყნარებლობის გამართლება (განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ფართომასშტაბიანი განცხადებებით თავს ესხმიან ან ნეგატიურ კონტექსტში წარმოაჩენენ მთლიან ეთნიკურ, რელიგიურ ან სხვა ჯგუფს), ის, თუ როგორ გაკეთდა ეს განცხადებები და რამდენად შესაძლებელია, რომ ამ განცხადებებმა პირდაპირ ან ირიბად გამოიწვიონ საზიანო შედეგები. ევროპული სასამართლო ყოველთვის ითვალისწინებს სხვადასხვა ფაქტორების ურთიერთქმედებას, ნაცვლად რომელიმე ერთი ფაქტორის იზოლირებულად გათვალისწინებისა. ამასთან, სასამართლო ასეთი ტიპის საქმეებში ყურადღებას ამახვილებს მატერიალურ საკითხებზე, კერძოდ, იყო თუ არა განცხადებებზე რეაგირების მიზნით განხორციელებული ზომები არაპროპორციული და შესაძლებელი იყო თუ არა სამოქალაქო ან სხვა სახის დაცვის საშუალებების გამოყენება ამ

²⁵ იხ. მაგალითად, *Pavel Ivanov v. Russia* (dec.), no. 35222/04, 2007 წლის 20 თებერვალი და *Norwood v. United Kingdom* (dec.), no. 23131/03, 2004 წლის 16 ნოემბერი.

²⁶ იხ. მაგალითად, *W P v. Poland* (dec.), no. 42264/98, 2004 წლის 2 სექტემბერი და *M'Bala M'Bala v. France* (dec.), no. 25239/13, 2015 წლის 20 ოქტომბერი

²⁷ იხ. მაგალითად, *Glimmerveen and Hagenbeek v Netherlands* (dec.), no 8438/78, 1979 წლის 11 ოქტომბერი. იხ., ასევე, *Jersild v. Denmark* [GC], no. 15890/89, 1994 წლის 23 სექტემბერი, პუნქტი 35.

²⁸ იხ. მაგალითად, *Honsik v. Austria* (dec.), no. 25062/94, 1995 წლის 18 ოქტომბერი, *Marais v. France* (dec.), no. 31159/96, 1996 წლის 24 ივნისი, *Lehideux and Isorni v. France* [GC], no. 24662/94, 1998 წლის 23 სექტემბერი, პ. 47, *Garaudy v. France* (dec.), no. 65831/01, 2003 წლის 24 ივნისი, *Witzsch v. Germany* (dec.), no. 7485/03, 2005 წლის 13 დეკემბერი და *M'Bala M'Bala v. France* (dec.), no. 25239/13, 2015 წლის 20 ოქტომბერი. *Cf. Perinçek v. Switzerland* [GC], no. 27510/08, 2015 წლის 15 ოქტომბერი, რომელშიც ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ არ არსებობდა გენოციდის უარყოფის აკრძალვის საერთაშორისო ვალდებულება და რომ უარყოფის გამო სისხლისსამართლებრივი მსჯავრდება არ იყო გამართლებული, სიძულვილის ან შეუწყნარებლობის შესახებ მოწოდების, მწვავე დაძაბულობის კონტექსტის ან განსაკუთრებული ისტორიული ოვერტონების ან შესაბამისი თემის ღირსებაზე მნიშვნელოვანი გავლენის არ არსებობის გამო (პუნქტი 80).

განცხადებებზე რეაგირებისათვის²⁹.

41. ამასთან, ევროპული სასამართლო აღიარებს, რომ წევრ სახელმწიფოებს ეკისრებათ პოზიტიური ვალდებულება, დაიცვან ისინი, ვისკენაც მიმართულია სიძულვილის ენა, ნებისმიერი ძალადობისგან ან უფლებებში ჩარევისაგან, რაც, შესაძლოა წაახალისდეს სიძულვილის ენის გამოყენებით³⁰. ამასთან, დისკრიმინაციული ქცევა, შესაძლოა, წარმოადგენდეს მე-3 მუხლით გათვალისწინებული არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის აკრძალვის დარღვევას, ხოლო ასეთი ქცევა, შესაძლოა მიჩნეულ იქნას, რომ განპირობებულია, ევროპული კონვენციით დაცულ უფლებებსა და თავისუფლებებში ჩარევის წინააღმდეგ უმოქმედობით - მათ შორის, სისხლისსამართლებრივი დებულებების ეფექტიანად აღსრულების მოვალეობის შეუსრულებლობით³¹. ამასთან, ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ ადამიანთა კონკრეტული ჯგუფის მიმართ შეურაცხმყოფელი გამოხატვის შემთხვევაში, განსაკუთრებით მაშინ, თუ ამას ნეგატიური სტერეოტიპირების ფორმა აქვს, დაცვის საშუალების უზრუნველყოფის მოვალეობის შეუსრულებლობა, შესაძლოა, წარმოადგენდეს მე-8 მუხლით გათვალისწინებული პოზიტიური ვალდებულების დარღვევას, რომელიც გულისხმობს აღნიშნული ჯგუფის წევრის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების პატივისცემის დაცვას, რამეთუ აღნიშნული გამოხატვა წარმოადგენს მის იდენტობაზე თავდასხმას³².

²⁹ იხ. სქოლიოში ციტირებული საქმეები, 11-13, და, ასევე, *Hennicke v. Germany* (dec.), no. 34889/97, 1997 წლის 21 მაისი, *Incal v. Turkey* [GC], no. 22678/93, 1998 წლის 9 ივნისი, *Lehideux and Isorni v. France* [GC], no. 24662/94, 1998 წლის 23 სექტემბერი, *Witzsch v. Germany* (dec.), no. 41448/98, 1999 წლის 20 აპრილი, *Karataş v. Turkey* [GC], no. 23168/94, 1999 წლის 8 ივლისი, *Erdogdu and İnce v. Turkey* [GC], no. 25067/94, 1999 წლის 8 ივლისი, *Özguılır Guşindem v. Turkey*, no. 23144/93, 2000 წლის 16 მარტი, *Şener v. Turkey*, no. 26680/95, 2000 წლის 18 ივლისი, *Le Pen v. France* (dec.), no. 55173/00, 2001 წლის 10 მაისი, *Osmani v. “the former Yugoslav Republic of Macedonia”*, no. 50841/99, 2001 წლის 11 ოქტომბერი, *Gunduz v. Turkey* (dec.), no. 59745/97, 2003 წლის 13 ნოემბერი, *Gunduz v. Turkey*, no. 35071/97, 2003 წლის 4 დეკემბერი, *Seurot v. France* (dec.), no. 57383/00, 2004 წლის 18 მაისი, *Maraşlı v. Turkey*, no. 40077/98, 2004 წლის 9 ნოემბერი, *Dicle v. Turkey*, no. 34685/97, 2004 წლის 10 ნოემბერი, *Gumus and Others v. Turkey*, no. 40303/98, 2005 წლის 15 მარტი, *Alinak v. Turkey*, no. 40287/98, 2005 წლის 25 მარტი, *İ A v. Turkey*, no. 42571/98, 2005 წლის 13 სექტემბერი, *Han v. Turkey*, no. 50997/99, 2005 წლის 13 სექტემბერი, *Koç and Tambaş v. Turkey*, no. 50934/99, 2006 წლის 21 მარტი, *Aydin Tatlav v. Turkey*, no. 50692/99, 2006 წლის 2 მაისი, *Erbakan v. Turkey*, no. 59405/00, 2006 წლის 6 ივლისი, *Gülzel v. Turkey* (No. 2), no. 65849/01, 2006 წლის 27 ივლისი, *Duğuşören v. Turkey*, no. 56827/00, 2006 წლის 9 ნოემბერი, *Yarar v. Turkey*, no. 57258/00, 2006 წლის 19 დეკემბერი, *Üstünlü v. Turkey*, no. 37685/02, 2007 წლის 10 მაისი, *Birdal v. Turkey*, no. 53047/99, 2007 წლის 2 ოქტომბერი, *Nur Radyo Ve Televizyon Yayıncılığı A Ş v. Turkey* (dec.), no. 6587/03, 2007 წლის 27 ნოემბერი, *Demirel and Ateş v. Turkey*, no. 10037/03, 2007 წლის 29 ოქტომბერი, *Özguılır Radyo-Ses Radyo Televizyon Yayın Yapım Ve Tanıtım A.Ş. v. Turkey*, no. 11369/03, 2007 წლის 14 დეკემბერი, *Soulas, and Others v. France*, no. 15958/03, 2008 წლის 10 ივლისი, *Balsytė-Lideikienė v. Lithuania*, no. 72596/01, 2008 წლის 4 ნოემბერი, *Leroy v. France*, no. 36109/03, 2008 წლის 2 ოქტომბერი, *Özer v. Turkey*, no. 871/08, 2010 წლის 26 იანვარი, *Willem v. France*, no. 10883/05, 2009 წლის 16 ივლისი, *Dink v. Turkey*, no. 2668/07, 2010 წლის 10 სექტემბერი და *Perinçek v. Switzerland* [GC], no. 27510/08, 2015 წლის 16 ოქტომბერი

³⁰ იხ. მაგალითად, *Ouranio Toxo and Others v. Greece*, no. 74989/01, 2005 წლის 20 ქოტომბერი, *Begheluri and Others v. Georgia*, no. 28490/02, 2014 წლის 7 ოქტომბერი, *Karaahmed v. Bulgaria*, no. 30587/13, 2015 წლის 24 თებერვალი და *Identoba and Others v. Georgia*, no. 73235/12, 2015 წლის 12 მაისი.

³¹ იხ. მაგალითად, *Opuz v. Turkey*, no. 33401/02, 2009 წლის 9 ივნისი.

³² *Aksu v. Turkey* [GC], no. 4149/04, 2012 წლის 15 მარტი. ასევე, იხ. *Church of Scientology v. Sweden* (dec.), no. 8282/78, 1980 წლის 14 ივლისი.

სხვა ევროპული ხელშეკრულებები

42. ევროპის საბჭოს სამი სხვა ხელშეკრულება კონკრეტულად სიძულვილის ენის გამოყენებას შეეხება.
43. ამრიგად, კიბერდანაშაულის შესახებ კონვენციის დამატებითი ოქმი, რომელიც შეეხება კომპიუტერული სისტემების მეშვეობით ჩადენილი რასისტული და ქსენოფობიური ბუნების აქტების კრიმინალიზაციას, წევრ სახელმწიფოებს აკისრებს ვალდებულებას, მიიღონ საკანონმდებლო და სხვა ზომები, საჭიროების შესაბამისად, რათა სისხლის სამართლის დანაშაულად განისაზღვროს რასისტული და ქსენოფობიური მასალის კომპიუტერული სისტემების საშუალებით გავრცელება და კომპიუტერული სისტემების გამოყენება რასისტული და ქსენოფობიური მოტივის მქონე მუქარებისა და შეურაცხყოფის და ასევე, გენოციდის ან კაცობრიობის წინააღმდეგ დანაშაულების უარყოფის, უხეშად მინიმუმების, მოწონების ან გამართლების მიზნით.
44. ამასთან, ტრანსსასაზღვრო ტელევიზიის შესახებ ევროპული კონვენციის თანახმად, პროგრამული მომსახურება არ უნდა აღვივებდეს რასობრივ სიძულვილს. ამასთან, ევროპის საბჭოს კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ მიუთითებს ქალთა მიმართ ძალადობის ფორმებზე, რაც, შესაძლოა, ასევე, წარმოადგენდეს ინტერნეტში/ინტერნეტის გარეთ სექსისტური სიძულვილის ენის მანიფესტაციებს: სექსუალური შევიწროება (მუხლი 40) და ადევნება (მუხლი 34), და მხარეებს ავალდებულებს, მიიღონ საჭირო საკანონმდებლო ან სხვა ზომები.

სხვა ევროპული და საერთაშორისო სტანდარტები

45. გარდა ზემოაღნიშნული, ხელშეკრულებით გათვალისწინებული კონკრეტული მოვალეობებისა, რომელიც მოითხოვს ქმედების განხორციელებას ან იძლევა სიძულვილის ენის წინააღმდეგ ქმედების განხორციელების ნებართვას, გარკვეულ კონტექსტებში ან გარკვეული სახის სიძულვილის ენის შემთხვევაში, არსებობს არაერთი სხვა ევროპული და საერთაშორისო სტანდარტი, რომელიც რელევანტურია ასეთი ქმედების განხორციელებასთან დაკავშირებით. ეს სტანდარტები შედგება ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციებისგან; ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის რეკომენდაციებისა და რეზოლუციებისგან; სამართლის მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად ევროპული კომისიის (ვენეციის კომისია) ანგარიშისგან; ევროკავშირის ორი ღონისძიებისგან; დურბანის დეკლარაციისა და 2001 წლის სექტემბრის სამოქმედო პროგრამისგან და 2009 წლის აპრილის დურბანის გადახედვის კონფერენციის შედეგად მიღებული დოკუმენტისგან; და დისკრიმინაციის, მტრობის ან ძალადობის წამქეზებელი ეროვნული, რასობრივი ან რელიგიური სიძულვილის აკრძალვის შესახებ რაბათის 2012 წლის 5 ოქტომბრის სამოქმედო გეგმისგან. ასევე, გაეროს გენერალური ასამბლეის ანგარიშებისგან; რასიზმის თანამედროვე ფორმების, რასობრივი დისკრიმინაციის, ქსენოფობიის და მათთან დაკავშირებული შეუწყნარებლობის საკითხებზე, უმცირესობების საკითხებზე და აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების დაცვასა და ხელშეწყობის საკითხებზე გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭოს სპეციალური მომხსენებლების ანგარიშებისგან; და, გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ანგარიშებისგან.

46. **ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის არაერთი რეკომენდაცია და ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის რეკომენდაციები და რეზოლუციები** შეეხება სიძულვილის ენის კონკრეტულ ფორმებს, როგორცაა, მაგალითად, აგრესიული ნაციონალიზმი, ექსტრემიზმი, ნეო-ნაციზმი, ეთნოცენტრიზმი და რასობრივი სიძულვილი. რეკომენდაციების ნაწილი შეეხება ადამიანთა კონკრეტული ჯგუფების წინააღმდეგ მიმართულ სიძულვილის ენას, რომელიც შეიცავს ანტი-ბოშურ განწყობებს, ანტისემიტიზმს, ქსენოფობიას, ისლამოფობიას, ჰომო/ტრანსფობიას, მიგრანტის სტატუსს და რელიგიურ კუთვნილებას. რეკომენდაციების ნაწილი შეეხება სიძულვილის ენის გამოყენებას გარკვეულ კონტექსტებში, განსაკუთრებით, კიბერსივრცეში, ონლაინ მედიაში, პოლიტიკურ დისკურსსა და ვიდეო თამაშებში.
47. სიძულვილის ენის საკითხებზე მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია წევრ სახელმწიფოებს No. R(97)20 "სიძულვილის ენას" განმარტავს, როგორც: "გამოხატვის ყველა ფორმა, რომელიც ავრცელებს, მოუწოდებს, ხელს უწყობს ან ამართლებს რასობრივ სიძულვილს, ქსენოფობიას, ანტისემიტიზმსა თუ სხვა სახის სიძულვილს, რომელიც დაფუძნებულია შეუწყნარებლობაზე, მათ შორის უმცირესობების, მიგრანტებისა და იმიგრანტული წარმოშობის პირთა წინააღმდეგ აგრესიული ნაციონალიზმისა და ეთნოცენტრიზმის, დისკრიმინაციისა და ძალადობის ფორმით გამოხატულ შეუწყნარებლობაზე." რეკომენდაციის თანახმად, წევრი სახელმწიფოების კანონმდებლობა და პრაქტიკა სიძულვილის ენასთან ბრძოლის კუთხით სხვადასხვა პრინციპებს უნდა ეყრდნობოდეს. მსგავსად აღნიშნულისა, სხვა რეკომენდაციები და რეზოლუციები წევრ სახელმწიფოებს მოუწოდებენ, მიიღონ სხვადასხვა ადმინისტრაციული, სამოქალაქო და სისხლისსამართლებრივი ზომები სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ და ამავდროულად, პატივი სცენ გამოხატვის თავისუფლებას. ამასთან, ეს რეკომენდაციები და რეზოლუციები ტოლერანტობის კულტურის ხელშეწყობას ესწრაფვიან და ხაზს უსვამენ ამ მხრივ სხვადასხვა მედია საშუალებების როლს³³.
48. **ვენეციის კომისიის ანგარიში** შეეხება კონკრეტულად რელიგიური სიძულვილის წახალისებას ³⁴ . ანგარიში მიმოიხილავს ევროპულ კანონმდებლობას მკრეხელობის, რელიგიური შეურაცხყოფისა და რელიგიური სიძულვილის წახალისების შესახებ და ასკვნის, რომ სიძულვილის, მათ შორის, რელიგიური სიძულვილის წახალისება, სისხლისსამართლებრივი სანქციებს უნდა დაექვემდებაროს და ამავდროულად, მიზანშეზონილი იქნება, არსებობდეს განზრახვის ან დაუდევრობის მკაფიო მოთხოვნა. ანგარიშის თანახმად, სიძულვილის წახალისების ელემენტის, როგორც აუცილებელი კომპონენტის გარეშე, რელიგიური შეურაცხყოფის, ე.ი. მხოლოდ რელიგიური გრძნობების შეურაცხყოფის დანაშაულის შექმნა არ არის აუცილებელი ან სასურველი. ამასთან, ანგარიშის თანახმად, მკრეხელობის დანაშაული უნდა გაუქმდეს და არ უნდა მოხდეს მისი ხელახლა შემოღება.
49. **ევროკავშირის ორ ღონისძიებას** სიძულვილის ენასთან დაკავშირებით წარმოადგენს საბჭოს 2008 წლის 28 ნოემბრის ჩარჩო გადაწყვეტილება 2008/913/JHA, რომელიც შეეხება რასიზმისა და ქსენოფობიის გარკვეულ

³³ სხვადასხვა რეკომენდაციებისა და რეზოლუციების ჩამონათვალი იხ. დანართში.

³⁴ ანგარიში გამოხატვის თავისუფლების და რელიგიის თავისუფლების ურთიერთმიმართების შესახებ: მკრეხელობის, რელიგიური შეურაცხყოფისა და რელიგიური სიძულვილის წახალისების რეგულირების საკითხი, CDL-AD(2008)026, 2008 წლის 23 ოქტომბერი.

ფორმებთან და გამოხატვასთან ბრძოლას სისხლის სამართლის საშუალებით (ჩარჩო გადაწყვეტილება) და ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2010 წლის 10 მარტის №2010/13/EU დირექტივა აუდიოვიზუალური მედიის მომსახურების უზრუნველყოფასთან დაკავშირებით ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების მოქმედი კანონებით, რეგულაციებით ან ადმინისტრაციული აქტებით გათვალისწინებული გარკვეული დებულებების კოორდინაციის შესახებ (აუდიოვიზუალური მედიის მომსახურების დირექტივა).

50. **ჩარჩო გადაწყვეტილების** თანახმად, "რასიზმი და ქსენოფობია წარმოადგენს თავისუფლების პრინციპის, დემოკრატიის, ადამიანის უფლებებისა და ფუნდამენტური თავისუფლებების პატივისცემის და კანონის უზენაესობის პირდაპირ დარღვევას. ეს ის პრინციპებია, რომლებსაც ეფუძნება ევროკავშირი და რომლებიც წევრ სახელმწიფოებს აერთიანებს". ჩარჩო გადაწყვეტილება ითვალისწინებს, რომ რასიზმთან და ქსენოფობიასთან ბრძოლა საჭიროებს სხვადასხვა სახის ზომებს კომპლექსურ ჩარჩოში და არ უნდა იქნას შეზღუდული სისხლისსამართლებრივი საკითხებით, თუმცა, ის ზომები, რომელიც წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ, ჩარჩო გადაწყვეტილების თანახმად, შემოიფარგლება სისხლის სამართლის საშუალებით რასიზმისა და ქსენოფობიის განსაკუთრებით სერიოზულ ფორმებთან ბრძოლით. ამრიგად, ჩარჩო გადაწყვეტილების თანახმად, ადამიანთა კონკრეტული ჯგუფების ან ასეთი ჯგუფის წევრების წინააღმდეგ ძალადობის ან სიძულვილის საჯარო წახალისება, რასის, კანის ფერის, რელიგიის, წარმომავლობის ან ეროვნული თუ ეთნიკური წარმოშობის ნიშნით, უნდა დაისაჯოს იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნული განზრახ ხორციელდება. აღნიშნულის მსგავსად, კანონით უნდა ისჯებოდეს გენოციდის დანაშაულების, კაცობრიობის წინააღმდეგ დანაშაულებისა და ომის დანაშაულების ნებისმიერი სახის განზრახ საჯარო მიმნებლობა, უარყოფა ან მიმე ტრივიალიზაცია, ადამიანთა ჯგუფის ან ჯგუფის წევრთა წინააღმდეგ, თუ აღნიშნული ხორციელდება იმ ფორმით, რაც, სავარაუდოდ, წახალისებს მათ მიმართ სიძულვილს ან ძალადობას. ამავდროულად, ჩარჩო გადაწყვეტილება ნათელს ხდის, რომ იგი არ მოითხოვს ისეთი ზომების მიღებას, რომელიც ეწინააღმდეგება გაერთიანების თავისუფლებისა და გამოხატვის თავისუფლების ფუნდამენტურ პრინციპებს.
51. **აუდიოვიზუალური მედიის მომსახურების დირექტივა** წევრ სახელმწიფოებს აკისრებს ვალდებულებას, უზრუნველყონ, რომ მედიის მომსახურების პროვაიდერთა მიერ მიწოდებული მომსახურება არ შეიცავს სიძულვილის წახალისებას რასის, სქესის, რელიგიის ან ეროვნების ნიშნით. ამასთან, წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ მედიის მომსახურების პროვაიდერთა შესაბამისობა მოთხოვნასთან, რომლის თანახმადაც აუდიოვიზუალური კომერციული კომუნიკაცია ზიანს არ უნდა აყენებდეს ადამიანის ღირსების პატივისცემას და არ უნდა შეიცავდეს ან ახალისებდეს ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციას სქესის, რასობრივი ან ეთნიკური წარმოშობის, ეროვნების, რელიგიის ან რწმენის, შეზღუდული შესაძლებლობის, ასაკის ან სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით.
52. რასიზმის, რასობრივი დისკრიმინაციის, ქსენოფობიისა და მათთან დაკავშირებული შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ მსოფლიო კონფერენციაზე, რომელიც გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ 2001 წელს მოიწვია³⁵, მიღებულ იქნა **დურბნის დეკლარაცია და სამოქმედო გეგმა**. დურბანის დეკლარაცია და

³⁵ Pursuant to resolution 52/111, 18 February 1998.

სამოქმედო გეგმა ადასტურებდა, რომ რასიზმი, რასობრივი დისკრიმინაცია, ქსენოფობია და მათთან დაკავშირებული შეუწყნარებლობა წარმოადგენს გაეროს ქარტიის მიზნებისა და პრინციპების უარყოფას და აცხადებდა, რომ შეუწყნარებლობის ფორმებთან ბრძოლისა და დაგმობის საყოველთაო მოვალეობის შეუსრულებლობა, განსაკუთრებით სახელმწიფო ორგანოებისა და პოლიტიკოსების მიერ, ყველა დონეზე, წარმოადგენს ფაქტორს, რომელიც ხელს უწყობს მათ შენარჩუნებას. დურბანის დეკლარაცია და სამოქმედო გეგმა სახელმწიფოებს მოუწოდებდა საკანონმდებლო, სასამართლო, მარეგულირებელი და ადმინისტრაციული, ისევე, როგორც თვითმარეგულირებელი ზომების მიღებისკენ, რასიზმის, რასობრივი დისკრიმინაციის, ქსენოფობიისა და მათთან დაკავშირებული შეუწყნარებლობის პრევენციისა და მათგან დაცვის მიზნით და ტოლერანტობისა და პატივისცემის ხელშესაწყობად. კერძოდ, იგი სახელმწიფოებს მოუწოდებდა, მოეხდინათ "სამართლებრივი სანქციების იმპლემენტაცია, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის შესაბამისად, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების, მათ შორის ინტერნეტის გამოყენების გზით რასობრივი სიძულვილის წახალისების კუთხით" ³⁶ და ყველა საკომუნიკაციო მედიის საშუალებით, დაეგმოთ, რასისტული და ქსენოფობიური გზავნილების გავრცელება და გაეწიათ აქტიური წინააღმდეგობა აღნიშნულისთვის³⁷.

53. **დურბანის გადახედვის კონფერენცია** გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ ³⁸ მოიწვია იმ პროგრესის გადასახედად, რომელიც მსოფლიო კონფერენციის მიერ დასახული მიზნების შესრულების კუთხით განხორციელდა. **კონფერენციის შედეგად მიღებული დოკუმენტი** გამოხატავდა შეშფოთებას სიძულვილის წახალისების იმ შემთხვევების ზრდასთან დაკავშირებით, რომელიც რასობრივი და რელიგიური თემებისა და რასობრივი და რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლების წინააღმდეგ იყო მიმართული და მათზე მძიმე გავლენას ახდენდა, ხორციელდებოდა როგორც ბეჭდური, აუდიო-ვიზუალური ან ელექტრონული მედია საშუალებების, ისე სხვა საშუალებების გამოყენების გზით და მომდინარეობდა სხვადასხვა წყაროებიდან. დოკუმენტი ადგენდა, "სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის მე-20 მუხლის შესაბამისად, იმ ნებისმიერი ეროვნული, რასობრივი ან რელიგიური სიძულვილის სრულად და ეფექტურად აკრძალვას, რომელიც წარმოადგენს დისკრიმინაციის, მტრობის ან ძალადობის წახალისებას, და ამ აკრძალვის განხორციელებას ყველა აუცილებელი საკანონმდებლო, პოლიტიკისა და სასამართლო ზომების მეშვეობით" ³⁹. ამასთან, დოკუმენტი წევრ სახელმწიფოებს მოუწოდებდა, მიეღოთ ზომები უცხო ქვეყნის მოქალაქეთა მიმართ ქსენოფობიური დამოკიდებულებების გავრცელებისა და ნეგატიური სტერეოტიპირების წინააღმდეგ საბრძოლველად, მათ შორის, პოლიტიკოსების, სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებისა და საიმეგრაციო სამსახურების თანამშრომლების მიერ და მედიაში. ⁴⁰ ამასთან, იგი სახელმწიფო მხარეებს მოუწოდებდა, დაესაჯათ ძალადობრივი, რასისტული და ქსენოფობიური

³⁶ პუნქტი 145.

³⁷ პუნქტი 147(დ).

³⁸ 61/1149 რეზოლუციის შესაბამისად, 2006 წლის 19 დეკემბერი.

³⁹ 2009 წლის 24 აპრილი, პ.69.

⁴⁰ იქვე, პ.75.

საქმიანობა იმ ჯგუფების მიერ, რომლებიც ეფუძნებიან ნეო-ნაციტურ, ნეო-ფაშისტურ და სხვა ძალადობრივ ეროვნულ იდეოლოგიებს და მათ მოუწოდებდა, არალეგალურად გამოეცხადებინათ და აეკრძალათ ყველა ორგანიზაცია, რომელიც ეფუძნებოდა ერთი რასის ან ერთი კანის ფერის ან ეთნიკური წარმოშობის მქონე ადამიანთა ჯგუფის უზენაესობის იდეებსა თუ თეორიებს, ან რომელიც ეცდებოდა, რომ გაემართლებინა ან ხელი შეეწყო ეროვნული, რასობრივი და რელიგიური სიძულვილისთვის და დისკრიმინაციისთვის რაიმე ფორმით, და მიეღოთ გადაუდებელი და პოზიტიური ზომები, ასეთი დისკრიმინაციის ყველანაირი წახალისების ან შემთხვევის აღმოფხვრისათვის⁴¹.

54. **რასიზმის თანამედროვე ფორმების, რასობრივი დისკრიმინაციის, ქსენოფობიისა და მათთან დაკავშირებული შეუწყნარებლობის საკითხებზე სპეციალურმა მომხსენებელმა** ხაზგასმით აღნიშნა საკანონმდებლო ზომების მნიშვნელობა იმ ნებისმიერ სტრატეგიაში, რომელიც მიზნად ისახავს ინტერნეტში ან სოციალურ მედიაში რასიზმთან, ეთნიკურ და ქსენოფობიურ სიძულვილთან ბრძოლას და პრევენციას და ამგვარად, მან წევრ სახელმწიფოებს, რომელთაც შესაბამისი კანონმდებლობა არ მიუღიათ, ასეთი კანონმდებლობის მიღებისკენ მოუწოდა. ამავდროულად, სპეციალურმა მომხსენებელმა ხაზგასმით აღნიშნა ის მნიშვნელოვანი როლი, რომელსაც კერძო სექტორი და განათლება თამაშობს რასიზმისა და რასობრივი სიძულვილის წახალისებასთან დაკავშირებული გამოწვევების დაძლევაში. სპეციალურმა მომხსენებელმა, ასევე, ხაზი გაუსვა ექსტრემისტულ პოლიტიკურ პარტიებთან, მოძრაობებთან და ჯგუფებთან ბრძოლის საჭიროებას და სპორტულ ღონისძიებებზე რასისტული და ქსენოფობიური ინციდენტების პრევენციასათვის ზომების განმტკიცების საჭიროებას⁴².
55. ამასთან, **უმცირესობების საკითხებზე სპეციალურმა მომხსენებელმა** გამოსცა ანგარიში, რომელიც ფოკუსირებას ახდენს სიძულვილის ენაზე და უმცირესობების წინააღმდეგ ძალადობის წახალისებაზე, მედიაში. ამ ანგარიშის თანახმად, საჭიროა სიძულვილის გამომწვევი მიზეზების უკეთ გააზრება. ამავდროულად, ანგარიში ხაზგასმით აღნიშნავს უმრავლესობის თემების ჩართვის მნიშვნელობას, რათა მათ მარგინალიზებულ და დაუცველ უმცირესობებთან ერთად მოითხოვონ ადამიანის უფლებები, თანასწორობა და ადამიანური ღირსება ყველასთვის. სპეციალური მომხსენებელი მოუწოდებდა კანონმდებლობის მიღებას იმ ეროვნული, რასობრივი ან რელიგიური სიძულვილის აკრძალვისათვის, რომელიც წარმოადგენს დისკრიმინაციის, მტრობის ან ძალადობის წახალისებას. ამავდროულად, სრულად უნდა ეცეს პატივი გამოხატვის თავისუფლებას. ამასთან, სპეციალური მომხსენებელი სახელმწიფოებს რაბათის სამოქმედო გეგმის ⁴³ მიღებისკენ მოუწოდებდა, სიძულვილის ენის შესახებ შიდა სამართლებრივი ჩარჩოს იმპლემენტაციის ან გადახედვის პროცესში. ანგარიში ხაზს უსვამდა იმას, რომ საჭიროა დემოკრატიულმა პოლიტიკურმა პარტიებმა შეიმუშაონ ეფექტური ინსტრუმენტები და ავთორიტის სტრატეგიები იმ სიძულვილის გზავნილების დასაბალანსებლად, რომელსაც ავრცელებენ ექსტრემისტული ძალები და

⁴¹ იქვე, პუნქტები 60 და 99.

⁴² იხ. მაგალითად, შემდეგი ანგარიშები: A/HRC/26/50, 2014 წლის 10 აპრილი; A/HRC/26/49, 2014 წლის 6 მაისი და A/HRC/29/47, 2015 წლის 13 აპრილი.

⁴³ იხ. პუნქტი 59 ქვემოთ.

პარტიები.

56. სპეციალურმა მომხსენებელმა ხაზგასმით აღნიშნა მედია საშუალებების მიერ ეთიკური ჟურნალისტიკის ყველაზე მაღალი სტანდარტების შენარჩუნების, ადამიანებისა და ჯგუფების სტერეოტიპირების თავიდან აცილებისა და მოვლენათა ფაქტებზე დაფუძნებული და მიუკერძოებელი გაშუქების მნიშვნელობა. ანგარიშის თანახმად, უნდა წახალისდეს ეროვნული, დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების შექმნა, უმცირესობების წარმომადგენლების ჩათვლით, რომელთაც ექნებათ მედიაში სიძულვილის ენის მონიტორინგის, სიძულვილის ენასთან დაკავშირებით საზოგადოებისგან შეტყობინებების მიღების, საჩივრების მიღებისა და მხარდაჭერის და რეკომენდაციების გაცემის უფლებამოსილება. ანგარიშში, ასევე, აღნიშნულია, რომ ინტერნეტ მომსახურების პროვაიდერებმა უნდა დაადგინონ მომსახურების დეტალური პირობები, სახელმძღვანელოები და შეტყობინებისთანავე წაშლის (notice-and-takedown) პროცედურები სიძულვილის ენასთან და წახალისებასთან დაკავშირებით, ეროვნული კანონმდებლობისა და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, და უზრუნველყონ ამ პოლიტიკის გამჭვირვალედ განხორციელება. ამასთან, ანგარიშში ხაზგასმით იყო აღნიშნული განათლებისა და ტრენინგის საჭიროება. კერძოდ, მედიაწიგნიერების ძირითადი ასპექტების გათვალისწინება სკოლის კურიკულუმებში, ყველა ეტაპზე, რის ფარგლებშიც განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა ონლაინ გარემოს. ანგარიშის თანახმად, აღნიშნული აუცილებელია ახალგაზრდებისა და ზრდასრულების ადეკვატური ინსტრუმენტებითა და რესურსებით უზრუნველსაყოფად, რათა მათ განივითარონ კრიტიკული აზროვნება და კრიტიკულად მიუდგნენ მედიის მიერ მიწოდებული ინფორმაციის სიზუსტეს, მიკერძოებასა და გავლენას⁴⁴.
57. აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების ხელშეწყობისა და დაცვის საკითხებზე სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში, ასევე, ეთმობა სიძულვილის ენის პრობლემურ საკითხს⁴⁵. ამ ანგარიშში ხაზგასმით არის აღნიშნული, რომ გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა შესაძლებელია და უნდა შეიზღუდოს უკიდურეს შემთხვევებში, როგორცაა გენოციდის წახალისება და სიძულვილის წახალისება, საერთაშორისო ნორმებისა და პრინციპების შესაბამისად. ანგარიში, ამავდროულად, ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ აღნიშნული უფლება ხელს უწყობს წინასწარგანწყობით გამოწვეული ზიანის გამჟღავნებას, ნეგატიურ სტერეოტიპებთან ბრძოლას, ალტერნატიული მოსაზრებებისა და საწინააღმდეგო შეხედულებების შეთავაზებას და მთელი მსოფლიოს მასშტაბით ადამიანებსა და თემებს შორის პატივისცემისა და ურთიერთგაგების ატმოსფეროს შექმნას. სპეციალურმა მომხსენებელმა, ამრიგად, ხაზგასმით აღნიშნა, რომ კანონები, რომელიც ებრძვის სიძულვილის ენას, სიფრთხილით უნდა იქნას შემუშავებული და გამოყენებული სასამართლოს მიერ, რათა გამოხატვის თავისუფლება ზედმეტად არ შეიზღუდოს⁴⁶. ამასთან, სპეციალურმა მომხსენებელმა ხაზი გაუსვა ამ კანონების პოლიტიკის ღონისძიებათა ფართო სპექტრით შევსების საჭიროებას, რათა რეალურად შეიცვალოს განწყობები, აღქმები და დისკურსი.

⁴⁴ იხ. A/HRC/28/64, 2015 წლის 5 იანვარი.

⁴⁵ A/67/357, 2012 წლის 7 სექტემბერი.

⁴⁶ იქვე, პ.76.

სიძულვილის ენის საწინააღმდეგო კანონმდებლობის ბოროტად გამოყენების თავიდან ასაცილებლად, სპეციალური მომხსენებელი იძლევა რეკომენდაციას იმის თაობაზე, რომ მოხდეს მხოლოდ სიძულვილის წახალისების სერიოზული და ექსტრემალური შემთხვევების კრიმინალიზება, მათი სიმძიმის, განზრახვის, შინაარსის, მასშტაბის, ზიანის ალბათობის, გარდაუვალობისა და კონტექსტის გათვალისწინებით⁴⁷.

58. სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით დისკრიმინაციისა და ძალადობის შესახებ ანგარიშში, **გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესმა კომისარმა** წარმოადგინა სხვადასხვა ღონისძიებები, რომლებიც რეკომენდებულია, რომ წევრმა სახელმწიფოებმა ასეთ ძალადობასთან საბრძოლველად განახორციელონ. ერთ-ერთი რეკომენდაცია გულისხმობს სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის ნიშნით სიძულვილის და ძალადობის წახალისების აკრძალვას და შესაბამის პირებზე პასუხისმგებლობის დაკისრებას⁴⁸.
59. **რაბათის სამოქმედო გეგმის** მიღება წარმოადგენდა იმ ღონისძიების კულმინაციას, რომლის ინიცირებაც მოახდინა გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისმა, "იმისათვის, რომ მომხდარიყო იმ ეროვნული, რასობრივი ან რელიგიური სიძულვილის ადვოკატირებასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის იმპლემენტაციის, იურისპრუდენციისა და პოლიტიკის კომპლექსური შეფასება, რომელიც წარმოადგენს დისკრიმინაციის, მტრობისა და ძალადობის წახალისებას, როგორც ეროვნულ, ისე რეგიონულ დონეზე, გამოხატვის თავისუფლების, როგორც ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით დაცული უფლების სრული პატივისცემის დაცვით"⁴⁹. სამოქმედო გეგმის თანახმად, რეკომენდებულია, რომ ერთმანეთისაგან მკაფიოდ გაიმიჯნოს (ა) გამოხატვა, რომელიც წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივ დანაშაულს; (ბ) გამოხატვა, რომელიც არ არის სისხლისსამართლებრივად დასჯადი, მაგრამ, ექვემდებარება სამოქალაქო სარჩელის აღძვრას ან ადმინისტრაციული სანქციების დაკისრებას; და (გ) გამოხატვა, რომელიც არ ექვემდებარება ამ რომელიმე სანქციას, მაგრამ პრობლემურია ტოლერანტობის, ცივილურობისა და სხვების უფლებების პატივისცემის კუთხით⁵⁰. ამ მხრივ, იგი ყურადღებას ამახვილებს ექვსპუნქტიან ტესტზე, რომლის საფუძველზეც უნდა დადგინდეს, კონკრეტული გამოხატვა წარმოადგენს თუ არა სისხლისსამართლებრივ დანაშაულს. კერძოდ, სამოქმედო გეგმა ყურადღებას ამახვილებს გამოხატვის კონკრეტულ კონტექსტზე, ავტორზე, განზრახვაზე, შინაარსსა და ფორმაზე, მის ფარგლებზე და შესაძლო საფრთხეებზე (გარდაუვალობის ჩათვლით) ⁵¹. ამასთან, სამოქმედო გეგმის სხვა რეკომენდაციების თანახმად, მნიშვნელოვანია ნეგატიურ სტერეოტიპებთან და დისკრიმინაციასთან ბრძოლა, კულტურათაშორისი ურთიერთგაგების ხელშეწყობა, ძალადობის წახალისების შესახებ საჩივრების განხილვა და

⁴⁷ იქვე.

⁴⁸ A/HRC/29/23, 2015 წლის 4 მაისი, პ.78.

⁴⁹ გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ანგარიში ეროვნული, რასობრივი ან რელიგიური სიძულვილის წახალისების აკრძალვის შესახებ ექსპერტული სემინარების თაობაზე, A/HRC/22/17/Add.4, 2013 წლის 11 იანვარი, პ.6.

⁵⁰ იქვე, პ.12.

⁵¹ იქვე, დანართი, პ.29.

მონაცემების სისტემატური შეგროვების გარანტირება⁵².

ECRI-ს სტანდარტები

60. სიძულვილის ენასთან დაკავშირებით ECRI-ს მიერ აქამდე მიღებული ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაციები შეეხება:

- დებატების წახალისებას მედია და სარეკლამო სპეციალისტებს შორის, იმის შესახებ, თუ როგორ წარმოაჩენენ ისინი ისლამსა და მუსლიმ თემებს. ასევე, წინასწარგანწყობისა და მიკერძოებული ინფორმაციის თავიდან აცილების კუთხით მათი პასუხისმგებლობას⁵³;
- ზომების მიღებას ინტერნეტის რასისტული, ქსენოფობიური და ანტი-სემიტური მიზნებისთვის გამოყენების წინააღმდეგ⁵⁴;
- ყველა საჭირო ზომის მიღებას ანტი-სემიტუზმის ყველა გამოვლინების წინააღმდეგ საბრძოლველად, მათ შორის, უზრუნველყოფა იმისა, რომ სისხლის სამართალი, რასიზმთან ბრძოლის სფეროში, მოიცავს ანტი-სემიტუზმსაც⁵⁵;
- სკოლებში რასიზმთან და რასობრივ დისკრიმინაციასთან საბრძოლველად ზომების მიღებას⁵⁶;
- ანტი-ბოშურ განწყობებთან და ბოშების წინააღმდეგ დისკრიმინაციასთან საბრძოლველად ზომების მიღებას⁵⁷; და
- სიძულვილის ენის გარკვეული ფორმების კრიმინალიზებას⁵⁸.

61. ზოგადი პოლიტიკის No. 7 რეკომენდაციის თანახმად, ქვემოთ წარმოდგენილი ქცევა სისხლის სამართლებრივ დანაშაულად უნდა იქნას მიჩნეული:

- განზრახ ძალადობის, სიძულვილის ან დისკრიმინაციის საჯარო წახალისება ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის წინააღმდეგ, მათი "რასის", კანის ფერის, ეროვნული/ეთნიკური წარმოშობის, მოქალაქეობის ან ენის ნიშნით;
- განზრახ ასეთი ადამიანის ან ჯგუფის წინააღმდეგ საჯარო შეურაცხყოფები და ცილისწამება; გამიზნული მუქარა; რასისტული მიზნით საჯარო გამოხატვა იდეოლოგიისა, რომელიც ამტკიცებს ადამიანთა ჯგუფის უპირატესობას ან აკნინებს ან ამცირებს

⁵² იქვე, დანართი, პუნქტები 42-47.

⁵³ ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია No.5, მუსლიმების წინააღმდეგ შეუწყნარებლობასა და დისკრიმინაციასთან ბრძოლის შესახებ.

⁵⁴ ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია No.6, ინტერნეტით რასისტული, ქსენოფობიური და ანტი-სემიტური მასალების გავრცელების შესახებ.

⁵⁵ ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია No. 9, ანტი-სემიტუზმთან ბრძოლის შესახებ.

⁵⁶ ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია No.10, სასკოლო განათლებაში და სასკოლო განათლების მეშვეობით რასიზმთან და რასობრივ დისკრიმინაციასთან ბრძოლის შესახებ.

⁵⁷ ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია No. 13, ანტი-ბოშურ განწყობებთან და ბოშების წინააღმდეგ დისკრიმინაციასთან ბრძოლის შესახებ.

⁵⁸ ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია No. 7, რასიზმთან და რასობრივ დისკრიმინაციასთან ბრძოლის კანონმდებლობის შესახებ.

ადამიანთა ჯგუფს, მათ შორის, "რასის", კანის ფერის, ეროვნული/ეთნიკური წარმოშობის, მოქალაქეობის, რელიგიის ან ენის ნიშნით; და

- რასისტული მიზნით, გენოციდის დანაშაულების, კაცობრიობის წინააღმდეგ დანაშაულების ან ომის დანაშაულების საჯარო უარყოფა, ტრივიალიზაცია, გამართლება ან მიმნებლობა⁵⁹.

პრობლემები გამოყენებასთან დაკავშირებით

62. ამრიგად, საერთაშორისო და რეგიონულ ადამიანის უფლებათა სამართალში არსებობს სიძულვილის ენის გამოყენებაზე შეზღუდვების დაწესების დასაბუთებული საფუძველი. მიუხედავად ამისა, ორგანოები, რომლებიც ზედამხედველობენ ამ მხრივ სახელმწიფოების ვალდებულებების შესრულებას, შემფოთებას გამოხატავენ იმასთან დაკავშირებით, რომ ასეთი შეზღუდვები, შესაძლოა, გაუმართლებლად იქნას გამოყენებული უმცირესობების გასაჩუმებლად და კრიტიკის, პოლიტიკური ოპოზიციის ან რელიგიური რწმენის ჩასახშობად.
63. მაგალითად, რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტმა, დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის საერთაშორისო კონვენციის ხელმომწერი სახელმწიფოების მიერ წარდგენილი ანგარიშების განხილვის ფარგლებში აღნიშნა, რომ რეკომენდებულია "ექსტრემიზმის" წინააღმდეგ მიმართულ კანონმდებლობაში წარმოდგენილი განმარტებების შესწორება, რათა უზრუნველყოფილი იქნას მათი მკაფიო და ზუსტი ფორმულირება და მოიცვას მხოლოდ ძალადობის, ძალადობის წახალისების, და რასობრივი დისკრიმინაციის ხელშემწყობ და წამახალისებელ ორგანიზაციებში მონაწილეობა, კონვენციის მე-4 მუხლის შესაბამისად. მსგავსად აღნიშნულისა, გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა გამოხატა შემფოთება იმასთან დაკავშირებით, რომ აღნიშნული კანონმდებლობის ინტერპრეტაცია და აღსრულება შესაძლებელია ზედმეტად ფართო ფორმით, რაც მიზანში იღებს ან არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს ადამიანის უფლებადამცველებს, რომლებიც ხელს უწყობენ რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრას; ან არ იცავს ფიზიკურ პირებსა და ასოციაციებს კანონმდებლობის თვითნებური გამოყენებისგან. ამასთან, ECRI-მ და სხვა ორგანოებმა, როგორცაა, მაგალითად, სპეციალური მომხსენებელი აზრისა და გამოხატვის თავისუფლების ხელშეწყობისა და დაცვის საკითხებზე და ეროვნული უმცირესობების შესახებ ჩარჩო კონვენციის საკონსულტაციო კომიტეტმა, გამოხატეს შემფოთება სიძულვილის ენის შეზღუდვების, კრიტიკისა და ლეგიტიმური პოლიტიკური კრიტიკის ჩასახშობად გამოყენებასთან

⁵⁹ აღნიშნული ფორმულირება გამოყენებულ იქნა ზოგადი პოლიტიკის No. 9 რეკომენდაციაში, რომელიც მიუთითებს "ებრაულ იდენტობაზე ან წარმომავლობაზე", ნაცვლად "რასის", "კანის ფერის" და ა.შ., და, ასევე, მოიცავს შოაჰის (Shoah) საჯარო უარყოფას, ტრივიალიზაციას, გამართლებას ან მიმნებლობას და ებრაელების ქონების ან მონუმენტის წაბილწვას და უხამსობას, ანტისემიტური მიზნით. ამასთან, ორივე ზოგადი პოლიტიკის თანახმად, რეკომენდებულია დანაშაულად დაკვალიფიცირდეს ზემოაღნიშნული ტექსტებით გათვალისწინებული მანიფესტაციების შემცველი წერილობითი, გრაფიკული ან სხვა მასალების საჯარო გავრცელება ან საჯარო დისტრიბუცია, ან წარმოება ან შენახვა, რომელიც საჯარო გავრცელების ან საჯარო დისტრიბუციის მიზანს ემსახურება; ისეთი ჯგუფის შექმნა ან ხელმძღვანელობა, რომელიც ხელს უწყობს რასიზმს; ასეთი ჯგუფის მხარდაჭერა; მის საქმიანობაში მონაწილეობა, ზემოაღნიშნულ ტექსტში მითითებული დანაშაულებებისათვის ხელშეწყობის მიზნით.

დაკავშირებით.

64. აღნიშნულ პრობლემურ საკითხებს უკავშირდება კიდევ ერთი საკითხი, რომლის თანახმადაც, **სიძულვილის ენაზე დაწესებული აკრძალვები**, შესაძლოა, **არაპროპორციულად ან გაუმართლებლად იქნას გამოყენებული** იმ ადამიანების მიმართ, რომელთა დაცვის მიზანსაც ისინი ემსახურებიან და ამრიგად, მნიშვნელოვანია მათი შესაძლო ბოროტად გამოყენების თავიდან აცილება. ამ პრობლემის საფუძველი, შესაძლოა, მხოლოდ იმპრესიონისტულია - რაც განპირობებულია იმით, რომ მხოლოდ გარკვეული სამართალწარმოებების გაშუქება ხდება და არის კომპლექსური მონაცემების ნაკლებობა - და აღნიშნული არ არის დასაბუთებული. მნიშვნელოვანია უზრუნველყოფა იმისა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენებაზე რეაგირება იყოს კარგად დასაბუთებული და ასეთი რეაგირება არასდროს განხორციელდეს მხოლოდ შერჩევითად ან თვითნებურად. რეკომენდაციაში მკაფიოდ არის აღნიშნული, რომ სიძულვილის ენის ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი აკრძალვა უნდა იყოს ზოგადი გამოყენების და არ უნდა იყოს მიმართული დამნაშავეთა გარკვეული კატეგორიების წინააღმდეგ.

დასკვნა

65. სხვადასხვა ზომები, რომელსაც ითვალისწინებს რეკომენდაცია, წარმოადგენს ან საერთაშორისო სამართლით მოთხოვნილ ზომებს, ან რომელთა განხორციელების ნებართვასაც ის იძლევა ადამიანის უფლებების საყოველთაოობის უზრუნველსაყოფად.

D. რატიფიკაცია, რეზერვაციები და სამართლებრივი დაცვა

რეკომენდაცია 1

ხელშეკრულებების რატიფიცირება

66. ის სამი ხელშეკრულება, რომელიც პირველ რეკომენდაციაშია წარმოდგენილი, რატიფიცირებული უნდა იქნას იმ შემთხვევაში, თუ წევრ სახელმწიფოებს ჯერ არ მოუხდენიათ მათი რატიფიცირება. აღნიშნული, როგორც ზოგადი პოლიტიკის მე-13 და მე-14 რეკომენდაციებშია მითითებული, უნდა მოიცავდეს ვალდებულებების აღებას სხვადასხვა ზომების მიღებასთან დაკავშირებით, რომელიც აუცილებელია რეკომენდაციის მიზნების შესასრულებლად.
67. ზომები, რომლებსაც ადგენს **კიბერდანაშაულის შესახებ კონვენციის დამატებითი ოქმი**, შეეხება რასისტული და ქსენოფობიური ბუნების მქონე ქმედებების კრიმინალიზაციას, რომელიც კომპიუტერული სისტემების საშუალებით არის ჩადენილი. მათ შესახებ ზემოთ უკვე აღინიშნა⁶⁰ და ისინი მნიშვნელოვანია, რადგან კონკრეტულად სიძულვილის ენაზე ამახვილებს ყურადღებას. ორი სხვა ხელშეკრულება - **ეროვნული უმცირესობების დაცვის ჩარჩო კონვენცია** (ჩარჩო კონვენცია) და **ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-12 დამატებითი ოქმი** (მე-12 დამატებითი ოქმი), ადგენს ზომებს, რომლებიც, ასევე, თანაბრად მნიშვნელოვანია.

⁶⁰ იხ. პ.43 ზემოთ.

68. ჩარჩო კონვენცია არა მხოლოდ მოითხოვს კანონის წინაშე თანაწილობის უფლების და კანონის მიერ ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელი პირების თანაბრად დაცვის გარანტიას, არამედ, ასევე, ადგენს შემდეგ მოთხოვნებს: (ა) ტოლერანტობისა და კულტურათაშორისი დიალოგის წახალისება, (ბ) ურთიერთპატივისცემის, გაგებისა და თანამშრომლობის ხელშეწყობა, და (გ) იმ პირების დაცვა, რომლებიც, შესაძლოა, დაექვემდებარონ მუქარებს ან დისკრიმინაციულ ქმედებებს, მტრობას ან ძალადობას, მათი ეთნიკური, კულტურული, ლინგვისტური ან რელიგიური იდენტობის გამო. ამასთან, მე-12 დამატებითი ოქმი განამტკიცებს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით გათვალისწინებულ დისკრიმინაციის აკრძალვას და ადგენს არა მხოლოდ ამ ინსტრუმენტით გარანტირებული კონკრეტული უფლებებისა და თავისუფლებების, არამედ ასევე, კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი უფლების დისკრიმინაციის გარეშე უზრუნველყოფის მოთხოვნას.
69. ამავედროულად, პირველი რეკომენდაციის თანახმად, ტრანსსასაზღვრო ტელევიზიის შესახებ ევროპული კონვენცია არ შედის იმ ხელშეკრულებების ჩამონათვალში, რომელთა რატიფიცირებაც უნდა მოხდეს, რადგან ეს კონვენცია საჭიროებს განახლებულ ოქმს, იმ მოვლენების ასახვის მიზნით, რომელიც კონვენციის მიღების შემდგომ განვითარდა მედიაში. ამრიგად, შესწორების გარეშე ხელშეკრულების რატიფიკაცია შედეგს არ გამოიღებს.

რეკომენდაცია 2

რეზერვაციების გაუქმება

70. ამ რეკომენდაციის პირველი პუნქტი და კერძოდ, რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის მე-4 მუხლთან და სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის მე-20 მუხლთან დაკავშირებით **რეზერვაციების** გაუქმება შეკრების, გაერთიანებისა და გამოხატვის უფლებების სასარგებლოდ, განპირობებულია იმ მოტივით, რომ რეზერვაციების შენარჩუნება შეაფერხებს ეფექტურ მოქმედებას ისეთი ორგანიზაციების აკრძალვის მიზნით, რომელიც ხელს უწყობს ან ახალისებს რასიზმსა და რასობრივ დისკრიმინაციას, ომის პროპაგანდას და ეროვნული, რასობრივი ან რელიგიური სიძულვილის ადვოკატირებას.

სამართლებრივი დაცვის უზრუნველყოფა

71. მეორე რეკომენდაციის მეორე პუნქტი, კერძოდ, **რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის კომპეტენციის** აღიარება, მიიღოს და განიხილოს კომუნიკაციები ადამიანებისგან ან ადამიანთა ჯგუფებისგან, რომლებიც აცხადებენ, რომ მათ წინააღმდეგ დაირღვა რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საერთაშორისო კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები, მიზნად ისახავს ეროვნულ დონეზე სიძულვილის ენის წინააღმდეგ ბრძოლის წარუმატებლობად დასრულებისგან დაცვის სამუალებას, ვინაიდან იძლევა საერთაშორისო დონეზე ბრძოლის შესაძლებლობას.

E. გამომწვევი მიზეზები და ფარგლები

რეკომენდაცია 3

72. ამ რეკომენდაციის კონკრეტული მიზანს წარმოადგენს ის, რომ სათანადო

ნაბიჯები უნდა გადაიდგას იმ სხვადასხვა გარემოებების დასადგენად, რამაც, შესაძლოა, გამოიწვიოს სიძულვილის ენის გამოყენება და სხვადასხვა ფორმები, და, ასევე, სიძულვილის ენის გამოყენების მასშტაბისა და გავლენის გასაზომად. მნიშვნელოვანია იმ პრობლემის დაძლევა, რომელიც მდგომარეობს ამ ფენომენისა და მისი შედეგების შესახებ შეზღუდული წარმოდგენის ქონაში. წინააღმდეგ შემთხვევაში, შეუძლებელია ეფექტური რეაგირება სიძულვილის ენის თავიდან აცილების და აღკვეთის მიზნით და იმ ზიანის შესამცირებლად, რომელსაც სიძულვილის ენის გამოყენება იწვევს. სიძულვილის ენის შესახებ წარმოდგენის დონის გაუმჯობესება და გაურკვევლობის გაფანტვა, ამავედროულად, საჭიროებს სხვადასხვა ინსტრუმენტების შემუშავებასა და გამოყენებას.

73. შესაძლებელია, რომ გარკვეული პირობები განსაკუთრებით უწყობდეს ხელს სიძულვილის ენისა და მისი კონკრეტული ფორმების გამოყენებას. ასეთი პირობები, სავარაუდოდ, მოიცავს სხვადასხვა ეკონომიკური, პოლიტიკური და სოციალური ფაქტორების არსებობას, ისევე, როგორც, ნეგატიური სტერეოტიპებისა და წინასწარგანწყობების ერთი თაობიდან მეორე თაობისთვის გადაცემას, გააზრების გარეშე. მიუხედავად ამისა, შეიძლება ითქვას, რომ ამ პირობების არსებობა - ცალკე ან კომბინაციაში - ყოველთვის არ გამოიწვევს სიძულვილის ენის გამოყენებას.

კვლევის ჩატარება

74. იმისათვის, რომ მოხდეს რელევანტური პირობებისა და მათი მუშაობის კონკრეტული გზების უკეთ გააზრება, **კვლევის შესაბამისი პროექტები** მიმართული უნდა იყოს არსებული მდგომარეობებისკენ და იმ საკითხებისკენ, რომელიც იწვევს ინდივიდუალურ პირობებზე რეაგირების სხვადასხვა დონეებს. ასეთ კვლევას უნდა ჰქონდეს გამოკითხვისა და საველე კვლევის სახე და, თუ ეს მოხერხებადია, უნდა იყოს შედარებითი.
75. სიძულვილის ენის ხელშემწყობი პირობებისა და მისი სხვადასხვა ფორმების კვლევა არ არის აუცილებელი, რომ სახელმწიფო ორგანოების მიერ განხორციელდეს. თუმცა, მნიშვნელოვანია, რომ მათ არა მხოლოდ უზრუნველყონ საჭირო მხარდაჭერა, არამედ, ასევე, ასეთი კვლევის ჩატარების შესაძლებლობა. ამასთან, უმჯობესია, რომ შედარებითი კვლევები განხორციელდეს კვლევითი დაწესებულებების მიერ, რომლებიც სხვადასხვა წევრ სახელმწიფოებში მუშაობენ, მათი თანამშრომლობის საფუძველზე. შესაბამისად, ამ მხრივ თანამშრომლობის წახალისება და ხელშემწყობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

ხარვეზები მონაცემთა შეგროვებაში

76. ECRI-ს მონიტორინგის პროცესში და სხვა კვლევებში დაფიქსირებულია სიძულვილის ენის გამოყენების კონკრეტული შემთხვევები, თუმცა, მიუხედავად იმპრესიონისტული ვარაუდისა თუ დასკვნისა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევები მზარდია, რეალური სურათი სიძულვილის ენის გამოყენების მასშტაბთან დაკავშირებით კვლავ ბუნდოვანია. აღნიშნული სხვადასხვა მიზეზებით არის განპირობებული, რასაც მონიტორინგი მიმოიხილავს, კერძოდ: სიძულვილის ენის სხვადასხვანაირი განმარტებების არსებობა (ზოგიერთი განმარტება მოიცავს მხოლოდ გარკვეულ პერსონალურ მახასიათებლებს და სტატუსს, რომელსაც, შესაძლოა, დაეფუძნოს სიძულვილის ენა); სხვადასხვა ორგანოების მიერ

კლასიფიკაციის განსხვავებული მიდგომების გამოყენება; მონაცემთა შეგროვება შემოიფარგლება მხოლოდ იმ შემთხვევებით, სადაც სიძულვილის ენის გამოყენება, პოტენციურად, სისხლის სამართლებრივ დანაშაულს წარმოადგენს; არ ხდება სიძულვილის ენის გამოყენების ზოგიერთი შემთხვევის შესაბამისი ორგანოებისათვის შეტყობინება; და, ზოგ შემთხვევაში, სიძულვილის ენის გამოყენების შესახებ მონაცემების შეგროვება საერთოდ არ არსებობს, ან შეგროვებული მონაცემების გამოქვეყნება არ ხდება.

77. ზოგ შემთხვევაში, მონაცემების შეუგროვებლობა განპირობებულია იმით, რომ აღნიშნული ეწინააღმდეგება მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებულ მოვალეობებს. ამასთან, არ ხდება ყველა შეგროვებული მონაცემის სათანადოდ გათვალისწინება. ეს განსაკუთრებით ეხება სამოქალაქო საზოგადოების მიერ განხორციელებული მონიტორინგის შედეგებს. გარდა ამისა, ყოველთვის არ ხდება შეგროვებული მონაცემების ანალიზი იმ მიზნით, რომ შემდგომ გაკეთდეს დასკვნები იმის შესახებ, თუ რა სახის რეაგირებას საჭიროებს სიძულვილის ენის გამოყენება, რომელიც ჩანს შეგროვებულ მონაცემებში. და ბოლოს, შეგროვებული მონაცემები სიძულვილის ენის მასშტაბების შეფასების მიღმა უნდა ადგენდეს სიძულვილის ენის გავლენას სამიზნე ადამიანებზე ან ადამიანთა ჯგუფებზე.

მონაცემთა შეგროვებასთან დაკავშირებული მოთხოვნები

78. ამრიგად, სიძულვილის ენის გამოყენების შესახებ **მონაცემთა შეგროვება და ანალიზი**, საჭიროა, რომ განხორციელდეს უფრო თანმიმდევრულად, სისტემატურად და კომპლექსურად.
79. ეს ნიშნავს, პირველი, იმას, რომ ყველა შემთხვევაში მონაცემების შეგროვება უნდა მოხდეს იმაზე მითითებით, თუ რა წარმოადგენს სიძულვილის ენას, წინამდებარე რეკომენდაციის მიზნებისთვის.
80. მეორე, მონაცემთა დაცვის გარანტიები არ უნდა იქნას გამოყენებული სიძულვილის ენის გამოყენების შესახებ მონაცემების შეგროვების შეზღუდვის ან გამორიცხვის მიზნით. ცხადია, ეს გარანტიები არ კრძალავს იდენტიფიცირებადი პირების შესახებ მონაცემების შეგროვებას და დამუშავებას, იმ შემთხვევაში, თუ: ეს კანონიერ მიზანს ემსახურება; მონაცემები არის მიზნის შესაბამისი, რელევანტური და მათი შეგროვება და დამუშავება ხდება იმ მოცულობით, რაც საჭიროა დასახული მიზნის მისაღწევად; მონაცემები არის ზუსტი და ხდება მათი განახლება; მონაცემების შენახვა არ ხდება იმაზე მეტი დროით, ვიდრე საჭიროა. ამასთან, მონაცემთა დაცვის გარანტიები არ ვრცელდება იმ მონაცემებზე, რომელთა ანონიმურობის უზრუნველყოფა მოხდა იმგვარად, რომ შეუძლებელია იმ პირების იდენტიფიცირება, რომელთაც სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევა ეხებათ და ეს უნდა იქნეს გამოყენებული სიძულვილის ენის სტატისტიკური ანალიზის ყველა შემთხვევაში.
81. მესამე, შეგროვებული მონაცემები არ უნდა შემოიფარგლებოდეს მხოლოდ იმ შემთხვევებით, სადაც არსებობს ვარაუდი ან დადგინდა, რომ გამოხატვა წარმოადგენს სისხლის სამართლის დანაშაულს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, აუცილებლად გამოირიცხება იმ სიტუაციების უმრავლესობა, სადაც სიძულვილის ენის გამოყენება ხდება და საჭიროებს რეაგირებას.
82. მეოთხე, შესაბამის სახელმწიფო ორგანოებს უნდა ჰქონდეთ მკაფიო

მოვალეობა, სტატისტიკურ ფორმატში აღრიცხონ ყველა ის საჩივარი, რომელიც შეეხება ადმინისტრაციული, სამოქალაქო ან სისხლის სამართლის დარღვევით სიძულვილის ენის სავარაუდო გამოყენებას, ისევე, როგორც ასეთ საჩივრებზე განხორციელებული რეაგირების შედეგები.

83. მეხუთე, მონაცემთა შეგროვება არ უნდა შემოიფარგლებოდეს მხოლოდ სიძულვილის ენის გამოყენების შესახებ საჩივრების აღრიცხვით, არამედ, ასევე, მიზნად უნდა ისახავდეს სიძულვილის ენის გამოყენების შედეგად დაზარალებული ადამიანების გამოცდილების ასახვას და იმ ადამიანების გამოცდილების ასახვას, რომლებმაც სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევის შეტყობინება არ სურთ. მონიტორინგი, მიუხედავად იმისა, თუ როგორ ტარდება იგი - რეალურ დროში თუ რესტროსპექტიულად, დაარქივებული მასალების ანალიზის ან დისკურსისა თუ შინაარსის ანალიზის გზით⁶¹ - ყველაზე ეფექტურად ხორციელდება სამოქალაქო საზოგადოებისა და თანასწორობის ორგანოების/ადამიანის უფლებათა ეროვნული ინსტიტუტების მიერ. ამ უკანასკნელებს გააჩნიათ უფლებამოსილება, აღნიშნული განხორციელონ მათი სპეციფიური საქმიანობისა და პრიორიტეტების შესაბამისად, იმ სფეროში, სადაც მონიტორინგი ჯერ არ განხორციელებულა.
84. ამავედროულად, იარსებებს მონიტორინგის სათანადო მხარდაჭერით უზრუნველყოფის საჭიროება, რაც მოითხოვს ანალიტიკოსების ან ავტომატური ანალიზის ჩასატარებლად საჭირო კომპიუტერული ტექნიკისა თუ პროგრამების დაფინანსებას. თანასწორობის ორგანოებს/ადამიანის უფლებათა ეროვნულ ინსტიტუტებსა და სხვა კომპეტენტურ ორგანოებს უნდა შეეძლოთ გამოკითხვების ჩატარება მათთან, ვინც, სავარაუდოდ, სიძულვილის ენის სამიზნე გახდა, რათა დადგინდეს სიძულვილის ენის გამოყენების სიხშირე, განსაკუთრებით ისეთ ვითარებაში, სადაც ამ მოვლენის პირდაპირ მონიტორინგი და აღრიცხვა არ ხდება. ამ მხრივ, კარგი მაგალითებია, ზოგადი ევროპული კვლევა დანაშაულისა და უსაფრთხოების შესახებ⁶² და, ასევე, ევროკავშირის ფუნდამენტურ უფლებათა სააგენტოს მიერ განხორციელებული კვლევა ლესბოსელ, გეი, ბისექსუალ და ტრანსგენდერ ადამიანებთან დაკავშირებით⁶³. ასეთი კვლევები, შესაძლოა, გამოყენებულ იქნას იმ შედეგების დასადგენად, რომელიც სიძულვილის ენას მოაქვს ამ ჯგუფებისათვის, განსაკუთრებით შიშის, იზოლაციისა და სირცხვილის შეგრძნების, საზოგადოებიდან გარიყვის და საჩივრის არ ან ვერ შეტანის კუთხით⁶⁴.
85. მეექვსე, მნიშვნელოვანია, რომ მოხდეს ამ სხვადასხვა ტექნიკის გამოყენებით შეგროვებული მონაცემების შეჯერება და სათანადოდ ანალიზი, დამუშავების თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენებით, რათა დადგინდეს და

⁶¹ იხ. B. Lucas, *Methods for monitoring and mapping online hate speech*, GSDRC Helpdesk Research Report 1121, 2014.

⁶² იხ. J. van Dijk, J. van Kesteren and P. Smit, *Criminal Victimization in International Perspective: Key Findings from the 2004-2005 IcvS and EU ICS*, 2007.

⁶³ როგორცაა შევიწროება, რომელიც გამოვლინდა ევროკავშირის ფუნდამენტურ უფლებათა სააგენტოს მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგად - “ევროკავშირის ლგბტ კვლევა - ლესბოსელი, გეი, ბისექსუალი და ტრანსგენდერი ადამიანების კვლევა ევროკავშირში - ძირითადი შედეგები, 2014”.

⁶⁴ “შეტყობინებები სუბიექტურად განცდილი დისკრიმინაციის შესახებ ფასეულია, როგორც ინდიკატორი, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ხდება მათი შეფასება სხვა სახის ინფორმაციის ფონზე, როგორცაა, უმუშევრობის სტატისტიკა, პოლიციის ჩანაწერები, შეტანილი საჩივრები და სხვა”, ზოგადი პოლიტიკის რეკომენდაცია No. 4, პ.9.

განისაზღვროს ფენომენის საერთო მასშტაბი. კერძოდ, მონაცემების ორი ან მეტი წყაროდან შეგროვებისა და თავმოყრის ან ანონიმურ სტატისტიკურ ფორმატში დაჯგუფების შემთხვევაში, სიძულვილის ენის კონკრეტული გამოყენების გავრცელების საილუსტრაციოდ - ისეთის, რომელიც ადმინისტრაციულ, სამოქალაქო და სისხლის სამართალს ეწინააღმდეგება - შესაძლებელი უნდა იყოს მონაცემების მცირე ზომის კატეგორიებად ჩაშლა, რათა მოხდეს იმ საკითხებისა და ფაქტორების (მაგალითად, სიძულვილის ენის გამომყენებლის ტიპი და გამოყენების ადგილი) იდენტიფიცირება, რომელიც გავლენას ახდენს კონკრეტულ ჯგუფებზე (მაგალითად, შეზღუდული შესაძლებლობის, გენდერის, რელიგიის ან რწმენის ნიშნით). აღნიშნული უზრუნველყოფს გარკვეული ტენდენციების წარმოქმნის ან სიძულვილის ენის ზოგიერთი სამიზნის კონკრეტული მოწყვლადობის უფრო კარგად წარმოჩენას. ეს მიგნებები, შემდგომ, გათვალისწინებული უნდა იქნას სიძულვილის ენის წინააღმდეგ რეაგირების განხორციელებისას.

86. მეშვიდე, შეგროვებული მონაცემები და მათი ანალიზის შედეგები ფართოდ უნდა გავრცელდეს და უნდა მიეწოდოს არა მხოლოდ იმ ორგანებსა და პირებს, რომელთაც სიძულვილის ენის გამოყენებასთან ბრძოლის კუთხით ფორმალური პასუხისმგებლობები ეკისრებათ, არამედ, ასევე, პოლიტიკოსებს, რელიგიურ და სათემო ლიდერებსა და სხვა საჯარო პირებს, რომელთაც შეუძლიათ მკაფიოდ დააფიქსირონ, რომ სიძულვილის ენა დემოკრატიულ საზოგადოებაში არ არის მიღებული. ამასთან, მნიშვნელოვანია, რომ მონაცემები და მათი ანალიზი წარდგენილი იქნას ისეთ ფორმატში, რომელიც ხელმისაწვდომია მედია საშუალებების მიერ შემდგომი გავრცელებისთვის. აღნიშნული საზოგადოებას საშუალებას მისცემს, გაიაზრონ, თუ რა ხდება და რა ზიანს იწვევს სიძულვილის ენის გამოყენება.
87. და ბოლოს, უნდა გამოიყოს კონკრეტული სახელმწიფო ორგანო, რომელსაც ექნება, შესაბამისი ორგანოებისა და ინსტიტუტების მიერ, მონაცემების თანმიმდევრულ, სისტემატურ და კომპლექსურ შეგროვებასთან და ანალიზთან დაკავშირებული მოთხოვნების პრაქტიკაში შესრულების უზრუნველყოფის მოვალეობა.

F. ცნობიერების ამაღლება და საპირისპირო ენა

რეკომენდაცია 4

88. ეს რეკომენდაცია მიმართულია სიძულვილის ენის პრევენციისა და აღკვეთისკენ იმ საფრთხეების დემონსტრირების გზით, რომელსაც სიძულვილის ენა წარმოშობს. ასევე, საპირისპირო ენის გამოყენების გზით - ე.ი., იმ ღირებულებების განმტკიცებით, რომელსაც ემუქრება სიძულვილის ენა და იმ ვარაუდების გაბათილებით, რომელსაც იგი ეფუძნება. რეკომენდაცია ითვალისწინებს, რომ აღნიშნული გულისხმობს აქტორთა ფართო სპექტრის, განსაკუთრებით, საჯარო პირებისა და მოხელეების, განმანათლებლებისა და მასწავლებლების, არასამთავრობო ორგანიზაციების, თანასწორობის ორგანოებისა და ადამიანის უფლებათა ეროვნული ინსტიტუტების ჩართულობას. ამავდროულად, ფართო საზოგადოებასთან აქტიური ჩართულობის საჭიროებაზე ხაზგასმა ასახავს იმ ფაქტს, რომ კაცობრიობის ოჯახის ყველა წევრის თანდაყოლილი ღირსებისა და თანასწორი და ხელშეუვალი უფლებების პატივისცემა და დაცვა წარმოადგენს დემოკრატიულ საზოგადოებაში თითოეული ადამიანის პასუხისმგებლობას.

89. ამავედროულად, მე-4 რეკომენდაცია მოითხოვს, რომ გარკვეული პირები წარმოადგენდნენ იმ განსაკუთრებული ძალისხმევის ობიექტს, რომელიც გულისხმობს სიძულვილის ენის გამოყენების მიუღებლობის ხაზგასმას და იმ ღირებულებების განმტკიცებას, რომელსაც სიძულვილის ენა უქმნის საფრთხეს. ეს ძალისხმევა მიმართული უნდა იყოს არა მხოლოდ მათკენ, ვინც განსაკუთრებით მოწყველადია დეზინფორმაციის, უარყოფითი სტერეოტიპებისა და სტიგმატიზაციის გავლენის მიმართ, არამედ, ასევე, მათკენ, ვინც უკვე ექვემდებარება ამ გავლენას ან ამ გავლენის განხორციელებას აპირებს. წარსულ გამოცდილებაზე დაყრდნობით, დემოკრატია და პლურალიზმს, შესაძლოა, საფრთხე შეექმნას და დაკნინდეს იმ შემთხვევაში, თუ ზოგიერთი ადამიანისათვის თანასწორობისა და ღირსების უფლების წართმევის შესახებ მოწოდებებს მოუსმენენ და მათზე რეაგირებას მოახდენენ.
90. ამრიგად, პლურალიზმისა და დემოკრატიის შენარჩუნება მოითხოვს გარკვეულ დათმობებს ადამიანებისა და ადამიანთა ჯგუფების მხრიდან, მათი ზოგიერთი თავისუფლების შეზღუდვას, რათა საზოგადოებაში უფრო მეტად გაიზარდოს სტაბილურობა.

ცნობიერების ამაღლება

91. თუმცა, ამ იდეალების დაცვა და დაფასება არ მოხდება მხოლოდ შეზღუდვების დაწესებით იმაზე, რისი გაკეთებაც და თქმაც შეუძლიათ ადამიანებს. აუცილებელია, რომ საზოგადოებაში არსებობდეს **მრავალფეროვნების პატივისცემის მნიშვნელობის** დაფასება და მისი დაცვის საერთო სურვილი. ამავედროულად, უნდა გადაიდგას ნაბიჯები იმ ბარიერების მოსაშორებლად, რომელიც არსებობს სხვადასხვა ჯგუფებს შორის საზოგადოებაში, რამაც, შესაძლოა, ხელი შეუშალოს ურთიერთპატივისცემისა და ურთიერთგაგების განვითარებას და რაც შესაძლებელია გამოყენებული იყოს შეუთანხმებლობისა და მტრობის გასაღვივებლად. ამ მიზნების მიღწევა შესაძლებელია სხვადასხვა გზების გამოყენებით.
92. პირველ რიგში, მნიშვნელოვანია წარსულში განვითარებული მოვლენების შესახებ ცოდნის შენარჩუნება. აღნიშნულის მიღწევა შესაძლებელია ჰოლოკოსტისა და საერთო ისტორიის მანძილზე, ევროპაში და მსოფლიოს სხვა ადგილებში დემოკრატიაზე, პლურალიზმსა და ადამიანის უფლებებზე განხორციელებული სხვა თავდასხმების ხსოვნის დაწესებით. ეს შესაძლოა განხორციელდეს ამ მოვლენების განსაკუთრებული დღეების ან იუბილეების სახით აღნიშვნის გზით, ასევე, მონუმენტების აღმართვის გზით, მოვლენების აღსანიშნავად და მიმდინარე პროგრამების მეშვეობით, რომელიც გაზრდის ცნობიერებას და გააზრებას მომხდართან და მის გამომწვევ მიზეზებთან დაკავშირებით. კერძოდ, სასარგებლო იქნება, თუ ყურადღება გამახვილდება იმ ორგანიზაციების მიზნებსა და საქმიანობას შორის არსებულ მსგავსებებზე, რომლებიც ამჟამად სიძულვილის ენასა და შეუწყნარებლობას ახალისებენ და რომლებმაც წარსულში განახორციელეს ასეთი საქმიანობა, რამაც მოიტანა კატასტროფული შედეგები.
93. მეორე, ძალისხმევა უნდა იქნას გაწეული იმის უზრუნველსაყოფად, რომ უფრო მეტმა ადამიანმა გაიაზროს ის, რასაც ადამიანის უფლებების სტანდარტები მოითხოვს და რატომ არის მათი შესრულება ფუნდამენტური, დემოკრატიული საზოგადოებისათვის. კერძოდ, ეს საკითხები გათვალისწინებული უნდა იქნას ზოგადი განათლების პროგრამაში, რომელსაც

ყველა იღებს და განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს დისკრიმინაციული პრაქტიკის ბუნებასა და გავლენაზე. მასწავლებლებმა და პროფესორებმა უნდა გაიარონ სათანადო მომზადება და მიიღონ აუცილებელი სასწავლო მასალები, რათა მათ აღნიშნული უზრუნველყონ. სკოლის კონტექსტში მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეებმა მიღებული განათლება გამოიყენონ ერთმანეთისადმი მოპყრობაში⁶⁵. ამ კონტექსტში, ECRI-ის მონიტორინგის ანგარიშებში რეკომენდებულია იმ ზომების მიღება, რომელიც ხელს უწყობს ურთიერთ-ტოლერანტობასა და პატივისცემას სკოლებში, მიუხედავად სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობისა. ამავდროულად, უნდა აღინიშნოს, რომ შესაბამისი კურიკულუმების შემუშავების კუთხით გარკვეულ ინსტიტუტებზე დაკისრებული მოვალეობა ყოველთვის არ სრულდება და ზოგ შემთხვევაში, კურსების მიწოდება არ ხდება, მათ განსახორციელებლად საჭირო ღონისძიებების გაუტარებლობის გამო. შესაბამისად, აუცილებელია ამ კურსების შესამუშავებლად და მიწოდებისათვის საჭირო მხარდაჭერის უზრუნველყოფა და ორივე მიმართულებით განხორციელებული ქმედებების სათანადოდ მონიტორინგი. ამასთან, ადამიანის უფლებების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება და ცნობიერების ამაღლება მხოლოდ ფორმალური საგანმანათლებლო პროგრამების შემადგენელი ნაწილი არ უნდა იყოს. ის, ასევე, უნდა იყოს, საზოგადოებისთვის განკუთვნილი, მედიაში პერიოდულად მიმდინარე დისკუსიების და საგანმანათლებლო პროგრამების ფოკუსი.

94. მესამე, უნდა განხორციელდეს ან უნდა მოხდეს იმ ინიციატივებების მხარდაჭერა, რომელიც წარმოშობს მრავალფეროვნების პატივისცემას საზოგადოებაში "სხვა ადამიანის" და "სხვა ადამიანების" შესახებ ცნობიერების ასამაღლებლად. ამ ინიციატივებს, შესაძლოა, ჰქონდეს ხელოვნების ან ფილმის ფესტივლების, კონცერტების, კულინარიული ღონისძიებების, დრამის და როლური თამაშების, გამოფენების, ლექციების და სემინარების და სპეციალური პროექტების სახე, რომელიც გაიმართება სკოლების მონაწილეობით, და, ასევე, გადაცემებისა და გამოცემების სახე. ამავდროულად, სასურველია, რომ მიგრაციული წარმოშობის მქონე პირებმა - მათ შორის, იმ პირებმა, რომლებიც კულტურის, ეკონომიკის და სპორტის სფეროში ცნობილი ადამიანები არიან - მონაწილეობა მიიღონ პროგრამებში, რათა აჩვენონ, რომ წარმატებით მოახდინეს საზოგადოებაში ინტეგრაცია და ამავდროულად, შეინარჩუნეს თავიანთი იდენტობა. ამავდროულად, აღნიშნული ღონისძიებების წარმატება ნაკლებად სავარაუდოა იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო ორგანოები არ მოახდენენ ურთიერთპატივისცემისა და ურთიერთგაგების დემონსტრირებას, თავიანთი ფუნქციების განხორციელების პროცესში.

ურთიერთგაგების ბარიერების მოხსნა

95. მეოთხე, ხელი უნდა შეეწყოს კულტურათაშორის დიალოგს, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა კულტურების წარმომადგენელ ადამიანებსა და ჯგუფებს შორის მოსაზრებების ღია და თავაზიან გაცვლას, რის მიზანსაც წარმოადგენს ერთმანეთის პერსპექტივების გააზრება. ეს დიალოგი უნდა ითვალისწინებდეს სახელმძღვანელო პრინციპებს, რომელიც წარმოდგენილია *კულტურათაშორისი დიალოგის შესახებ ევროპის საბჭოს დოკუმენტში*,

⁶⁵ იხილეთ ზოგადი პოლიტიკის მე-10 რეკომენდაციის მე-2 და მე-3 ნაწილებში შემოთავაზებული ზომები.

სახელწოდებით "ერთად, თანასწორად და ღირსეულად ცხოვრება"⁶⁶. კერძოდ, აღნიშნული მიზნით, შესაძლოა, განხორციელდეს საერთო კულტურული ღონისძიებები და კვლევითი პროექტები, ჩატარდეს ენის კურსები, დაწესდეს სტიპენდიები, შეიქმნას სტუდენტური გაცვლითი პროგრამები და ჩატარდეს სემინარები, კონკრეტული პრობლემური საკითხების გამოსაკვლევადა. იმ შემთხვევაში, თუ თემებს შორის წარსულში არსებობდა კონფლიქტი, მათ შორის დიალოგის მხარდაჭერა უნდა დაუკავშირდეს ზომებს, რომელიც ხელს უწყობს კონფლიქტის პრევენციას, მედიაციასა და მორიგებას. ამ შემთხვევაშიც, მნიშვნელოვანია, რომ სახელმწიფო ორგანოებმა აქტიური როლი ითამაშონ ამ დიალოგში, რათა მათმა მაგალითმა წაახალისოს სხვები.

96. მეხუთე, სხვადასხვა თემებს შორის არსებული კავშირები უნდა განმტკიცდეს "კოლაბორაციული ქსელების შექმნის მხარდაჭერით, რათა მოხდეს ურთიერთგაგების ჩამოყალიბება, დიალოგის ხელშეწყობა, საერთო პოლიტიკის მიზნებისა და ხელშესახები შედეგების მისაღწევად კონსტრუქციული საქმიანობის სტიმულირება, როგორცაა, მაგალითად, პროექტები განათლების, ჯანდაცვის, კონფლიქტის პრევენციის, დასაქმების, ინტეგრაციისა და მედია განათლების სფეროებში⁶⁷." **სხვადასხვა თემის წევრებს შორის პოტენციური დაძაბულობების იდენტიფიკაციისა და მათზე რეაგირების მექანიზმების შექმნა და კონფლიქტის პრევენციისა და მედიაციის კუთხით დახმარების უზრუნველყოფა, შესაძლოა, ასევე, სასარგებლო აღმოჩნდეს⁶⁸.**

97. მეექვსე, განსაკუთრებული ძალისხმევა უნდა იქნას გაწეული **დეზინფორმაციასთან, ნეგატიურ სტერეოტიპებთან და სტიგმატიზაციასთან ბრძოლის** კუთხით, რადგან აღნიშნული წარმოადგენს საფუძველს, რომელსაც ეფუძნება სიძულვილის ენის გამოყენება. მაგალითად, პოლიციამ და სასამართლომ სავარაუდო დამნაშავეს ეთნიკური წარმომავლობა უნდა გაამჟღავნონ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს აუცილებელია და ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურება, ვინაიდან ასეთმა გამჟღავნებამ, შესაძლოა, უსამართლოდ განამტკიცოს წინასწარგანწყობები, ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ ბრალდებული შემდგომ გამართლდა, ეს ინფორმაცია, შესაძლოა, ყურადღების მიღმა დარჩეს და არ გაშუქდეს. ამავდროულად, "ფაქტების" შესწორება და იმ სავარაუდო ნიშნებთან დაპირისპირება, რომელიც კონკრეტულ ადამიანს ან ადამიანთა ჯგუფს შეცდომით მიეწერა, საკმარისი არ არის, ვინაიდან აღნიშნულს, შესაძლოა, არ ჰქონდეს იგივე ცირკულაცია და არ მიიპყროს იგივე ყურადღება, რაც იმ განცხადებებმა, რომელთა შესწორებაც და რომელთა დაპირისპირებაც ხდება. საჭიროა, რომ შესაძლო ალტერნატიული, გასაგები ნარატივები დეზინფორმაციის, ნეგატიური სტერეოტიპებისა და სტიგმატიზაციის სუბიექტებთან დაკავშირებით, გავრცელდეს მაქსიმალურად ფართოდ, რამაც ისინი უნდა წარმოაჩინოს დადებითად. ნარატივები უნდა იყოს დასაბუთებული და მყარად უნდა უპირისპირდებოდეს შესაბამისი ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის უარყოფით წარმოჩენას. აღნიშნული, შესაძლოა, მოიცავდეს ნაბიჯებს, რომელიც ხელს უწყობს შერეულ სპორტულ ჯგუფებში

⁶⁶ წარმოდგენილ იქნა ევროპის საბჭოს საგარეო საქმეთა მინისტრების მიერ, 118-ე მინისტრიალის სხდომაზე, 2008 წლის 7 მაისს

⁶⁷ როგორც რეკომენდებულია ადამიანის უფლებათა საბჭოს 16/18 რეზოლუციაში, რომელიც შეეხება რელიგიური ნიშნით შეუწყნარებლობასთან, უარყოფითი სტერეოტიპებისა და სტიგმატიზაციასთან, დისკრიმინაციასთან, ძალადობის წახალისებასთან, ძალადობასთან ბრძოლას, 2011 წლის 24 მარტი, 5(ა) პუნქტი.

⁶⁸ იქვე, პუნქტი 5(ბ)

უმცირესობების წარმომადგენელი ადამიანების მონაწილეობასა და მიღებას. ამასთან, **მკაფიოდ უნდა აიკრძალოს პროფილირების გამოყენება** (ე.ი. სტერეოტიპული წარმოდგენები, რომელიც ეფუძნება კონკრეტული ჯგუფის წევრობას⁶⁹), როგორც საფუძველი კონტრ-ტერორისტული, სამართალდამცავი და საიმპერაციო, საბაჟო და სასაზღვრო კონტროლის ზომების გამოყენებისათვის⁷⁰. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულმა ძალისხმევამ, შესაძლოა, არ იქონიოს გავლენა მათ წარმოდგენებზე, ვინც დეზინფორმაციას, უარყოფით სტერეოტიპებსა და სტიგმებს ავრცელებს, მან, შესაძლოა, ხელი შეუწყოს დეზინფორმაციის გავლენის ქვეშ სხვების მოქცევის თავიდან აცილებას.

საპირისპირო ენის (კონტრა არგუმენტების) მნიშვნელობა

98. და ბოლოს, აღნიშნული ძალისხმევა უნდა დაუკავშირდეს სიძულვილის ენის რეალური გამოყენების სპეციფიურ, სწრაფ და უპირობო დაგმობას. სიძულვილის ენის გამოყენების მკაფიო დაგმობა აუცილებელია არა მხოლოდ იმიტომ, რომ აღნიშნული სრულად მიუღებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში, არამედ, ასევე, იმიტომ, აღნიშნული მიზნად ისახავს იმ ღირებულებების განმტკიცებას, რომელსაც ეფუძნება ეს საზოგადოება. აღნიშნული **საპირისპირო ენა** უნდა გამოხატავდეს არა მხოლოდ იმას, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება არასწორია, არამედ, ხაზს უსვამდეს, თუ რატომ არის იგი ანტი-დემოკრატიული. მნიშვნელოვანია, რომ არავინ არ დაუშვას რაიმე სახის სიძულვილის ენის გამოყენება ისე, რომ მასზე რეაგირება არ მოახდინოს. რეაგირების მოხდენა განსაკუთრებით პრაქტიკულია ონლაინ მედიის შემთხვევაში, რომელიც უზრუნველყოფს გავრცელებულ ინფორმაციაზე პასუხის გაცემის სხვადასხვა გზებს. უნდა მოხდეს ნებისმიერი სახის მედია საშუალების მომხმარებელთა წახალისება, რათა მათ ყურადღება მიაქციონ სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევებს და მკაფიოდ შეეწინააღმდეგონ აღნიშნულს. მიუხედავად იმისა, რომ სიძულვილის ენაზე რეაგირება თითოეული ადამიანის პასუხისმგებლობაა, თუმცა საჯარო პირებმა განსაკუთრებული წვლილი უნდა შეიტანონ ამ მხრივ, ვინაიდან მათ მიმართ არსებული პატივისცემა მათ აძლევს საშუალებას, მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინონ სხვებზე. შესაბამისად, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ საჯარო პირებმა და განსაკუთრებით, პოლიტიკოსებმა და რელიგიურმა და სათემო ლიდერებმა და, ასევე, ხელოვნების, ბიზნესისა და სპორტის სფეროებში მოღვაწე ადამიანებმა გამოხატონ სიძულვილის ენის გამოყენების საწინააღმდეგო პოზიცია. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მათმა სიჩუმემ, შესაძლოა, სიძულვილის ენის გამოყენების ლეგიტიმიზაცია მოახდინოს. მონიტორინგის ციკლებში აღინიშნა, რომ თანასწორობის ორგანოები, ომბუდსმენები და ადამიანის უფლებათა ეროვნული ინსტიტუტები განსაკუთრებით ხმამაღლა უპირისპირდებიან სიძულვილის ენას. ეს ცალსახად მნიშვნელოვანია, თუმცა, დაგმობა უნდა იყოს მეინსტრიმული და წარმოადგენდეს საჯარო პირების საერთო პასუხს, ნაცვლად რამოდენიმე მარტოსული ხმისა. ამგვარ

⁶⁹ ზოგადი პოლიტიკის მე-11 რეკომენდაციის (3.11) თანახმად, რასობრივი პროფილირება ნიშნავს “პოლიციის მიერ, მიზნისა და გონივრული გამართლების გარეშე, ისეთი ნიშნით, როგორცაა, რასა, კანის ფერი, ენა, რელიგია, ეროვნება ან ეროვნული თუ ეთნიკური წარმომავლობა, კონტროლის, თვალთვალის ან საგამომიებო საქმიანობის განხორციელებას.”

⁷⁰ პროფილირების აკრძალვის საჭიროების შესახებ იხ. სპეციალური მომხსენებლის ანგარიში რასიზმის, რასობრივი დისკრიმინაციის, ქსენოფობიისა და მათთან დაკავშირებული შეუწყნარებლობის შესახებ, A/HRC/29/46, 2015 წლის 20 აპრილი.

საპირისპირო ენას, შესაძლოა, ასევე, ჰქონდეს იმ საქმიანობიდან ან ორგანიზაციებიდან გასვლის ფორმა, სადაც აქტიურად მონაწილეობენ ის ადამიანები, რომლებიც სიძულვილის ენას იყენებენ.

99. მიუხედავად იმისა, რომ ზემოთ ჩამოთვლილი ნაბიჯები, ძირითადად, ზოგადი გამოყენებისაა, მე-4 რეკომენდაციაში ხაზგასმით არის აღნიშნული, რომ ისინი განსაკუთრებით საჭიროა ბავშვებთან, ახალგაზრდებთან და საჯარო მოხელეებთან დაკავშირებით. ბავშვებისა და ახალგაზრდების შემთხვევაში, ეს განპირობებულია იმით, რომ ასაკის გამო ისინი განსაკუთრებით მოწყვლადები არიან სიძულვილის ენის გავლენის მიმართ და ამასთან, განათლების გზით შესაძლებელი იქნება მათი სწრაფად განთავისუფლება იმ წინასწარგანწყობებისგან, რომელიც ხელს უწყობს სიძულვილის ენის გამოყენებას. საჯარო მოხელეების შემთხვევაში, შემოთავაზებული ნაბიჯები საჭიროა იმ პოზიტიური გავლენის მასშტაბის გამო, რაც საჯარო მოხელეებს აქვთ სხვებზე, საკუთარი თანამდებობიდან გამომდინარე და იმის გამო, რომ მათ მიერ სიძულვილის ენის ნებისმიერი სახით გამოყენება განსაკუთრებით მწვავეა, ვინაიდან აღნიშნული წარმოაჩენს, რომ სიძულვილის ენის გამოყენებას სახელმწიფო იწონებს.
100. მე-4 რეკომენდაცია, ასევე, ითვალისწინებს გარკვეული ნაბიჯების გადადგმას, რათა სახელმწიფოებმა ხელი შეუწყონ მათ, ვინც სიძულვილის ენას იყენებს, სიძულვილის ენაზე უარის თქმაში და დაეხმარონ იმ ჯგუფების დატოვებაში, რომლებიც სიძულვილის ენას იყენებენ. ეს ადვილი საქმე არ არის, განსაკუთრებით ფესვადგმული წინასწარგანწყობების გამო, რომელიც სიძულვილის ენის გამოყენებას, ფაქტობრივად, ჩვეულებრივ მოვლენად აქცევს. მიუხედავად ამისა, ქცევის შეცვლა არ არის შეუძლებელი და მონიტორინგის ციკლებში აღინიშნა სხვადასხვა პროექტი, რომელიც ამ მიზნის მიღწევას ისახავს მიზნად. შესაბამისად, სასურველია, რომ ასეთი პროექტები ფართოდ განხორციელდეს და სარგებლობდეს ფართო მხარდაჭერით, იმ პროგრამებიდან მიღებულ გამოცდილებაზე დაყრდნობით, რომელთა განხორციელებასაც მოითხოვს ევროპის საბჭოს ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთისშესახებ კონვენციის 16(1) მუხლი, რათა ოჯახში ძალადობის აქტების ჩამდენმა პირებმა ისწავლონ არაძალადობრივი ქცევა პიროვნებათაშორის ურთიერთობებში.
101. ის ნაბიჯები, რომელსაც მე-4 რეკომენდაცია ითვალისწინებს, არა მხოლოდ ინდივიდუალურმა ადამიანებმა, არამედ სხვადასხვა სპეციფიურმა აქტორებმაც უნდა გადადგან. ამავდროულად, მე-4 რეკომენდაცია ითვალისწინებს, რომ ამ მხრივ განსაკუთრებული წვლილი შეიძლება შეიტანონ და ხშირად შეაქვთ არასამთავრობო ორგანიზაციებს, თანასწორობის ორგანოებსა და ადამიანის უფლებათა ეროვნულ ინსტიტუტებს, როგორც ინდივიდუალურად, ისე ერთმანეთთან თანამშრომლობით. ზოგ შემთხვევაში, აღნიშნული, შესაძლოა, საჭიროებდეს თანასწორობის ორგანოებისა და ადამიანის უფლებათა ეროვნული ინსტიტუტებისათვის განსაკუთრებული უფლებამოსილების მინიჭებას, რათა სიძულვილის ენის წინააღმდეგ იმუშაონ. ამავდროულად, სამივე მათგანს, შესაძლოა, დასჭირდეს მხარდაჭერა იმ რესურსების უზრუნველყოფის კუთხით, რაც ასეთი საქმიანობის განხორციელებისთვის არის საჭირო.
102. ამასთან, მე-4 რეკომენდაცია განსაკუთრებული ხაზგასმით აღნიშნავს საგანმანათლებლო საქმიანობას, საჯარო ცნობიერების გაზრდის კუთხით,

სიძულვილის ენის გამოყენებით გამოწვეული საფრთხეების შესახებ და პლურალიზმისა და დემოკრატიის მიმართ ერთგულების განსამტკიცებლად. ეს საჭიროებს მასწავლებლებისა და განმანათლებლების შესაძლებლობების გაუმჯობესებას, რათა მათ აუცილებელი საგანმანათლებლო პროგრამები განახორციელონ ⁷¹. ამრიგად, საჭიროა მხარდაჭერის უზრუნველყოფა შესაბამისი ტრენინგისათვის და, ასევე, ამ პროგრამებში გამოსაყენებელი მასალების წარმოებისათვის.

103. მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლებელია ამ სხვადასხვა ძალისხმევის განხორციელება იზოლირებულად, მათ უფრო არსებითი გავლენა ექნებათ იმ შემთხვევაში, თუ მათი განხორციელება მოხდება სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარეებს შორის ფართო თანამშრომლობისა და კოორდინაციის საფუძველზე. აღნიშნული, შესაძლოა, მოიცავდეს, როგორც მონიტორინგის ციკლების ფარგლებში აღნიშვნა, ეროვნული სტრატეგიებისა და სამოქმედო გეგმების მიღებას ექსტრემიზმთან, რასიზმთან, ქსენოფობიასთან, ანტისემიტიზმთან და მათთან დაკავშირებულ შეუწყნარებლობასთან, ჰომოფობიასთან და ტრანსფობიასთან საბრძოლველად. ეს სტრატეგიები და გეგმები უნდა ითვალისწინებდეს კონკრეტულ დავალებებს სამინისტროებისათვის, მუნიციპალიტეტებისა და პოლიციისათვის და მათი შემუშავება და შეფასება ყოველწლიურად უნდა მოხდეს. ასევე, რეკომენდებულია უმცირესობათა თემის ინტეგრირების შესახებ სამოქმედო გეგმების მიღება, იმგვარად, რომ უზრუნველყოფილი იყოს უმცირესობების მონაწილეობა სტრატეგიების შემუშავების, მონიტორინგისა და შეფასების ყველა ეტაპზე. ნებისმიერ შემთხვევაში, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ ეს ძალისხმევა მოიცავდეს განგრძობად და არა ერთჯერად პროცესებს, და უპირისპირდებოდეს სიძულვილის ენის ყველა ფორმას.

G. მათი მხარდაჭერა, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე არის

რეკომენდაცია 5

104. ეს რეკომენდაცია ფოკუსირებას ახდენს სხვადასხვა სახის მხარდაჭერის უზრუნველყოფაზე მათთვის, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე გახდა. აღნიშნული ასახავს გააზრებას იმისა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენებას, შესაძლოა, ჰქონდეს არა მხოლოდ ემოციური და ფსიქოლოგიური გავლენა, არამედ, ასევე, მათ შესაძლოა, არ ჰქონდეთ ინფორმაცია თავიანთი უფლების შესახებ, რათა განახორციელონ ქმედება სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ ან ვერ შეძლონ ასეთი ქმედების განხორციელება, სიძულვილის ენის ემოციური ან ფსიქოლოგიური გავლენის გამო ან იმის გამო, რომ ისინი ექვემდებარებიან ზეწოლის სხვადასხვა ფორმებს, რათა არ ისარგებლონ ამ უფლებებით.
105. სიძულვილის ენის გამოყენება, შესაძლოა, იწვევდეს არა მხოლოდ შიშისა და დაუველობის შეგრძნებას, არამედ, ყოველგვარი გამართლების გარეშე, დამნაშავეობის, სირცხვილისა და დამცირების გრძნობას, რაც განაპირობებს თავდაჯერებულობისა და საკუთარი თავის მიმართ რწმენის დაკარგვას. ამასთან, ამ გრძნობებს, შესაძლოა, ჰქონდეთ ფიზიკური სიმპტომებიც, როგორცაა, მაგალითად უძილობა და თავის ტკივილები, ისევე, როგორც

⁷¹ ამასთან დაკავშირებით დეტალური რეკომენდაციები იხ. ზოგადი პოლიტიკის მე-10 რეკომენდაციის მე-3 ნაწილში.

ფსიქიკური და ფიზიკური ჯანმრთელობის უფრო სერიოზული სახის პრობლემები. შედეგად, ეს გრძნობები გავლენას ახდენს პირის ცხოვრების ყველა ასპექტზე, სამსახურში, სკოლაში, სახლში. თუმცა, მათი გავლენა განსაკუთრებით სერიოზულია ოჯახურ ურთიერთობებსა და საზოგადოებაში მონაწილეობის სურვილთან მიმართებით⁷².

კონსულტირება და დახმარება

106. შესაბამისად, არსებობს **სათანადო მხარდაჭერის** უზრუნველყოფის საჭიროება მათთვის, ვინც სიძულვილის ენის გამოყენების შედეგად აღნიშნულ შედეგებს განიცდის ან მათი განცდის საფრთხე ემუქრება. კერძოდ, მხარდაჭერის უზრუნველყოფა უნდა მოხდეს დაუყოვნებლივ, სიძულვილის ენის გამოყენებისთანავე და შემდგომ პერიოდში, სხვადასხვა ოფიციალური რეაგირების, მათ შორის, სისხლისსამართლებრივი წარმოების ფარგლებში. ამ მხარდაჭერის უზრუნველსაყოფად საჭიროა სათანადოდ მომზადებული კონსულტანტები. კერძოდ, მათ უნდა შეძლონ, ადამიანს გამოჰკითხოთ მისი გრძნობებისა და შიშების შესახებ და დაადგინონ, თუ რამდენად არსებობს სამედიცინო ყურადღების საჭიროება. ამასთან, კონსულტანტებმა უნდა შეძლონ, სიძულვილის ენის გამოყენების მსხვერპლი დაარწმუნონ იმაში, რომ მათ ბრალი არაფერში მიუძღვით და დაეხმარონ კონტროლისა და თავდაჯერებულობის დაბრუნებაში. მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინება, რომ რეაბილიტაციის პროცესი გარკვეულ დროს საჭიროებს და მისი ხანგრძლივობა დამოკიდებულია კონკრეტულ გამოცდილებაზე და კონკრეტული ადამიანის ბუნებაზე. მსხვერპლთათვის მხარდაჭერის უზრუნველყოფა უნდა მოხდეს ორგანიზებულად და სისტემატურად და ხელმისაწვდომი უნდა იყოს სიძულვილის ენის გამოყენების ფორმის მიუხედავად.

დაცვის უფლების განხორციელება

107. ამავდროულად, მათ, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე გახდა უფლება აქვთ, მოახდინონ სიძულვილის ენაზე რეაგირება საპირისპირო ენის გამოყენებითა და დაგმობით და დაცვის უფლების განხორციელებით, რა შემთხვევაშიც იგი მიმართავს კომპეტენტურ სასამართლოს ან ორგანოს. ამავდროულად, ამ უფლებების ქონა არ არის საკმარისი. მნიშვნელოვანია, რომ სიძულვილის ენის გამოყენების მსხვერპლს ჰქონდეს ინფორმაცია ამ შესაძლებლობის არსებობის შესახებ და მას ხელი არ შეუშალონ ამ უფლებების განხორციელებაში.
108. არსებობს სხვადასხვა ზომები, რომელთა მიღებაც შესაძლებელია იმის უზრუნველსაყოფად, რომ მათ, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე გახდა, **ჰქონდეთ ინფორმაცია თავიანთი უფლებების შესახებ**. ეს ზომები მოიცავს საჯარო კამპანიებს, რომელიც მკაფიოდ წარმოაჩენს არა მხოლოდ იმას, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება მიუღებელია, არამედ, თუ რა სხვადასხვა გზებით შეუძლიათ დაცვის უფლების განხორციელება. ამასთან, ასეთი კამპანია ხაზგასმით უნდა აღნიშნავდეს, რომ საჩივრის წარდგენა

⁷² იხ. ლიტერატურის მიმოხილვა, Dzelme, Psychological Effects of Hate Crime – Individual Experience and Impact on Community (Attacking Who I am) A qualitative study, Latvian Center for Human Rights, 2008. აღნიშნული, ასევე, აღიარებულია ევროპული პარლამენტის და საბჭოს 2012 წლის 25 ოქტომბრის დირექტივაში 2012/29/EU, რომელიც ადგენს მინიმალურ სტანდარტებს დანაშაულის მსხვერპლთა უფლებების, მხარდაჭერისა და დაცვის შესახებ. ამ დირექტივამ ჩაანაცვლა საბჭოს ჩარჩო გადაწყვეტილება 2001/220/JHA.

მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია იმ ფართო ძალისხმევისა, რომელიც სიძულვილის ენასთან ბრძოლის მიზნით ხორციელდება. ასეთი კამპანია, შესაძლოა, იყოს ზოგადი, თუმცა, ზოგ შემთხვევაში, სასურველია, რომ კამპანიამ ყურადღება გაამახვილოს კონკრეტული ჯგუფის წარმომადგენელ ადამიანებზე, როგორცაა, მაგალითად ხილვადი უმცირესობები ან ლგბტ პირები, იმ არასამთავრობო ორგანიზაციების ან მედია საშუალებების მეშვეობით, რომელსაც ისინი მიმართავენ.

109. ამას გარდა, სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ ქმედების განხორციელების სხვადასხვა გზების შესახებ ინფორმაციის გავრცელება შესაძლებელია ცენტრალური და ადგილობრივი მთავრობის ოფისების გამოყენების გზით, რომლითაც სარგებლობს მოსახლეობა, საკონსულტაციო ცენტრების, ადვოკატებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების საშუალებით.

დაცვის უფლების განხორციელების შემაფერხებელი დაბრკოლებების აღმოფხვრა

110. ამ უფლებების შესახებ ინფორმირებულობის შემთხვევაშიც კი, არსებობს სხვადასხვა ფაქტორები, რომელიც მათ, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე გახდა, ამ უფლებებით სარგებლობაში უშლის ხელს. ეს ფაქტორებია: შეგრძნება იმისა, რომ ეს დაკავშირებულია სირთულესთან, ძვირია ან არ ღირს შეწუხებად, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუ პირს სჯერა, რომ მის საჩივარს არ დაიჯერებენ და სერიოზულად არ მოეკიდებიან. ამასთან, ადამიანმა, შესაძლოა, შურისძიების შიშით არაფერი მოიმოქმედოს, ან იმის გამო, რომ დამნაშავე მას რეალურად ემუქრება. ზემოაღნიშნული ფაქტორები სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევების შეტყობინების მაჩვენებელზე უარყოფითად აისახება, რაც მონიტორინგის ციკლებში აღინიშნა.

111. წარმოდგენები საჩივრის წარდგენის სირთულესა და სიძვირესთან დაკავშირებით - განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ეხება სასამართლო წარმოებას - შესაძლოა დაძლეულ იქნას მკაფიო და მომხმარებლისადმი მაქსიმალურად მეგობრული (user-friendly) მოთხოვნების დაწესებით და საჩივრის წარდგენისა და შემდგომ განვითარებულ პროცესში დახმარების უზრუნველყოფით. ამ დახმარებას, შესაძლოა, ჰქონდეს იმ ორგანიზაციების მხარდაჭერის ფორმა - იქნება ეს არასამთავრობო ორგანიზაცია თუ თანასწორობის ორგანო ან ადამიანის უფლებათა ეროვნული ინსტიტუტი - რომლებიც შესაბამის წარმოებაში უზრუნველყოფენ კონსულტაციასა და წარმომადგენლობას და/ან იურიდიული დახმარების სქემების გაფართოება, რათა ისინი ითვალისწინებდეს დახმარებას საჩივრის შეტანის დროს, განსაკუთრებით სასამართლო წარმოების შემთხვევაში. მიზანშეწონილია, რომ საჯარო ორგანოების ან კერძო ორგანიზაციების მიერ სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით წარდგენილი საჩივრების განხილვა იყოს უფასო. ამასთან, სიძულვილის ენის გამოყენების საქმეზე სასამართლო წარმოებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადასახადი უნდა განისაზღვროს იმ ოდენობით, რაც ასეთი საქმეების აღძვრას არაპრაქტიკულს არ გახდის. დამატებით, იმ პირებმა, რომელთა პასუხისმგებლობაშიც შედის საჩივრების მიღება, როგორც სახელმწიფო ისე კერძო ორგანიზაციებში, სათანადო მომზადება უნდა გაიარონ იმისათვის, რომ ამ საჩივრების მიღების ფორმა არ იყოს უსიამოვნო პროცესი მომჩივანი პირებისთვის.

112. ზემოაღნიშნული მხარდაჭერის მიუხედავად, საჩივრის წარდგენას, შესაძლოა,

ხელი შეუშალოს იმის შეგრძნებამ, რომ საჩივარი არაფერს შეცვლის შესაბამისი პირისთვის ან იმ ჯგუფისთვის, ვისაც ეს პირი მიეკუთვნება. შესაბამისად, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ მოხდეს საჩივრის პოზიტიური გავლენის დემონსტრირება - კერძოდ, საჩივრის ავტორის უფლების აღდგენა და/ან მომავალში მსგავსი შემთხვევის გამეორების თავიდან აცილება. აღნიშნული საჭიროებს არა მხოლოდ საჩივრების სათანადოდ გამოძიებას და შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღებას, არამედ, შედეგის შესახებ ინფორმაციის ფართოდ გავრცელებას. ეს უკანასკნელი სასარგებლო ნაბიჯია იმის უზრუნველსაყოფად, რომ მათ, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე გახდა, ჰქონდეთ ინფორმაცია თავიანთი უფლებების შესახებ.

113. ამასთან, მათ, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე გახდა, არ უნდა ეშინოდეს იმ შედეგების, რომელსაც სავარაუდოდ გამოიწვევს საჩივრის შეტანა ან ჩვენების მიცემა სიძულვილის ენის გამოყენების საქმეზე. ამრიგად, სისხლის სამართალში უნდა არსებობდეს სპეციფიური აკრძალვა ნებისმიერ **სადამსჯელო ქმედებასთან** დაკავშირებით - იქნება ეს სამსახურიდან განთავისუფლება თუ შევიწროება. მაგალითად, ECRI-ს მიერ ინდივიდუალური ქვეყნის მონიტორინგის ანგარიშში აღნიშნულია, რომ მიგრანტებს, რომლებიც იმყოფებიან არარეგულარულ სიტუაციაში, უნდა შეეძლოთ სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულთან დაკავშირებით ჩივილი, ქვეყნიდან დაუყოვნებლივ განდევნის შიშის გარეშე.

H. თვითრეგულირება

რეკომენდაცია 6

114. ეს რეკომენდაცია შეეხება სიძულვილის ენის გამოყენებასთან ბრძოლას იმ ორგანოების, დაწესებულებებისა და სხვა ორგანიზაციების ძალისხმევით, საშუალებით, სადაც მუშაობენ ან რომელთაგანაც სხვაგვარად არიან დაკავშირებული ისინი, ვინც სიძულვილის ენას იყენებენ. მიუხედავად იმისა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება საერთო საზოგადოებრივ პრობლემას წარმოადგენს და მას სხვადასხვა ფორუმებში აქვს ადგილი, ისინი, ვინც სიძულვილის ენას იყენებენ, ხშირ შემთხვევაში განეკუთვნებიან ერთ ან მეტ ორგანოს, დაწესებულებასა და ორგანიზაციას - მაგალითად, ისინი არიან რომელიმე კონკრეტული ორგანიზაციის დასაქმებულები ან დაწესებულების მომხმარებლები. ეს შესაძლოა იყოს, როგორც კერძო, ისე საჯარო დაწესებულება, მათ შორის, პარლამენტი და სხვა არჩევითი ორგანო ეროვნულ, რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე, სამინისტრო და სხვა საჯარო ორგანო, სამოქალაქო და საჯარო სამსახური, პოლიტიკური პარტია, პროფესიული ასოციაცია, ბიზნეს ორგანიზაცია და სკოლა, უნივერსიტეტი და სხვა საგანმანათლებლო დაწესებულება, ისევე, როგორც კულტურული და სპორტული ორგანიზაციების საკმაოდ ფართო სპექტრი.

პასუხისმგებლობის საკითხი

115. მიუხედავად იმისა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენების შედეგად წარმოქმნილი პრობლემები, შესაძლოა, არ წარმოადგენდეს რომელიმე ასეთი ორგანოს, დაწესებულების ან ორგანიზაციის საქმიანობის მთავარ მიმართულებას, მათ ეკისრებათ ის საერთო პასუხისმგებლობა, პატივი სცენ და დაიცვან განუყოფელი ღირსება და თანასწორი და ხელშეუვალი უფლებები, რომლითაც დემოკრატიულ საზოგადოებაში სარგებლობს კაცობრიობის ოჯახის ყველა წევრი. ამრიგად, თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში, ამ

ორგანოებმა, დაწესებულებებმა და ორგანიზაციებმა მკაფიოდ უნდა დააფიქსირონ, რომ მათთან ასოცირებული ადამიანების მხრიდან სიძულვილის ენის გამოყენება აბსოლუტურად მიუღებელია და უნდა განახორციელონ ქმედებები სიძულვილის ენის გამოყენების პრევენციის ან სანქციების მიზნით. ამასთან, ამ ორგანოებმა, დაწესებულებებმა და ორგანიზაციებმა უნდა იზრუნონ, რომ ნებისმიერი ინფორმაცია მათთან ასოცირებული პირების მიერ სიძულვილის ენის გამოყენების შესახებ მათამდე აღწევდეს. მათ, ასევე, უნდა უზრუნველყონ ტრენინგის ჩატარება, რათა მათთან ასოცირებულმა პირებმა გაიაზრონ, თუ რატომ არის სიძულვილის ენა მიუღებელი, და ასევე, იმისათვის, რომ სხვებიც შეეწინააღმდეგონ და დაგმონ სიძულვილის ენის გამოყენება.

აუცილებელი მახასიათებელი თვისებები

116. რეკომენდაციაში **თვითრეგულირებაზე** ხაზგასმა ასახავს იმის საჭიროებას, რომ გამოხატვის თავისუფლებაზე დაწესებული ნებისმიერი კონტროლი იყოს მაქსიმალურად შეზღუდული. იგი, ასევე, ითვალისწინებს, რომ ეს ორგანოები, დაწესებულებები და ორგანიზაციები ყველაზე უკეთ არიან პოზიციონირებული იმისათვის, რომ მოახდინონ სიძულვილის ენის გამოყენების იდენტიფიკაცია და მისი შემდგომი გაგრძელების პრევენცია, დარწმუნების გზით ან რაიმე სახის სანქციის დაკისრების ფორმით. შესაბამისად, არაერთ შემთხვევაში, თვითრეგულირების გამოყენება ყველაზე შესაფერისი და ეფექტური მიდგომაა სიძულვილის ენასთან საბრძოლველად. ამავდროულად, რეკომენდაცია ითვალისწინებს, რომ ამ ორგანოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების ბუნება მნიშვნელოვნად განსხვავდება და სწორედ აღნიშნული განსაზღვრავს იმას, თუ კერძოდ რა სახით შეასრულებენ ისინი სიძულვილის ენის გამოყენებასთან ბრძოლის მოვალეობას. ეს ფაქტორი გათვალისწინებული უნდა იქნას მთავრობების მიერ ამ ორგანოების, ინსტიტუტებისა და ორგანიზაციების თვითრეგულირების მხარდაჭერაში. კერძოდ, ასეთი მხარდაჭერა არ უნდა იყოს დამოკიდებული თვითრეგულირების ერთი კონკრეტული მოდელის მიღებაზე. შესაბამისად, **მედიის თვითრეგულაციის საკითხს უფრო დეტალურად მიმოიხილავს მე-7 რეკომენდაცია.**
117. ამავდროულად, მე-6 რეკომენდაციაში წარმოდგენილია ის ძირითადი მახასიათებლები, რომელიც მიზანშეწონილია, რომ თვითრეგულაციის სქემას გააჩნდეს - კერძოდ, **ქცევის (ან ეთიკის) კოდექსის** მიღება და გარკვეულ სანქციების დაწესება მისი დებულებების შეუსრულებლობისთვის; განცხადებებისა და გამოცემების მონიტორინგის უზრუნველყოფა, რათა გამოირიცხოს ნეგატიური სტერეოტიპებისა და დეზინფორმაციის გამოყენება; ტრენინგების უზრუნველყოფა; და გასაჩივრების მექანიზმის შექმნა.

ქცევის კოდექსი

118. ასეთი კოდექსების არსებობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, თუ პირზე ვრცელდება იმუნიტეტი - მაგალითად, მოსამართლეებისა და პარლამენტარების შემთხვევაში - ვინაიდან იმუნიტეტი გამორიცხავს რაიმე სხვა ფორმის ქმედებას აღნიშნული პირის მიერ სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით.
119. ECRI-ს მონიტორინგზე დაყრდნობით ცხადია, რომ სხვადასხვა ორგანოებში, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში უკვე მოქმედებს ქცევის (ან ეთიკის)

კოდექსები ან მსგავსი სტანდარტები, მათ შორის, რეგლამენტები, რომელთა გამოყენებაც შესაძლებელია მათთან ასოირებული პირების მიერ სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ. წევრ სახელმწიფოებში მოქმედებს ქვეყნის კოდექსები მოსამართლეებთან, მინისტრებთან, საკანონმდებლო ორგანოს წევრებთან, პროფესიულ ორგანიზაციებთან, სპორტული ორგანიზაციის წევრებთან და თანამშრომლებთან ან უნივერსიტეტისა თუ კოლეჯის სტუდენტებთან დაკავშირებით. ამასთან, არსებობს არაერთი საერთაშორისო ან რეგიონული კოდექსი თუ ქარტია, რომელიც ვრცელდება წევრ სახელმწიფოებში მოქმედ ორგანოებზე, დაწესებულებებზე და ორგანიზაციებზე, როგორცაა, მაგალითად, ფეხბურთის ასოციაციის საერთაშორისო ფედერაციის (FIFA) დისციპლინური კოდექსი, ევროკავშირის ფეხბურთის ასოციაციის (UEFA) სახელმძღვანელო პრინციპები და ევროპის პოლიტიკურ პარტიათა ქარტია არა-რასისტული საზოგადოებისათვის. ზოგიერთ შემთხვევაში, ამ კოდექსების მოქმედების სფერო საკმაოდ ფართოა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც კოდექსი სპორტულ აქტივობებს უკავშირდება. ეს კოდექსები ეხება არა მხოლოდ მათ, ვინც თავად სპორტში არის ჩართული, ორგანიზაციის წევრი ან ხელმძღვანელი პირია, არამედ, მათაც, ვინც ესწრება ან მხარს უჭერს სპორტულ ღონისძიებას, იქ სადაც ეს ღონისძიება მიმდინარეობს და ნებისმიერ სხვა ადგილას (მაგალითად, ღონისძიების ჩატარების ადგილამდე გადაადგილების პროცესში). გარკვეული კოდექსები, რომლებიც პარლამენტარებზე ვრცელდება, ასევე, ვრცელდება იმ ადგილზე, სადაც გამოიყენება სიძულვილის ენა და არ შემოიფარგლება მხოლოდ საკანონმდებლო ორგანოში მიმდინარე პროცესებით.

120. ამავდროულად, აღნიშნულ კოდექსებში წარმოდგენილი დებულებები ზოგჯერ არ ვრცელდება კონკრეტულად სიძულვილის ენის გამოყენებაზე, არამედ, ისინი ვრცელდება ქვეყნის სხვადასხვა ფორმებზე, რომელიც სიძულვილის ენის მოქმედების სფეროში შედის, როგორცაა, მაგალითად, შეურაცხმყოფელი ან მუქარის შემცველი ენის გამოყენება, ან ისინი, შესაძლოა, შეეხებოდეს მხოლოდ ღირსებისა და თანასწორობის პატივისცემის ზოგად მოთხოვნას. სამწუხაროდ, პრაქტიკაში, აღნიშნული განმარტებები არ მოიცავს სიძულვილის ენის ყველა ფორმას. შედეგად, ზოგ შემთხვევაში, არ ხდება რეაგირება მათ წინააღმდეგ, ვინც სიძულვილის ენას იყენებს, მათ შორის, რასისტული და ჰომოფობიური და ტრანსფობიური ენის გამოყენების შემთხვევაში. კოდექსების გამოყენება სიძულვილის ენასთან საბრძოლველად უფრო ეფექტური იქნება იმ შემთხვევაში, თუ აკრძალული ქცევა ცალსახად არის ფორმულირებული წინამდებარე რეკომენდაციაში წარმოდგენილი სიძულვილის ენის მნიშვნელობაზე მითითებით. კერძოდ, ეს კოდექსები უნდა შეეხებოდეს სიძულვილის ენის ყველა ფორმას და არა მხოლოდ იმ ფორმებს, რომელიც, შესაძლოა, დაექვემდებაროს სისხლის სამართლებრივ სანქციებს. ამასთან, კოდექსები ნათლად უნდა ასახავდეს კოდექსის მიმღების მხრიდან თანასწორობისა და ღირსების დაცვის მკაფიო მზაობას და არ უნდა ტოვებდეს რაიმე ეჭვს იმასთან დაკავშირებით, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება მიუღებელია. ნებისმიერ შემთხვევაში, კოდექსში გამოყენებული ფორმულირებები უნდა იყოს მკაფიო და მისაღები, რათა არ არსებობდეს რაიმე გაურკვევლობა იმასთან დაკავშირებით, თუ რა სახის ქცევა ითვლება მიუღებლად. აღნიშნული მნიშვნელოვანია მათთვის, ვინც შესაძლოა დაექვემდებაროს სანქციებს და მათთვის, ვის წინააღმდეგაც ხდება სიძულვილის ენის გამოყენება. ამასთან, კოდექსები უნდა გავრცელდეს და მათ შესახებ ინფორმაცია უნდა მიეწოდოს არა მხოლოდ მათ, ვინც ამ კოდექსებს

ექვემდებარება, არამედ, ისინი უნდა იყოს საჯაროდ ხელმისაწვდომიც, რათა ნებისმიერ პირს, ვისაც გააჩნია ამ მოთხოვნების დაცვის უზრუნველყოფის ინტერესი, შეეძლოს განახორციელოს შესაბამისი ქმედება.

121. მე-6 რეკომენდაცია კონკრეტულად პოლიტიკურ პარტიებს მოუწოდებს, ხელი მოაწერონ **ევროპული პოლიტიკური პარტიების ქარტიას არა-რასისტული საზოგადოებისათვის**, ვინაიდან აღნიშნული მოიცავს არა მხოლოდ გარკვეული მოვალეობების აღიარებას პარტიების, როგორც დემოკრატიულ-პოლიტიკური პროცესების აქტორების მიერ, არამედ, შესაბამისი პარტია შეძლებს, შეასრულოს ლიდერის როლი, რომ სხვებს დაანახოს სიძულვილის ენასთან ბრძოლის მიზნით კოდექსების მიღების აუცილებლობა⁷³.

იმპლემენტაცია

122. მიუხედავად იმისა, რომ თავად კოდექსების მიღება გულისხმობს მათში წარმოდგენილი ღირებულებებისადმი ერთგულებას, მათი ეფექტიანობისათვის საჭიროა გარკვეული ზომების მიღება, რათა შესაბამისი დებულებების პატივისცემა იქნას უზრუნველყოფილი. აღნიშნულის მიღწევის საუკეთესო გზას წარმოადგენს **მონიტორინგისა და გასაჩივრების მექანიზმების** არსებობა.
123. მონიტორინგის ტექნიკა სხვადასხვაა. ზოგ შემთხვევაში, მონიტორინგი გულისხმობს ორგანოსთან, დაწესებულებასთან ან ორგანიზაციასთან აფილირებული პირის გამოსვლების მოსმენას და გამოცემების შემოწმებას და აღნიშნულის საფუძველზე, შესაბამისი რეაგირების განხორციელებას. ამავდროულად, უნდა არსებობდეს პირი, რომელსაც მონიტორინგის მკაფიო მოვალეობა ეკისრება, იმ შემთხვევაშიც, თუ არსებობენ სხვები, ვისაც სიძულვილის ენის გამოყენების კონკრეტული შემთხვევების გამოვლენა შეუძლიათ. ამასთან, მე-6 რეკომენდაციის თანახმად, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ მონიტორინგის განმახორციელებელმა ყურადღება გაამახვილონ ნეგატიური სტერეოტიპებისა და დეზინფორმაციის გამოყენების შემთხვევებზე, რადგან ნეგატიური სტერეოტიპები სიძულვილის ენის ნაკლებად აშკარა ფორმას წარმოადგენს, ხოლო დეზინფორმაციას შეუძლია გაამყაროს წინასწარგანწყობები, რომელიც სიძულვილის ენის გამოყენებას ინარჩუნებს. სპორტული ღონისძიებების ჩატარების ადგილის კონტექსტში, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს დამსწრეების მონიტორინგზე, რათა გამოირიცხოს მათ მიერ და მათთან ახლოს ისეთი მასალების დისტრიბუცია ან გაყიდვა, სადაც გამოყენებულია სიძულვილის ენა და, ასევე, ღონისძიების ჩატარების ადგილზე არ დაუშვან ის ადამიანები, რომელთაც უკავიათ სიძულვილის ენის შემცველი ბანერები, ლიფლეტები და სიმბოლოები და შეწყდეს ან შეჩერდეს ღონისძიება, იმ შემთხვევაში, თუ დამსწრეები იყენებენ სიძულვილის ენას⁷⁴.
124. გასაჩივრების მექანიზმები უზრუნველყოფს კოდექსის დებულებების დარღვევის დადგენას იმ შემთხვევაშიც, თუ შიდა მონიტორინგმა ან სხვების ანგარიშებმა დარღვევა არ დაადასტურა. ამასთან, დარღვევის არსებობის დადასტურების შემთხვევაში, გასაჩივრების მექანიზმების ფარგლებში

⁷³ ასევე, იხ. ECRI-ს დეკლარაცია რასისტული, ანტისემიტური და ქსენოფობიური ელემენტების პოლიტიკურ დისკურსში გამოყენების შესახებ (მიღებულია 2005 წლის 17 მარტს).

⁷⁴ იხ. ზოგადი პოლიტიკის მე-12 რეკომენდაცია რასიზმთან და რასობრივ დისკრიმინაციასთან ბრძოლის შესახებ, სპორტის სფეროში.

შესაძლებელია განისაზღვროს, თუ რა სახის სანქციის დაკისრება უნდა მოხდეს. ეს მექანიზმები უნდა იყოს ღია არა მხოლოდ მათთვის, ვინც შესაბამის ორგანოსთან, დაწესებულებასთან ან ორგანიზაციასთან ასოცირებულია, არამედ მათთვისაც, ვისაც გააჩნია საფუძველი იფიქროს, რომ მის წინააღმდეგ ამ ორგანოსთან დაწესებულებასთან ან ორგანიზაციასთან ასოცირებულმა პირმა გამოიყენა სიძულვილის ენა. გასაჩივრების მექანიზმები უნდა ითვალისწინებდეს მკაფიო, სამართლიან და გამჭვირვალე პროცედურებს და ადვილად უნდა იყოს ხელმისაწვდომი, როგორცაა, მაგალითად სატელეფონო ცხელი ხაზი ან ონლაინ შესაძლებლობა. იმ ორგანოებმა, ინსტიტუტებმა და ორგანიზაციებმა, რომელთაც გასაჩივრების მექანიზმები გააჩნიათ, განსაკუთრებული ძალისხმევა უნდა გასწიონ იმისათვის, რომ ხელი შეუწყონ საჩივრების შეტანას მათ მიერ, ვინც სიძულვილის ენის გამოყენების სამიზნე გახდა. მათ, ასევე, უნდა მოახდინონ საჩივრების განხილვის მონიტორინგი, რათა გასაჩივრების მექანიზმმა უზრუნველყოს უფლებების აღდგენა მათთვის, ვიზუალური სიძულვილის ენის გამოყენებამ მოახდინა გავლენა.

125. არსებული კოდექსების უმრავლესობა ითვალისწინებს დებულებების დარღვევის შემთხვევაში სანქციების დაკისრების შესაძლებლობას. სანქციები ერთმანეთისგან განსხვავდება და შესაძლოა მოიცავდეს ჯარიმების დაკისრებას, მინისტრის ან მოსამართლის თანამდებობიდან განთავისუფლებას, პარლამენტის წევრის საკანონმდებლო პროცესიდან ჩამოშორებას, სპორტული ღონისძიებების ჩატარების ადგილებიდან ადამიანების გარიცხვას და არ შეშვებას, ქულების ჩამოკლებას სპორტული შეჯიბრების დროს და სპორტული ღონისძიების დახურულ კარს მიღმა გამართვის მოთხოვნის დაწესებას. მნიშვნელოვანია, რომ ნებისმიერი სანქცია რეალურად ასახავდეს სიძულვილის ენის გამოყენების სიმძიმეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, შეიქმნება შთაბეჭდილება, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება მისაღებია. ცალსახად, სათანადო და საჯაროდ ცნობილი სანქციების დაკისრება წარმოადგენს მკაფიო გზავნილს სიძულვილის ენის წინააღმდეგ და ახდენს იმის დემონსტრირებას, რომ გამოხატვის შეუზღუდავი თავისუფლება მიუღებელია. ამასთან, თუ კონკრეტული სიძულვილის ენის გამოყენების ფაქტი დაექვემდებარა სანქციის დაკისრებას, მნიშვნელოვანია, რომ შესაბამისი ორგანოს, დაწესებულებისა თუ ორგანიზაციის ხელმძღვანელობამ მიიპყროს ამ ფაქტთან ასოცირებული პირებისა და ფართო საზოგადოების ყურადღება და ასევე, ცალსახად დაადასტუროს, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება აბსოლუტურად მიუღებელია.

126. კოდექსის ეფექტური გამოყენება დამოკიდებულია შესაბამისი პასუხისმგებელი პირებისათვის **სათანადო ტრენინგის** უზრუნველყოფაზე. კერძოდ, მნიშვნელოვანია, რომ ამ პირებს ესმოდეთ, თუ რას წარმოადგენს სიძულვილის ენა, მათ შორის, მისი გამოყენება კოდირებულ ან ნაკლებად აშკარა ფორმატებში; თუ როგორ უნდა მოხდეს მის გამოყენებაზე რეაგირება და რა უნდა მოიმოქმედონ იმ ადამიანის მიმართ, რომელიც სიძულვილის ენას იყენებს; ასევე, მათ უნდა იცოდნენ, თუ როგორ უნდა ჩატარდეს მონიტორინგი და როგორ უნდა მოხდეს გასაჩივრების მექანიზმების სათანადოდ გამოყენება. ვინაიდან აღნიშნული არ არის ადვილად მიღწევადი ყველა ორგანოს, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების მიერ, რომელთათვისაც მიზანშეწონილია, სიძულვილის ენის გამოყენების მარეგულირებელი კოდექსების მიღება, მთავრობის მიერ მხარდაჭერის უზრუნველყოფა განსაკუთრებით სასარგებლო იქნება. აღნიშნული, შესაძლოა, განხორციელდეს

პირდაპირ ან იმ უწყებების საშუალებით, რომელთაც ამ სფეროში სათანადო უნარები გააჩნიათ.

127. ამასთან, კოდექსის იმპლემენტაცია ეფექტური იქნება მხოლოდ მონიტორინგისა და გასაჩივრების სხვადასხვა მექანიზმების **საკმარისად დაფინანსების** პირობებში. შესაბამისად, ამ ფაქტორის გათვალისწინება უნდა მოხდეს როგორც კოდექსების მიღების, ისე მათი მოქმედების გადახედვის დროს.
128. ამასთან, სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ მიმართული ქცევის (ან ეთიკის) კოდექსების მიღებისა და გამოყენების ხელშესაწყობად მნიშვნელოვანია, რომ მთავრობამ მხარი დაუჭიროს, ყველა შესაბამის ორგანოს, დაწესებულებასა და ორგანიზაციებს შორის, **ინფორმაციის გაზიარებას** მოქმედი კოდექსების ძლიერი და სუსტი მხარეების შესახებ.

კავშირი დაცვის სხვა საშუალებებთან

129. არაერთ შემთხვევაში ზოგადად თვითრეგულაცია და კერძოდ, გასაჩივრების შიდა მექანიზმები ეფექტური გზაა სიძულვილის ენის გამოყენებასთან საბრძოლველად, მათ შორის, მათი სათანადო დაკმაყოფილებისათვის, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე გახდა. თუმცა, ყველა შემთხვევაში ასე არ ხდება, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც სიძულვილის ენის გამოყენების კონკრეტული შემთხვევისათვის კომპენსაციის გადახდის ან სისხლისსამართლებრივი სანქციის დაკისრების საკითხი დგას. ამრიგად, მიუხედავად იმისა, რომ თვითრეგულაციის მექანიზმები ხშირად გამორიცხავს კანონით გათვალისწინებული დაცვის სხვა ფორმებით სარგებლობას, ეს მექანიზმები არასდროს უნდა იყოს ან გახდეს ბარიერი დაცვის სხვა საშუალებების გამოყენებისათვის.

I. მედია და ინტერნეტი

რეკომენდაცია 7

130. სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევების დიდი უმრავლესობა მედიის ან ინტერნეტის საშუალებით ხდება, ხოლო ინტერნეტის მიერ შემოთავაზებული კავშირის შესაძლებლობები, ხშირად, ზრდის სიძულვილის ენის გამოყენების მასშტაბსა და პირდაპირობას. ამავდროულად, მედია და ინტერნეტი წარმოადგენს ძირითად საშუალებას არა მხოლოდ კომუნიკაციისთვის და იმ ღირებულებების განსამტკიცებლად, რომელსაც ძირს უთხრის სიძულვილის ენა, არამედ, ასევე, გამოხატვის თავისუფლების განსახორციელებლად, რომელსაც დემოკრატიული საზოგადოებისათვის ფუნდამენტური მნიშვნელობა აქვს. ამრიგად, ეს რეკომენდაცია ყურადღებას ამახვილებს როგორც მედიისა და ინტერნეტის რეგულაციაზე, ისე თვითრეგულაციაზე, რაც ასახავს სიძულვილის ენისთვის მათ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას, ვინაიდან ისინი წარმოადგენენ როგორც სიძულვილის ენის გამოყენების, ისე მასთან დაპირისპირების საშუალებას. აღნიშნული, ასევე, ასახავს საჭიროებას იმისა, რომ გამოხატვის თავისუფლებაზე დაწესებული კონტროლი იყოს მაქსიმალურად შეზღუდული. მაშინ როდესაც, მედიისა და ინტერნეტის გარკვეული რეგულირება არ ეწინააღმდეგება გამოხატვის თავისუფლებას, თვითრეგულაციის უფრო მეტად გამოყენება, არაერთ შემთხვევაში, იქნება სიძულვილის ენასთან საბრძოლველად არა მხოლოდ უფრო ეფექტური, არამედ, უფრო შესაფერისიც.

მრავალფეროვნების აღიარება

131. ტერმინი “მედია და ინტერნეტი” მოიცავს კომუნიკაციის არაერთ ფორმას, რომელთაც უაღრესად განსხვავებული ნიშან-თვისებები და გავლენა გააჩნიათ. შესაბამისად, ეს ტერმინი მოიცავს ბეჭდურ მედიას (ისეთს, როგორცაა გაზეთები, ჟურნალები და წიგნები, ასევე, პამფლეტები, ლიფლეტები და პოსტერები) და, ასევე, აუდიო-ვიზუალურ და ელექტრონულ მედიას (ისეთს, როგორცაა რადიო, ტელევიზია, ხმის ან გამოსახულების ციფრული ჩანაწერები, ვებ-გვერდები, აპლიკაციები, ელ-ფოსტა და სოციალური მედიისა და ვიდეო თამაშების ფართო სპექტრი) და, ცალსახად, კომუნიკაციის სხვა ფორმებს, რომელიც მომავალში შეიძლება შეიქმნას. ამასთან, ზოგიერთი ნათქვამი, გამოქვეყნებული ან სხვაგვარად კომუნიცირებული ინფორმაცია ჭეშმარიტად ინდივიდუალური ინიციატივა იქნება, ხოლო ზოგი ჩაითვლება მნიშვნელოვანი ბიზნეს საწარმოების პროდუქტად. ზოგიერთი ასეთი კომუნიკაცია დაექვემდებარება სარედაქციო კონტროლის სხვადასხვა ფორმებს, ხოლო ზოგიერთი კი გამოქვეყნდება ისე, რომ მათ გადახედვას არ მოახდენს არავინ, გარდა ავტორისა და, ამასთან, ისე, რომ ამის შესახებ წინასწარ ინფორმაცია არ ექნება იმ პირს, რომელიც უზრუნველყოფს კომუნიკაციის კონკრეტულ საშუალებას. არაერთ შემთხვევაში, კომუნიკაციის ავტორი არის იდენტიფიცირებადი, თუმცა, ზოგ შემთხვევაში, იგი, შესაძლოა ანონიმურად დარჩეს. ზოგიერთი კომუნიკაცია აუდიტორიას მყისიერად მიწვდება, ხოლო ზოგიერთი კი დამოკიდებულია კომუნიკაციის მოსმენის, წაკითხვის ან სხვაგვარად წვდომის სურვილზე. ზოგიერთი ფართოდ ვრცელდება და/ან დიდხანს რჩება, ხოლო ზოგი კი თითქმის შეუმჩნეველია და/ან მალე წყვეტს არსებობას. ყველა ეს განსხვავებული ნიშან-თვისება გათვალისწინებული უნდა იქნას მარეგულირებელი სისტემისა და თვითრეგულაციის მოქმედების სფეროს განსაზღვრისას და ასევე, იმის განსაზღვრისას, თუ რამდენად რეალისტურია მოლოდინები იმასთან დაკავშირებით, თუ რისი მიღწევა შეუძლია რეგულაციას და თვითრეგულაციას.
132. გარდა ზოგადი კანონმდებლობით (განხილულია მომდევნო სექციაში) დადგენილი მოთხოვნებისა, რომელიც ვრცელდება განცხადებებსა და გამოცემებზე (მათ შორის, მაუწყებლებზე), იმ სპეციფიური რეგულაციების მოქმედების სფერო, რომელსაც მედია და ინტერნეტი ექვემდებარება, განსხვავდება წევრი სახელმწიფოების მიხედვით. ზოგ შემთხვევაში, ოპერირებისთვის არსებობს ლიცენზიის ან ფრენშაიზის მოპოვების მოთხოვნა. ასევე, შესაძლოა, არსებობდეს გარკვეული სტანდარტების დაცვის მოთხოვნა, ხოლო დარღვევის შემთხვევაში გათვალისწინებულია შესაბამისი სანქციები - მათ შორის, ლიცენზიის ან ფრენშაიზის დროებით შეწყვეტა ან გაუქმება. ზოგ შემთხვევაში, შესაძლოა, არსებობდეს მოთხოვნა, რომელიც შეეხება გარკვეული სტანდარტების შესრულებასა და რაიმე მასალის ცირკულაციიდან ამოღების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების გარკვეული უფლებამოსილების არსებობას და, ასევე, ირიბი გავლენის მოხდენის შესაძლებლობის არსებობას, ფულადი ან სხვა სახის მხარდაჭერის მეშვეობით, რომელიც ექვემდებარება გარკვეული პირობების შესრულებას. ამავდროულად, ზოგ შემთხვევაში არ არსებობს რაიმე კონკრეტული მოთხოვნა, გარდა ზოგადად, შესაბამისი კანონით დადგენილისა.

ძირითადი მოთხოვნები

133. მედიასთან ან ინტერნეტთან დაკავშირებული ყველა მარეგულირებელი ქმედება, მათ შორის, სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ მიმართული, უნდა შეესაბამებოდეს გამოხატვის თავისუფლების უფლებას და ითვალისწინებდეს დაცვის მექანიზმებს ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ, რომელიც გავრცელდება ყველა იმ ზომაზე, რომელიც აღნიშნული უფლებით სარგებლობაზე ახდენს გავლენას (იხილეთ მომდევნო სექცია). მე-7 რეკომენდაცია არ ითვალისწინებს რაიმე ახალი მარეგულირებელი უფლებამოსილების შექმნას, მაგრამ იგი მიუთითებს, რომ არსებული უფლებამოსილებები, მათ შორის, ხელმისაწვდომი სანქციების სრული სპექტრი, რომელიც, შესაძლოა, რელევანტური იყოს სიძულვილის ენასთან საბრძოლველად, ეფექტურად უნდა იქნას გამოყენებული. თუმცა, ამ მიზნით, როგორც უკვე აღინიშნა, მნიშვნელოვანია, რომ სიძულვილის ენის ის გავება, რომელიც გამოიყენება, იყოს ისეთივე ფართო, როგორც რეკომენდაციაში არის მითითებული. ამასთან, ასეთი არსებული უფლებამოსილება სასარგებლო მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნება, თუ შესაბამისი ორგანოები აქტიურ მონიტორინგს უწევენ იმ დაწესებულებებს, რომელთა რეგულირებაც მათ ევალებათ - მათ შორის, საკუთარი ინიციატივით აკვირდებიან იმას, თუ როგორ ხდება ადამიანთა გარკვეული ჯგუფების წარმოჩენა - და სწრაფად რეაგირებენ სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევებზე.
134. ამასთან, მარეგულირებელი ორგანოები უნდა უზრუნველყოფდნენ საკმარისი საზოგადოებრივი ცნობიერების არსებობას მათი როლის შესახებ, იმისათვის, რომ მოხდეს მათთვის სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევების შეტყობინება. სამწუხაროდ, როგორც მონიტორინგის ციკლების ფარგლებში აღინიშნა, რელევანტური ორგანოები ზოგჯერ მხოლოდ ქაღალდზე არსებობს და მათ შესაბამისი უფლებამოსილება არ გააჩნიათ, რაც საჭიროა გამოსწორდეს იმისათვის, რომ განხორციელდეს რეგულირება. ამავდროულად, გამოხატვის თავისუფლების პატივისცემის შესაბამისად, მარეგულირებლები უნდა იაზრებდნენ ამ უფლებამოსილების გამოყენებისათვის უპირატესობის მინიჭების მნიშვნელობას, რადგან მათ უნდა წახალისონ ეფექტური თვითრეგულაცია სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით, ნაცვლად მედიისა და ინტერნეტის მუშაობაში პირდაპირ ჩარევისა.
135. მე-6 რეკომენდაციაში წარმოდგენილი თვითრეგულაცია, რომელიც შეეხება სათანადოდ ფორმულირებული ქცევის (ან ეთიკის) კოდექსების მიღებას, მონიტორინგს, გასაჩივრების მექანიზმებსა და ტრენინგს, ზოგადად, ვრცელდება მედიისა და ინტერნეტის მიერ თვითრეგულაციის განხორციელებაზე. შესაბამისად, იგი არ იქნება გამეორებული წინამდებარე სექციაში, არამედ, მოხდება მედიისა და ინტერნეტისათვის განსაკუთრებით რელევანტური გარკვეული ასპექტების ხაზგასმა.

ქცევის კოდექსი

136. როგორც მონიტორინგის ციკლების ფარგლებში აღინიშნა, არაერთმა მედია სფეროში მომუშავე სპეციალისტმა და ორგანიზაციამ, მათ შორის ინტერნეტ ინდუსტრიაში, უკვე მიიღო ქცევის (ან ეთიკის) სხვადასხვა კოდექსი, რომელიც

შეიცავს დებულებებს სიძულვილის ენის შესახებ⁷⁵. ზოგიერთი კოდექსი თავად სპეციალისტებმა მიიღეს, ზოგიერთი კონკრეტული ორგანიზაციის შიდა დოკუმენტს წარმოადგენს, ხოლო ზოგი კი კონკრეტულ სექტორზე ვრცელდება. გარკვეულ შემთხვევებში, კოდექსები წარმოადგენს მათ ინიციატივას, ვინც ამ კოდექსების მიღებას ახდენს, ხოლო ზოგ შემთხვევაში კი ამას მარეგულირებელი წნეხი მოითხოვს. ამავდროულად, მიუხედავად იმისა, რომ ეს კოდექსები ითვალისწინებს სიძულვილის წახალისებისა და დისკრიმინაციის პროპაგანდის აკრძალვას, როგორც წესი, ისინი არ მოიცავენ სიძულვილის ენის ყველა იმ ასპექტს, რომელიც რეკომენდაციაშია წარმოდგენილი, მათ შორის, სიძულვილის ენის კოდირებულ ფორმებს. დამატებით, ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოში არსებული კოდექსები, ფორმალურად ან პრაქტიკაში, შეზღუდულია, მათი მოქმედება მხოლოდ ბეჭდური მედიით შემოიფარგლება და ისინი, შესაძლოა, არც კი ვრცელდებოდეს პარტნიორ ვებ-გვერდებზე, სადაც შეიძლება გამოქვეყნდეს სიძულვილის ენა.

137. ამრიგად, არსებობს საჭიროება იმისა, რომ წახალისდეს ისეთი კოდექსების მიღება, რომელიც მოიცავს მედიისა და ინტერნეტის მოხმარების მაქსიმალურად ფართო სპექტრს. ამასთან, ასეთი კოდექსები - ან გამოყენების პირობები - უნდა არეგულირებდეს ყველა და არა მხოლოდ მედია პროფესიონალებსა და ორგანიზაციებს, მიუხედავად იმისა, რომ კოდექსებმა, შესაძლოა, ვერ მოიცვას ყველა ინდივიდუალური ინიციატივა (მაგალითად, თვითგამოცემა). ეს არ ნიშნავს იმას, რომ უნდა არსებობდეს მხოლოდ ერთი კოდექსი, რადგან ეს გართულებს ან შეუძლებელს გახდის გამოყენებული კომუნიკაციის სხვადასხვა ფორმების გათვალისწინებას. ამავდროულად, ამ კოდექსებით აკრძალული ქცევა ცალსახად უნდა ეყრდნობოდეს წინამდებარე რეკომენდაციაში წარმოდგენილ სიძულვილის ენის განმარტებას.
138. დამატებით, იმის გათვალისწინებით, თუ რა გავლენის მოხდენა შეიძლება მედიითა და ინტერნეტით, მიზანშეწონილია, რომ ეს კოდექსები არამხოლოდ კრძალავდეს სიძულვილის ენის ყველა ფორმების გამოყენებას, არამედ, ასევე, მიუთითებდეს ინფორმაციის წარდგენის იმ გზებს, რომელიც არ განამტკიცებს სიძულვილის ენის გამოყენების შენარჩუნებას, ადგენდეს მოთხოვნას, რომლის თანახმადაც მოვლენების გაშუქებისას, სათანადოდ უნდა იქნას გათვალისწინებული იმ პირთა თვალსაზრისი, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე გახდა და ახალისებდეს იმ მოვლენების გაშუქებას, რომელიც უპირისპირდება ადამიანთა კონკრეტული ჯგუფის შესახებ არსებულ ნეგატიურ წარმოდგენებს. ამრიგად, ახალ ამბებში შესაძლო დამნაშავეს ეთნიკური წარმოშობის შესახებ ინფორმაციის გაშუქება, როგორც წესი, არ არის რელევანტური, თუმცა, ხშირად ამ ფაქტის დამახსოვრება ხდება, მაშინაც კი, თუ შემდგომში ეს პირი გამართლდა. ასევე, საჭიროა გარკვეული მოვლენები სიფრთხილით გაშუქდეს, განსაკუთრებით ის მოვლენები, რომელიც ექსტრემისტებსა და ტერორისტებს უკავშირდება, ვინაიდან მათი ხმაურთანად გაშუქება და დრამაზე ფოკუსირება უნებლიედ განამტკიცებს წინასწარგანწყობებს და ამძაფრებს ვნებებს.

139. ამასთან, გათვალისწინებული უნდა იქნას, თუ რამდენად ხდება იმ

⁷⁵ როგორცაა, მაგალითად, კიბერ-სიძულვილთან ბრძოლის საუკეთესო პრაქტიკა, ლიგა ცილისწამების წინააღმდეგ (ADL), რომელსაც მიუერთდნენ Facebook, Google, Microsoft, Soundcloud, Twitter, Yahoo, YouTube და სხვა სოციალური ქსელები.

მოვლენების გაშუქება, რომელშიც მონაწილეობენ ხშირად სტიგმატიზებული ადამიანები, მხოლოდ იმიტომ, რომ ისინი, ვინც ამ მოვლენას აშუქებენ, ამ ადამიანების შესახებ ნეგატიურ აღქმებს იზიარებენ. დამატებით, გათვალისწინებული უნდა იქნას, თუ რამდენად აქვს ასეთი ჯგუფებისადმი მტრულად განწყობილ ადამიანებს ეფექტური, პრივილეგირებული წვდომა გარკვეულ საშუალებებზე. მსგავსად აღნიშნულისა, ვებ-ფორუმებისა და მსგავსი სერვისების მოხმარების პირობები, შესაძლოა, გამორიცხავდეს ანონიმური კომენტარების განთავსებას. ამასთან, ისინი, შესაძლოა, ასევე, გამორიცხავდეს წვდომას ღამის საათებში, იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნული ხელს უწყობს შეურაცხმყოფელი კომენტარების გამოქვეყნებას. დამატებით, რეპორტაჟები, რომელიც შეეხება იმ პირებს, რომლებიც ხშირად განიცდიან სიძულვილის ენას - მაგალითად, რეპორტაჟები არეულობაში ან დავაში მათი სავარაუდო მონაწილეობის შესახებ - ხშირად არ წარმოადგენს მათ მოსაზრებებს გარემოებებთან დაკავშირებით და ხელს უწყობს დეზინფორმაციისა და ნეგატიური სტერეოტიპების გამყარებას, მათთან დაპირისპირების გარეშე. ამავდროულად, მსგავს სტერეოტიპებთან და სტიგმებთან დაპირისპირება შესაძლებელია ისეთი რეპორტაჟების გამოქვეყნებით, რომელიც პოზიტიურ ჭრილში წარმოადგენს იმ ადამიანთა ჯგუფებს, რომელთა მიმართაც გამოიყენება სიძულვილის ენა და ასახავს, მაგალითად, მათ წარმატებულ ინტეგრაციას და განმარტავს იმ ღირებულებებს, რომელიც კონკრეტულ ტრადიციებს უდევს საფუძვლად. ამ სახის რეპორტაჟების ხელშეწყობის მიზნით, რეკომენდებულია, წახალისდეს გარკვეული ინსტრუმენტების შემუშავება - მაგალითად, ლექსიკონი ჟურნალისტიკისათვის ინტეგრაციის თემაზე, სადაც განმარტებული იქნება ძირითადი ტერმინები. ეს ყოველივე მონიტორინგის ციკლის ფარგლებში იქნა აღნიშნული. ამრიგად, კოდექსები, შესაძლოა, მედია საშუალებებს ახალისებდეს, შეიმუშაონ იმ “დასაბუთების” საპირისპირო ნარატივები, რომელსაც ეფუძნება სიძულვილის ენის გამოყენება⁷⁶.

მონიტორინგი

140. თვითრეგულაციის მნიშვნელოვან ასპექტს წარმოადგენს მედიისა და ინტერნეტის საშუალებით განხორციელებული კომუნიკაციის მონიტორინგი. მონიტორინგი, ზოგადად, მნიშვნელოვანია, თუმცა მას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება იმ შემთხვევაში, როდესაც კომუნიკაცია არ ექვემდებარება რაიმე სახის რედაქციულ კონტროლს. მაშინაც კი, თუ არსებობს ქცევის (ან ეთიკის) კოდექსი, მონიტორინგის განხორციელება ყოველთვის არ ხდება სისტემატურად. ეს განსაკუთრებით ეხება ინტერნეტში სიძულვილის ენის გამოყენებას. ამავდროულად, როგორც ინტერნეტში არსებული ზოგიერთი სერვისი ადასტურებს, არსებობს სიძულვილის ენის ძიების სხვადასხვა ავტომატური ტექნიკა, რომელთა შევსებაც შესაძლებელია სპეციალური მოწყობილობებით, რომელიც სიძულვილის ენის მოხმარებას აღრიცხავს, რის შედეგადაც მოხდება მასალის წაშლა სერვისის მოხმარების პირობების შესაბამისად. ეს სქემა უნდა იქნას გამოყენებული და, შესაძლებლობის შემთხვევაში, მხარდაჭერილი მარეგულირებელი ორგანოების მიერ. ამასთან, მათი ეფექტურობის კვლევას მარეგულირებელმა ორგანოებმა უნდა შეუწყონ ხელი. დამატებით, ინდივიდუალური მომხმარებლები უნდა წახალისდნენ, რათა მათ მოახდინონ სიძულვილის ენის შემთხვევების

⁷⁶ დამატებით, იხ. ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა კომისარი, ეთიკური ჟურნალისტიკა და ადამიანის უფლებები, (CommDH (2011)40, 2011 წლის 8 ნოემბერი).

შეტყობინება და არასამთავრობო ორგანიზაციებმა უნდა მიიღონ მხარდაჭერა მონიტორინგის განხორციელებისას ან საკონტაქტო პირებისა თუ ცხელი ხაზების ამუშავებისას, რათა მოხდეს სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევების იდენტიფიცირება. ამავდროულად, მონიტორინგი მხოლოდ მაშინ იქნება ეფექტური, თუ შედეგად გამოიწვევს სიძულვილის ენის შემცველი იდენტიფიცირებული მასალების დროულ წაშლას, და თუ სოციალურ პლატფორმებს, რომლებიც აღნიშნულ მიდგომებს იყენებენ, უკვე გაცხადებული აქვთ მზაობა, მოახდინონ სიძულვილის ენის შემცველი იდენტიფიცირებული მასალების დროულად წაშლა. ზოგიერთ შემთხვევაში, გათვალისწინებული უნდა იქნას, თუ რამდენად მიზანშეწონილია, რომ სიძულვილის ენის გამოყენების განმეორებადი შემთხვევების დროს მოხდეს ინტერნეტ სერვისებზე წვდომის დაბლოკვა.

გასაჩივრების მექანიზმები

141. გასაჩივრების არსებულ მექანიზმებს სხვადასხვა გავლენა აქვთ. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგ შემთხვევაში ხდება სიძულვილის ენის გამოყენების შესახებ საჩივრების განხილვა და დაკმაყოფილება, არაერთ შემთხვევაში ასე არ ხდება. ამასთან, როგორც უკვე აღინიშნა, გასაჩივრების ზოგიერთი მექანიზმი შემოიფარგლება მხოლოდ ბეჭდური მედიით, კერძოდ გაზეთებითა და ჟურნალებით. თუმცა, ასეთი მექანიზმებიც კი, შესაძლოა, ყველა გამოცემაზე არ გავრცელდეს, რადგან მათი წევრობა ნებაყოფლობითია და ზოგიერთი უარს ამბობს გაწევრიანებაზე. ამასთან, მექანიზმების ნაწილი, კონკრეტული მედია ან ინტერნეტ დაწესებულების შიდა ორგანოა. ამასთან, ზოგიერთ მათგანში ბევრი საჩივარი არ შედის, მიუხედავად სიძულვილის ენის გამოყენების მასშტაბებისა, რაც ნაწილობრივ განპირობებულია იმით, რომ მექანიზმების შესახებ დაბალია ინფორმირებულობა ან რწმენა იმისა, რომ მექანიზმი იქნება ეფექტური. რა თქმა უნდა, ნებისმიერი მიღებული გადაწყვეტილება - რაც, ძირითადად გულისხმობს მექანიზმის მიერ კონკრეტული მიგნებების გამოქვეყნებას - არ არის სავალდებულო ძალის მქონე და მათი აღსრულება ყოველთვის არ ხდება.
142. შესაბამისად, არსებობს საჭიროება იმისა, რომ გასაჩივრების მექანიზმებს, რომელიც მედიისა და ინტერნეტის გარკვეულ სექტორზე ვრცელდება და ამრიგად, მხოლოდ შიდა ორგანოს არ წარმოადგენს - ჰქონდეს მოქმედების უფრო ფართო სფერო, რათა მოიცვას ის სექტორები, რომელიც ამჟამად არ არის მოცული, ან ზოგიერ ამ სექტორებში შეიქმნას მსგავსი ორგანოები. დამატებით, აღნიშნული მექანიზმების მიმართ ნდობა უნდა გაუმჯობესდეს - კერძოდ, უნდა გაიზარდოს მათ შესახებ ცნობიერება, მათ უნდა ჰქონდეთ მკაფიო დამოუკიდებლობა იმათი გავლენებისგან, ვის ქცევასაც განიხილავენ, და მათი როლი და გადაწყვეტილებები უფრო ფართოდ უნდა იქნას მიღებული. გადაწყვეტილებები უნდა იყოს საზოგადოებისათვის ცნობილი, იმისათვის, რომ სიძულვილის ენის გამოყენების დაგმობა ყველა შესაბამისი პირისათვის იყოს ნათელი. მარეგულირებელმა ორგანოებმა უნდა წახალისონ ამ მიმართულებით ნაბიჯების გადადგმა.

გამოხატვის თავისუფლების შენარჩუნება

143. ამავდროულად, თვითრეგულაცია არ უნდა იწვევდეს გაუმართლებელ ჩარევას გამოხატვის თავისუფლებაში. მაგალითად, სოციალური პლატფორმებიდან მასალის აკრძალვა ან წაშლა გამართლებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ

ადგილი აქვს სიძულვილის ენის რეალურად გამოყენებას. თუმცა, შესაძლებელია, რომ ქცევის კოდექსისა და გამოყენების პირობები, რომელიც იწვევს მასალის აკრძალვას ან წაშლას, შეიცავდეს მცდარ ან გადაჭარბებულ ინტერპრეტაციას იმისა, თუ რა შეიძლება წარმოადგენდეს სიძულვილის ენას, რაც კონკრეტულ შემთხვევებში იწვევს გამოხატვის თავისუფლების გაუმართლებლად შეზღუდვას. ამრიგად, არსებობს საჭიროება იმისა, რომ გადაწყვეტილებები, რომლებიც იწვევს მასალის აკრძალვას ან წაშლას, დაექვემდებაროს გასაჩივრებას და საბოლოოდ, სასამართლოში გასაჩივრებას. დაცვის ასეთი საშუალებების არ არსებობის შემთხვევაში, გამოხატვის თავისუფლების ადეკვატურად დაცვა არ იარსებებს.

ტრენინგის უზრუნველყოფა

144. თვითრეგულაციის სხვა ფორმების მსგავსად, ამ შემთხვევაშიც არსებობს **სათანადო ტრენინგის უზრუნველყოფის საჭიროება** მათთვის, ვინც თვითრეგულაციის მუშაობაში მონაწილეობს. კერძოდ, მედია პროფესიონალები არა მხოლოდ კარგად უნდა იაზრებდნენ, თუ რა წარმოადგენს სიძულვილის ენას, არამედ, უნდა ესმოდეთ, თუ როგორ უნდა აიცილონ თავიდან, წერილობით და გამოქვეყნებულ მასალებში, სიძულვილის ენის გამოყენება და კულტურათა შორის ტოლერანტობისა და ურთიერთგაგების გაუმჯობესების ხელშეწყობის გზით, ებრძოლონ იმ პირობებს, რომელიც სიძულვილის ენის გამოყენებას იწვევს.

J. ადმინისტრაციული და სამოქალაქო პასუხისმგებლობა

რეკომენდაცია 8

145. ეს რეკომენდაცია შეეხება სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით ადმინისტრაციული და სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაკისრებას. კერძოდ, იგი მკაფიოდ განმარტავს იმ სხვადასხვა პასუხისმგებლობებს, რომელიც, შესაძლოა, მომდინარეობდეს სიძულვილის ენის გამოყენებიდან, სიძულვილის ენის გამოყენების სხვადასხვა ფორმებისა და სხვადასხვა აქტორების ჩართულობის დონის გათვალისწინებით. გარდა მიყენებული ზიანის ანაზღაურებისა, რომელიც უზრუნველყოფილ უნდა იქნას ზოგადი პოლიტიკის მე-7 რეკომენდაციის 10-13 და 15 პუნქტებში წარმოდგენილი რეკომენდაციების შესაბამისად, მე-8 რეკომენდაცია ახდენს იმ სპეციფიური უფლებამოსილებების იდენტიფიცირებას, რომელიც გულისხმობს სიძულვილის ენის წაშლას, სიძულვილის ენის შემცველი საიტების დაბლოკვას, სიძულვილის ენის გამოქვეყნების საჯაროდ აღიარებას და, ასევე, სიძულვილის ენის გავრცელების აკრძალვასა და სიძულვილის ენის ავტორთა ვინაობის გამჟღავნების იძულებას. რეკომენდაცია ამ უფლებამოსილების შემოთავაზებას ახდენს სიძულვილის ენის გამოყენების უფრო სერიოზულ შემთხვევებთან დაკავშირებით და ადგენს, რომ მათი განხორციელება ექვემდებარება სასამართლო ავტორიზაციას ან თანხმობას, რათა უზრუნველყოფილი იქნას გამოხატვის თავისუფლების პატივისცემა.
146. იმისათვის, რომ სათანადო ქმედება განხორციელდეს სიძულვილის ენის გამოყენების შედარებით მძიმე შემთხვევებზე, რეკომენდებულია, რომ შესაბამისი საჩივრის წარდგენის უფლება ჰქონდეთ არა მხოლოდ მათ, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე გახდა, არამედ, ასევე, თანასწორობის ორგანოებს, ადამიანის უფლებათა ეროვნულ ინსტიტუტებსა და დაინტერესებულ არასამთავრობო ორგანიზაციებს. გარდა ამისა, აღნიშნული

უფლებამოსილებების ეფექტურად გამოყენება, აღიარებულია, რომ მოიცავს მოსამართლეების, ადვოკატებისა და შესაბამისი მოხელეების ტრენინგს და, ასევე, კარგი პრაქტიკის გაზიარებას მათ შორის, ვინც ამ უფლებამოსილებების განხორციელებაში მონაწილეობს.

პასუხისმგებლობის საფუძვლის მკაფიოდ განსაზღვრა

147. ის ზიანი, რასაც განაპირობებს სიძულვილის ენის გამოყენება, უმეტეს შემთხვევაში, არის მორალური. ამავდროულად, ზოგ შემთხვევაში, შესაძლოა, სიძულვილის ენის გამოყენების შედეგად დაზარალებულმა პირმა მოახდინოს მატერიალური ზიანის დემონსტრირება - მაგალითად, როდესაც სიძულვილის ენის გამოყენება უკავშირდება დასაქმებაზე უარის თქმას ან მუშაობის შესაძლებლობის დაკარგვას, ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო. შესაბამისად, საჭიროა, მკაფიოდ განისაზღვროს ის კონკრეტული გარემოებები, რომელშიც დაზარალებულმა შესაძლოა **მოითხოვოს კომპენსაცია** და რა ადმინისტრაციული და სამოქალაქო სამართლის საფუძვლით შეიძლება ამ კომპენსაციის მოთხოვნა, როგორც პიროვნებისა და რეპუტაციის დაცვაზე მითითებით, როგორც ეს ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოშია გათვალისწინებული, ან ადმინისტრაციულ ან სამოქალაქო დარღვევაზე მითითებით. ამასთან, სიძულვილის ენის გამოყენებამ, შესაძლოა, ასევე, რეპუტაციული ზიანი მიაყენოს მთლიანად თემს ან ადამიანების ჯგუფს. მიუხედავად იმისა, რომ ასეთ შემთხვევებში, შესაძლებელია, ინდივიდუალური დანაკარგი არ იყოს მნიშვნელოვანი, შესაძლებელია, რომ მომჩივანმა მოითხოვოს აღიარება იმისა, რომ დაზიანდა იმ ადამიანების რეპუტაცია, რომელიც კონკრეტულ თემს ან ადამიანთა ჯგუფს მიეკუთვნება და/ან სათანადო იქნება რაიმე სახის კომპენსაცია გადახდა. აღნიშნულ შესაძლებლობას კანონი უნდა ითვალისწინებდეს.
148. ამასთან, იმისათვის, რომ არ არსებობდეს გამოხატვის თავისუფლებაში გაუმართლებელი ჩარევა, ნებისმიერი პასუხისმგებლობა უნდა შემოიფარგლებოდეს მხოლოდ სიძულვილის ენის გამოყენების შედარებით მძიმე შემთხვევებით - კერძოდ, როდესაც არსებობს განზრახვა ან გონივრული მოლოდინი იმისა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება წახალისებს ძალადობას, ზეწოლას, მტრობასა თუ დისკრიმინაციას სამიზნე პირების წინააღმდეგ. ამრიგად, რაიმე სახის პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად საკმარისი არ არის სიძულვილის ენის გამოყენების შედეგად გამოწვეული ზიანის ან დანაკარგის დემონსტრირება; არამედ, სიძულვილის ენის გამოყენება უნდა იყოს ისეთი სიმძიმის - კერძოდ, როდესაც არსებობს წაქეზების განზრახვა ან წაქეზების გარდაუვალი რისკი - რომ პასუხისმგებლობის დაკისრება გამართლებულია.

სხვადასხვა პასუხისმგებლობების აღიარება

149. მკაფიოდ უნდა განისაზღვროს ის, თუ ვის შეიძლება დაეკისროს პასუხისმგებლობა სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით. ეს საკითხი უაღრესად მნიშვნელოვანია, რადგან, როგორც ეს მე-8 რეკომენდაციაშია აღნიშნული, სიძულვილის ენის გამოყენებაში, შესაძლოა, მონაწილეობდეს არაერთი სხვადასხვა დაწესებულება ან კომუნიკაციის საშუალება. ამრიგად, უნდა შეიქმნას სათანადო სამართლებრივი ჩარჩო, რომელიც დაარეგულირებს მათ შესაბამის პასუხისმგებლობებს, ასეთის არსებობისას, სიძულვილის ენის შემცველი გზავნილების გამოყენების შემთხვევებში.
150. სიძულვილის ენის თავდაპირველ ავტორს, შესაძლოა, ეკისრებოდეს გარკვეული პასუხისმგებლობა და ის, თუ რამდენად იზიარებენ (ან საერთოდ, თუ იზიარებენ) ამ პასუხისმგებლობას სხვები, უნდა განისაზღვროს ისეთი ფაქტორების გათვალისწინებით, როგორიცაა: მიიღეს თუ არა მათ აქტიური მონაწილეობა გავრცელებაში; იცოდნენ თუ არა მათ, რომ სიძულვილის ენის გასავრცელებლად გამოიყენებოდა მათი საშუალებები; ჰქონდათ და გამოიყენეს თუ არა მათ ტექნოლოგია, რომელიც სიძულვილის ენისა და პასუხისმგებელი პირების იდენტიფიცირების შესაძლებლობას იძლევა; და რამდენად სწრაფად იმოქმედეს გაგრძელების თავიდან ასაცილებლად, მას შემდეგ, რაც სიძულვილის ენის გამოყენების შესახებ შეიტყვეს. აღნიშნულთან დაკავშირებით, უნდა ითქვას, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არ დაადგინა გამოხატვის თავისუფლების დარღვევა იმ შემთხვევაში, როდესაც კომპანიას დაეკისრა პასუხისმგებლობა ინტერნეტში ახალი ამბების პორტალზე მომხმარებლების მიერ სიძულვილის ენის შემცველი კომენტარების გამოქვეყნების გამო⁷⁷. სასამართლომ გაითვალისწინა კომენტარების ექსტრემალური ბუნება; ამ კომენტარების გამოქვეყნებელი პირების იდენტიფიცირების საშუალებების არ არსებობა, რათა მომხდარიყო მათ წინააღმდეგ საჩივრის აღძვრა; ის, რომ კომპანიამ ვერ შეძლო კომენტარების პრევენცია და მათი სწრაფად წაშლა; და ის ფაქტი, რომ პასუხისმგებლობის დაკისრებას კომპანიისათვის მნიშვნელოვანი ეკონომიკური შედეგები არ მოუტანია, ვინაიდან კომპენსაციის თანხა იყო პროპორციული და გავლენას არ ახდენდა კომპანიის ბიზნეს-ოპერაციებზე⁷⁸.
151. ამასთან, ზოგიერთ შემთხვევაში, სიძულვილის ენის გამოყენების მიზნით გარკვეული საშუალებების ექსპლუატაციის შესაძლებლობა, სავარაუდოდ, ასახავს მარეგულირებელი მოთხოვნების შეუსრულებლობას. ასეთ შემთხვევებში, შესაბამისი ადმინისტრაციული სანქციების დაწესებისას, როგორცაა, მაგალითად, ჯარიმა ან ლიცენზიისა თუ ფრენშაიზის გაუქმება, გათვალისწინებული უნდა იქნას კონკრეტული გარემოებები, მათ შორის, ნებისმიერი გაფრთხილება, რომელიც გაიცა მოთხოვნების შეუსრულებლობასთან დაკავშირებით. ამ გარემოებების გათვალისწინების გარეშე, შესაძლოა, რომ რეაგირება იყოს არაპროპორციული, რაც გამოხატვის

⁷⁷ Delfi AS v. Estonia [GC], no. 64569/09, 2015 წლის 16 ივნისი.

⁷⁸ Cf. Magyar Tartalomsgálatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary, no. 22947/13, 2016 წლის 2 თებერვალი, რომელშიც ის ფაქტი, რომ სიძულვილის ენის გამოყენება არ მომხდარა, წარმოადგენდა ერთ-ერთ ფაქტორს, რომლის საფუძველზეც დადგინდა, რომ კომპანიაზე დაკისრებული პასუხისმგებლობა ინტერნეტ-პორტალზე განთავსებული კომენტარების გამო არ წარმოადგენდა გამოხატვის თავისუფლების დარღვევას.

თავისუფლებასთან შეუსაბამოა.

დარღვეული უფლების აღდგენის შესაძლებლობები, გარდა კომპენსაციისა

152. კომპენსაციის გადახდის და ადმინისტრაციული სანქციების დაკისრების გარდა, მე-8 რეკომენდაცია ითვალისწინებს **დარღვეული უფლების აღდგენის რამდენიმე სხვა შესაძლებლობას**, რომელიც სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევებში უნდა იყოს ხელმისაწვდომი. ეს შესაძლებლობებია - წაშლა, საიტის დაბლოკვა, აღიარების გამოქვეყნება, გავრცელების აკრძალვა და გამჟღავნების იძულება. ყველა მათგანი ითვალისწინებს გამოხატვის თავისუფლებაში მნიშვნელოვან ჩარევას. მიუხედავად ამისა, მათი გამოყენება, შესაძლოა არ არღვევდეს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლს, ვინაიდან ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გარკვეულ შემთხვევებში აღნიშნული შესაფერის ჩარევად მიიჩნია⁷⁹. ამრიგად, საჭიროა უზრუნველყოფა იმისა, რომ დარღვეული უფლების აღდგენის ზემოაღნიშნული შესაძლებლობების გამოყენება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც გამოყენებული სიძულვილის ენის სიმძიმე შეესაბამება მე-8 რეკომენდაციაში მოთხოვნილს - კერძოდ, თუ სიძულვილის ენა მიზნად ისახავს, ან გონივრულობის ფარგლებში, მოსალოდნელია, რომ იგი წახალისებს ძალადობრივ ქმედებებს, ზეწოლას, მტრობას ან დისკრიმინაციას მათ მიმართ, ვის წინააღმდეგაც სიძულვილის ენა არის მიმართული - და ამასთან, მოცემული საშუალების გამოყენება საჭიროა დარღვეული უფლების აღსადგენად და მისი გავლენა არ არის იმაზე ფართო, ვიდრე საჭიროა⁸⁰. მაგალითად, მასალის წაშლის ან აღიარების გამოქვეყნების მოთხოვნა საჭირო არ არის, თუ ეს უკვე განხორციელდა.

სასამართლო კონტროლის მნიშვნელობა

153. დამატებით, მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ აღნიშნული უფლებამოსილებების განხორციელება დაექვემდებაროს სასამართლო ავტორიაციას ან თანხმობას ასახავს სასამართლოების მიერ საზედამხედველო როლის განხორციელებისა და ამ გზით გამოხატვის თავისუფლებაში გაუმართლებელი ჩარევის შესაძლებლობის თავიდან აცილების ფუნდამენტურ მნიშვნელობას. უმეტეს შემთხვევაში, აღნიშნული უფლებამოსილებების განხორციელება საჭიროებს სასამართლოს წინასწარ თანხმობას, თუმცა, აღიარებულია, რომ, შესაძლოა, არსებობდეს გადაუდებელი სიტუაციები, სადაც მოქმედების განხორციელებამდე თანხმობის ლოდინი არ არის მიზანშეწონილი და სასამართლო კონტროლი მხოლოდ უფლებამოსილების განხორციელების შემდგომ არის შესაძლებელი.

გასაჩივრების უფლება

154. სიძულვილის ენის გამოყენების შედეგად დაზარალებულ პირებს უნდა გააჩნდეთ აღნიშნული უფლებების გამოყენების შესაძლებლობა. მართლაც,

⁷⁹ მაგალითად, იხ. *Andreas Wabl v. Austria*, no. 24773/94, 2000 წლის 21 მარტი, *Nordisk Film & TV A/S v. Denmark*, no. 40485/02, 2005 წლის 8 დეკემბერი, *Keller v. Hungary (dec.)*, no. 33352/02, 2006 წლის 4 აპრილი და *Peta Deutschland v. Germany*, no. 43481/09, 2012 წლის 8 ნოემბერი.

⁸⁰ შედარებისთვის, იხ. *Yildirim v. Turkey*, no.3111/10, სადაც დადგინდა დაბლოკვის ზომების გადაჭარბებით გამოყენება, 2012 წლის 18 დეკემბერი, და *Cengiz and Others v. Turkey*, no. 48226/10, 2015 წლის 1 დეკემბერი, სადაც დადგინდა მე-10 მუხლის დარღვევა.

ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოში არსებობს სიძულვილის ენის გამოყენების შედეგად ადამიანის რეპუტაციის დარღვევის შემთხვევაში უკანონო საქმიანობის შეწყვეტის და მისი შედეგების აღმოფხვრის მოთხოვნის შესაძლებლობა. ამასთან, ვინაიდან სამართალწარმოება პროცესის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია, აუცილებელია, რომ **იურიდიული დახმარება** იყოს ხელმისაწვდომი, რათა შესაბამის პირებს სამართალწარმოებაში მონაწილეობის მიღება შეეძლოს. ამავდროულად, მე-8 რეკომენდაცია ითვალისწინებს **თანასწორობის ორგანოების, ადამიანის უფლებათა ეროვნული ინსტიტუტებისა და დაინტერესებული არასამთავრობო ორგანიზაციების** როლს იმ უფლებამოსილების განხორციელებაში, რომელიც გულისხმობს წაშლის, საიტის დაბლოკვის ან აღიარების გამოქვეყნების მოთხოვნას და, ასევე, გავრცელების აკრძალვასა და გამჟღავნების იძულებას. აღნიშნული მიანიშნებს იმ როლზე, რომელსაც ეს დაწესებულებები თამაშობენ სიძულვილის ენის გამოყენების მონიტორინგში. შედეგად, ეს დაწესებულებები განსაკუთრებით კარგად არიან პოზიციონირებული, დაასაბუთონ აღნიშნული უფლებამოსილების განხორციელების საჭიროება და მოახდინონ ამის გამომწვევი პროცესის ინიცირება. მათთვის აღნიშნული ქმედების განხორციელების შესაძლებლობის მინიჭება უზრუნველყოფს, რომ ეს უფლებამოსილებები მხოლოდ თეორიულ საშუალებას არ წარმოადგენს უფლების აღსადგენად, არამედ, პრაქტიკული და ეფექტურია.

ტრენინგის საჭიროება

155. და ბოლოს, რაც შეეხება სხვა ზომებს, რომელიც უნდა განხორციელდეს სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ, საჭიროა **სათანადო ტრენინგის** გავლა მოსამართლეებისათვის, ადვოკატებისა და იმ მოხელეებისათვის, რომლებიც ადმინისტრაციული და სამოქალაქო დაცვის საშუალებების უზრუნველყოფაში არიან ჩართულები. ეს მნიშვნელოვანია იმისათვის, რომ მათ დაადგინონ, მოხდა ან ხდება თუ არა სიძულვილის ენის გამოყენება, ან არის ის თუ არა საკმარისი სიმძიმის იმისათვის, რომ უფლების აღდგენის ზემოაღნიშნული საშუალებების გამოყენებას საჭიროებდეს; და, ასევე, უფლების აღდგენის კონკრეტული საშუალებების გამოყენება არის თუ არა გამოხატვის თავისუფლებასთან შესაბამისობაში. ტრენინგთან ერთად, ამ მიზნების მიღწევა შესაძლებელია კარგი პრაქტიკის გაცვლით მათ შორის, ვინც მუშაობს ისეთ საქმეებზე, სადაც მომჩივანი ითხოვს შესაბამისი ადმინისტრაციული და სამოქალაქო დაცვის საშუალებების გამოყენებას. კარგი პრაქტიკის გაცვლა მხოლოდ მოსამართლეებით, ადვოკატებითა და სახელმწიფო მოხელეებით არ უნდა შემოიფარგლებოდეს, არამედ, წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ გამოცდილების ფართოდ გაზიარება. გამოცდილების ამგვარ გაზიარებას ხელი უნდა შეუწყონ წევრმა სახელმწიფოებმა.

K. ადმინისტრაციული და სხვა სანქციები ორგანიზაციების წინააღმდეგ

რეკომენდაცია 9

156. ეს რეკომენდაცია შეეხება სიძულვილის ენის გამოყენებაზე სათანადო რეაგირებას პოლიტიკური პარტიებისა და სხვა ორგანიზაციების, ასევე, მათთან ასოცირებული პირების მიერ. იგი ითვალისწინებს სიძულვილის ენაზე რეაგირების ორ დონეს. პირველ რიგში, უნდა არსებობდეს საჯარო ორგანოების მიერ ფინანსური და სხვა ფორმის მხარდაჭერის გაუქმება

პოლიტიკური პარტიების ან სხვა ორგანიზაციების მიერ სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევაში, ან იმ შემთხვევაში, თუ მათი წევრების მიერ სიძულვილის ენის გამოყენების სანქცირება არ ხდება. მეორე, უნდა არსებობდეს დებულება პოლიტიკური პარტიის ან სხვა ორგანიზაციის აკრძალვის ან ლიკვიდაციის შესახებ - მიუხედავად იმისა, იღებენ თუ არა ისინი მხარდაჭერას სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან - იმ შემთხვევაში, თუ მათ მიერ სიძულვილის ენის გამოყენება უფრო სერიოზულ სახეს იღებს; კერძოდ, თუ მათ მიერ სიძულვილის ენის გამოყენება მიზნად ისახავს, ან გონივრულობის ფარგლებში, მოსალოდნელია, რომ წახალისებს ძალადობრივ ქმედებებს, ზეწოლას, მტრობას ან დისკრიმინაციას.

157. რეკომენდებული რეაგირების ორი ფორმა ეყრდნობა ზოგადი პოლიტიკის მე-7 რეკომენდაციის მე-16 და მე-17 პუნქტებში წარმოდგენილ რეაგირების ფორმებს. კერძოდ, მე-9 რეკომენდაცია შეეხება ზოგადად სიძულვილის ენის გამოყენებას და არა მხოლოდ რასიზმის ხელშეწყობას, რომელსაც ზოგადი პოლიტიკის მე-7 რეკომენდაცია შეეხება. ამასთან, **საჯარო ორგანოების მიერ მხარდაჭერის გაუქმების მოთხოვნა** ვრცელდება მხარდაჭერის ყველა ფორმაზე. შესაბამისად, იგი მოიცავს არა მხოლოდ გრანტებს, სესხებსა და პოლიტიკური პარტიებისა და სხვა ორგანიზაციების საქმიანობის დაფინანსების სხვა ფორმებს, არამედ, ასევე მათთვის ობიექტების ან შენობების დათმობას, თანამშრომლების გამოყენების შესაძლებლობასა და ნებისმიერი სხვა სახის პრაქტიკულ დახმარებას. მიუხედავად იმისა, რომ მე-9 რეკომენდაცია მხარდაჭერის გაუქმებას შეეხება, მასში იგულისხმება, რომ მსგავსი მხარდაჭერა არ უნდა მიენიჭოს იმ პოლიტიკურ პარტიებსა და სხვა ორგანიზაციებს, რომლებიც, მხარდაჭერის მოთხოვნის დროს, მხარდაჭერის გაუქმებისათვის დადგენილ კონკრეტულ პირობებს აკმაყოფილებენ. მე-9 რეკომენდაციით გათვალისწინებული ზომები უნდა განხორციელდეს როგორც ფორმალური, ისე არაფორმალური ან de facto სტატუსის მქონე პოლიტიკური პარტიებისა და ორგანიზაციების მიმართ. ამავდროულად, მე-9 რეკომენდაცია ადგენს, რომ ამ ზომების გამოყენება უნდა მოხდეს გამოხატვის თავისუფლების მოთხოვნების შესაბამისად.

დასაბუთება

158. სიძულვილის ენის გამოყენება სხვადასხვა ორგანიზაციების მიერ და, ასევე, მათი წევრების მიერ სიძულვილის ენის გამოყენების დაუსჯელობა პრობლემური საკითხის სახით აღნიშნა მონიტორინგის ციკლების ფარგლებში. კერძოდ, აღნიშნული მოიცავს მათ მიერ ნეო-ნაციზმის, რასიზმის და ქსენოფობიის კულტივირებას და გავრცელებას. არაერთ შემთხვევაში, ასეთ ორგანიზაციებს წარმოადგენენ პოლიტიკური პარტიები - მათ შორის, ისეთი პარტიები, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოში არიან წარმოდგენილი - და სხვა ორგანიზაციები, რომლებიც კამპანიას ეწევიან. ამავდროულად, სიძულვილის ენის გამოყენება, ასევე, დაფიქსირდა სხვა ორგანიზაციების, მათ შორის, უნივერსიტეტებში არსებული სტუდენტური საზოგადოებების და ფეხბურთის მხარდამჭერთა ასოციაციების მიერ. არაერთ შემთხვევაში, ორგანიზაციები, რომლებიც სიძულვილის ენას იყენებენ, ამავდროულად, ასევე, იღებენ სხვადასხვა ფორმის მხარდაჭერას სახელმწიფოსგან. როგორც წესი, ეს მხარდაჭერა მოიცავს დაფინანსებას, პოლიტიკური პარტიების შემთხვევაში, და ობიექტების უზრუნველყოფას, სხვა ორგანიზაციების შემთხვევაში.

არსებული პრაქტიკა

159. მონიტორინგის ციკლების ფარგლებში აღინიშნა, რომ რეკომენდებული ღონისძიებების გარკვეული ელემენტები უკვე არსებობს ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოში. ამრიგად, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით გარანტირებული უფლებებისა და თავისუფლებების მიმართ მტრულად განწყობილი პოლიტიკური პარტიებისათვის სახელმწიფო დაფინანსების შეწყვეტის შესაძლებლობა არსებობს. ამასთან, არაერთ წევრ სახელმწიფოში შესაძლებელია ორგანიზაციების აკრძალვა ან ლიკვიდაცია, განსაკუთრებით, იმ ორგანიზაციებისა, რომლებიც რასობრივ ან ეროვნულ სიძულვილს უჭერენ მხარს, ახდენენ ძალადობის წახალისებას და დემოკრატიას უქმნიან საფრთხეს. ამავდროულად, ასევე, აღინიშნა, რომ პოლიტიკური პარტიებისათვის სახელმწიფო დაფინანსების შეწყვეტის საშუალებები ყოველთვის არ არის ეფექტური, განსაკუთრებით, რთული პროცედურული მოთხოვნებისა და მატერიალური მოთხოვნების მკაცრი ინტერპრეტაციის გამო. ამასთან, იქ, სადაც რასიზმის ხელშემწყობი ორგანიზაციების აკრძალვის ან ლიკვიდაციის უფლებამოსილება არსებობს, რეალურად მსგავსი ქმედება არ განხორციელებულა. ეს, შესაძლოა, განპირობებულია იმით, რომ შესაბამისი ორგანოები არ არიან საკმარისად აქტიურები ადგილობრივ დონეზე შესაბამისი წარმოებისათვის საჭირო მტკიცებულებების შეგროვების კუთხით, ან თვითდაკისრებული მოთხოვნების გამო, რომლის თანახმადაც, მტკიცებულება, ასევე, საკმარისი უნდა იყოს იმ ერთი ან მეტი ადამიანის მსჯავრდებისთვის, რომელიც ასეთ ორგანიზაციას მიეკუთვნება. ამასთან, არაერთ წევრ სახელმწიფოში ჯერ კიდევ არ არსებობს რასიზმის ხელშემწყობი ორგანიზაციების აკრძალვის ან ლიკვიდაციის უფლებამოსილება.

ზომების გამართლება

160. პოლიტიკური პარტიების და სხვა ორგანიზაციების მხარდაჭერის გაუქმება, ცალსახად, მათი დამარცხებლების და წევრების გაერთიანების თავისუფლების დარღვევის პოტენციალის მატარებელია, განსაკუთრებით მაშინ, თუ ზომები იწვევს პოლიტიკური პარტიის ან ორგანიზაციის **აკრძალვას ან ლიკვიდაციას**. ამავდროულად, გაერთიანების თავისუფლება გარანტირებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-11 მუხლით და სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის 22-ე მუხლით. ორივე მათგანი აღნიშნულ უფლებას იცავს იმ პირობით, რომ იგი ექვემდებარება შეზღუდვებს, რომელიც აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში, სხვადასხვა მიზნების განსახორციელებლად, განსაკუთრებით კი სხვების უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად. ამასთან, ორივე ხელშეკრულება მკაფიოდ ადგენს, რომ მათ დებულებებში “არაფერი შეიძლება განიმარტოს ისე, რომ გულისხმობდეს რომელიმე სახელმწიფოს, ჯგუფის ან პირის უფლებას, მონაწილეობდეს რაიმე საქმიანობაში ან განახორციელოს რაიმე ქმედება, რომელიც მიზნად ისახავს, არარად აქციოს კონვენციით განსაზღვრული რომელიმე უფლება თუ თავისუფლება ან შეზღუდოს ის იმაზე მეტად, ვიდრე ეს” ამ ხელშეკრულებებით არის გათვალისწინებული ⁸¹. ამასთან, საერთაშორისო პაქტის 20(2) მუხლის თანახმად, “ყოველგვარი ეროვნული, რასობრივი ან რელიგიური შუღლის გაღვივებისაკენ მიმართული გამოსვლა, რაც წარმოადგენს დისკრიმინაციის, მტრობის ან ძალადობის წაქეზებას, უნდა აიკრძალოს კანონით.”

⁸¹ მუხლები 17 და 5, შესაბამისად.

161. დამატებით, რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის მე-4 მუხლის თანახმად, “მონაწილე სახელმწიფოები გმობენ ყოველგვარ პროპაგანდას, აგრეთვე, ერთი რასის ან ერთი კანის ფერის ან ეთნიკური წარმოშობის მქონე ჯგუფის უპირატესობის იდეებზე დაფუძნებულ ორგანიზაციებს, რომლებიც ცდილობენ გაამართლონ ან წაახალისონ ნებისმიერ ფორმაში გამოხატული რასობრივი ზიზღი და დისკრიმინაცია, ვალდებულებას იღებენ დაუყონებლივ განახორციელონ ჯეროვანი ღონისძიებანი ასეთი წაქეზების და დისკრიმინაციის აქტების აღმოსაფხვრელად, ადამიანის უფლებათა დეკლარაციაში აღნიშნული პრინციპებისა და წინამდებარე კონვენციის მე-5 მუხლში მოცემული წესების მიხედვით, მათ შორის: ა) კანონით დასჯად ქმედებად აცხადებენ ... რასისტული ქმედებების ნებისმიერი დახმარებას, მათ შორის ფინანსურ დახმარებას; ბ) აცხადებენ კანონსაწინააღმდეგოდ და კრძალავენ ორგანიზაციებს, და ასევე ორგანიზებულ და ყოველგვარ სხვა პროპაგანდისტულ საქმიანობას, რომლებიც წაახალისებენ რასობრივ დისკრიმინაციას და უბიძგებენ მისკენ, აღიარებენ დანაშაულად ასეთ ორგანიზაციებსა და ასეთ საქმიანობაში მონაწილეობას; გ) ნებას არ აძლევენ ნაციონალურ და სახელმწიფო მმართველობის ორგანოებს და სახელმწიფო დაწესებულებებს წაახალისონ ან წააქეზოს რასობრივი დისკრიმინაცია”.
162. რამდენიმე ზოგად რეკომენდაციაში, რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტმა ხაზგასმით აღნიშნა სახელმწიფო მხარეების მიერ რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის 4(b) მუხლით გათვალისწინებული მოვალეობების შესრულება, რათა უკანონოდ გამოცხადდეს და აიკრძალოს ის ორგანიზაციები, რომელიც ხელს უწყობს ან ახალისებს რასობრივ დისკრიმინაციას. ერთ-ერთ ბოლო რეკომენდაციაში (ზოგადი რეკომენდაცია N35 რასისტულ სიძულვილის ენასთან ბრძოლის შესახებ), კომიტეტმა მკაფიოდ აღნიშნა, რომ “მე-4 მუხლში ორგანიზებულ ... პროპაგანდისტულ საქმიანობაზე მითითება” გულისხმობს ორგანიზაციის ან ქსელების იმპროვიზებულ ფორმებს, ხოლო “ყველა სხვა პროპაგანდული საქმიანობა” გულისხმობს რასობრივი დისკრიმინაციის არა-ორგანიზებულ ან სპონტანურ ხელშეწყობას ან წაახალისებას” (CERD/C/GC/35, 2013 წლის 26 სექტემბერი, პუნქტი 21). ეს მიდგომა შეესაბამება მოსაზრებას იმის თაობაზე, რომ გაერთიანებები, რომელზეც ვრცელდება გაერთიანების თავისუფლების გარანტია, მოიცავს იმ გაერთიანებებს, რომელთაც გააჩნიათ ან არ გააჩნიათ თავიანთი წევრებისგან განცალკევებული რაიმე სამართლებრივი სტატუსი⁸².”
163. ამასთან, რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის შესაბამისად სახელმწიფოების მიერ წარდგენილი პერიოდული ანგარიშების შესახებ მომზადებულ დასკვნით მოსაზრებებში კომიტეტმა მიუთითა, რომ არსებობს საჭიროება გარკვეული მხარე სახელმწიფოების და მათ შორის, წევრი სახელმწიფოების მხრიდან, კონკრეტული კანონმდებლობის მიღებისა, რომელიც მოახდენს რასისტული ორგანიზაციებისა და ასეთ ორგანიზაციებში მონაწილეობის კრიმინალიზებას და სანქციას დააკისრებს იმ ორგანიზაციებს, რომლებიც უმცირესობების წარმომადგენელი ადამიანების მიმართ ახორციელებენ რასისტულ სტერეოტიპებისა და სიძულვილის პროპაგანდას. კომიტეტმა, ასევე, გააკეთა კომენტარი იმასთან დაკავშირებით,

⁸² იხ. ვენეციის კომისიისა და ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის “სახელმძღვანელო პრინციპები გაერთიანების თავისუფლების შესახებ” (2014, პ.48).

რომ საჭიროა არსებული აკრძალვების როგორც განმტკიცება, ისე გამოყენება. კერძოდ, კომიტეტმა გამოხატა შეშფოთება იმის თაობაზე, რომ არ განხორციელებულა რაიმე ქმედება იმ ორგანიზაციების აკრძალვის მიზნით, რომლებიც მონაწილეობენ ეთნიკური უპირატესობის იდეების ან სიძულვილის გავრცელებაში, ან იყენებენ ცილისმწამებლურ ენას ან ახდენენ ძალადობის ადვოკატირებას ასეთ იდეებზე დაყრდნობით, მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი შემთხვევები შესაბამის ქვეყანაში მრავლად დაფიქსირდა.

164. ამასთანავე, უნივერსალურ პერიოდულ მიმოხილვის ფარგლებში წარმოდგენილი ზოგიერთი რეკომენდაცია, ასევე, შეეხება რასისტულ გაერთიანებებზე აკრძალვის დაწესებას.
165. გაერთიანების თავისუფლებაზე შეზღუდვების დაწესების კონტექსტში, რომელიც განხილულია ზემოთ, არ არის გასაკვირი, რომ გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა და ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ, შესაბამისად, დაასკვნეს, რომ ისეთი ზომები, რომელსაც მე-9 რეკომენდაცია ითვალისწინებს პოლიტიკური პარტიებისა და სხვა ორგანიზაციების წინააღმდეგ - მათ შორის, მათ აკრძალვასთან ან ლიკვიდაციასთან დაკავშირებით - შესაძლოა არ ეწინააღმდეგებოდეს გაერთიანების თავისუფლებას, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ორგანიზაცია ხელს უწყობს ფაშიზმს⁸³, ახდენს რასობრივად მოტივირებული პოლიტიკის ადვოკატირებას⁸⁴, ფართომასშტაბიან კოორდინირებულ ზეწოლასთან ერთად, ახალისებს სიძულვილს და დისკრიმინაციას⁸⁵ ან სხვაგვარად ემსახურება მიზნებს, რომელიც შეუსაბამოა პლურალიზმთან და ამრიგად, დემოკრატიულ პრინციპებს უთხრის ძირს⁸⁶.
166. დამატებით, კონვენციის მხარე სახელმწიფოების მიერ წარდგენილ პერიოდულ ანგარიშებზე მომზადებულ დასკვნით მოსაზრებებში, გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა მხარეებს მოუწოდა, მიეღოთ სპეციალური კანონმდებლობა, რომელიც ახდენს რასისტული ორგანიზაციების კრიმინალიზებას. კომიტეტმა, ასევე, აღნიშნა, რომ საჭიროა გადაიდგას ეფექტური ნაბიჯები სიძულვილთან, ძალადობასთან და დისკრიმინაციასთან საბრძოლველად და ყველა აქტორსა და პოლიტიკურ ძალაზე ქცევის წესების გასავრცელებლად, რომელიც შეესაბამება ადამიანის უფლებებს, დემოკრატიასა და კანონის უზენაესობას. აღნიშნულის მსგავსად, რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის თანახმად წარდგენილ პერიოდულ ანგარიშებზე მომზადებულ დასკვნით მოსაზრებებში, რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტმა მხარეებს მოუწოდა სამართლებრივი და პოლიტიკური ზომების მიღებისკენ, რომლის მიზანია, საჭიროების შესაბამისად, იმ ორგანიზაციების საქმიანობის რეგისტრაციაზე უარის თქმა ან საქმიანობის შეწყვეტა, რომლებიც მონაწილეობენ უცხოელებისა და “აშკარა უმცირესობების” წევრთა წინააღმდეგ განხორციელებულ განმეორებით თავდასხმებში.

⁸³ მაგალითად, M. A. v. Italy, კომუნიკაცია No. 117/1981, 1984 წლის 10 აპრილი.

⁸⁴ მაგალითად, Vona v. Hungary, no. 35943/10, 9 July 2013, 2013 წლის 9 ივლისი.

⁸⁵ Association nouvelle des Boulogne Boys v. France (dec.), no. 6468/09, 2011 წლის 22 თებერვალი.

⁸⁶ მაგალითად, Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey [GC], no. 41340/98, 2003 წლის 13 თებერვალი და Kalifatstaat v. Germany (dec.), no. 13828/04, 2006 წლის 11 დეკემბერი.

შესასრულებელი მოთხოვნები

167. ამავდროულად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო და ორი კომიტეტი, ასევე, ითვალისწინებს, რომ მე-9 რეკომენდაციაში წარმოდგენილი რეკომენდაციები მოიცავს გაერთიანების თავისუფლების დარღვევას. ამრიგად, პერიოდული ანგარიშების შესახებ დასკვნით მოსაზრებებში ორივე კომიტეტმა გამოხატა შემფოთება იმასთან დაკავშირებით, რომ “ექსტრემიზმის” წინააღმდეგ მიმართული კანონმდებლობა, შესაძლოა, ინტერპრეტირებული და აღსრულებული იქნას ზედმეტად ფართოდ და სამიზნეში იქნას ამოღებული ან არახელსაყრელ მდგომარეობაში იქნას ჩაყენებული ადამიანის უფლებადამცველები, რომლებიც რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრას უწყობენ ხელს; ან არ დაიცვას ადამიანები და გაერთიანებები კანონმდებლობის თვითნებურად გამოყენებისგან. ამასთან, არსებობს არაერთი შემთხვევა, სადაც პოლიტიკური პარტიების ან სხვა ორგანიზაციების ფორმირებაზე დაწესებული აკრძალვა ან მათი იძულებითი ლიკვიდაცია ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გაუმართლებლად ცნო⁸⁷. ამრიგად, ზომები, რომელიც გავლენას ახდენს პოლიტიკური პარტიებისა და ორგანიზაციების არსებობაზე და მათი საქმიანობის შესაძლებლობაზე უნდა ეყრდნობოდეს რელევანტურ და საკმარის მიზეზებს და იყოს პროპორციული.
168. სახელმწიფო ორგანოების მიერ იმ პოლიტიკური პარტიებისა და ორგანიზაციებისათვის სხვადასხვა ფორმის მხარდაჭერის გაუქმება, რომლებიც სიძულვილის ენას იყენებენ ან არ აკისრებენ სანქციას თავიანთ წევრებს სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით, არსებითად, წარმოადგენს შეზღუდვას, რომელიც გაერთიანების თავისუფლებასთან არის თავსებადი. თუმცა, აღნიშნული ვერ იქნება პროპორციული ზომა იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობს სიძულვილის ენის გამოყენების მკაფიო ინსტიტუციონალური განაცხადი. ასეთი განაცხადი ცალსახად იარსებებს, თუ მას შეიცავს პოლიტიკური დოკუმენტები და განცხადებები, პოლიტიკური პარტიის ან ორგანიზაციის ხელმძღვანელი პირების მიერ, და ასევე, როდესაც მას პოლიტიკური პარტიის ან ორგანიზაციის წევრი განმეორებით იყენებს, რასაც არ ეწინააღმდეგებიან. მეორეს მხრივ, ასეთი განაცხადი ნაკლებად ჩანს იმ შემთხვევაში, თუ სიძულვილის ენის გამოყენების ეს ფორმა წარმოადგენს იზოლირებულ ინციდენტს, ინდივიდუალური წევრის მიერ გაკეთებული განცხადების სახით.
169. პოლიტიკური პარტიის ან სხვა ორგანიზაციის აკრძალვასთან ან ლიკვიდაციასთან დაკავშირებული მოთხოვნები კიდევ უფრო რთულია მათი სიმძიმიდან გამომდინარე⁸⁸. აღნიშნულს ასახავს მე-9 რეკომენდაციაში წარმოდგენილი შეზღუდვა ასეთი ზომის გამოყენებასთან დაკავშირებით, ისეთ სიტუაციებში, სადაც სიძულვილის ენის გამოყენება მიზნად ისახავს, ან გონივრულობის ფარგლებში, მოსალოდნელია, რომ წახალისებს ძალადობრივ ქმედებებს, ზეწოლას, მტრობას ან დისკრიმინაციას. კერძოდ, უნდა

⁸⁷ მაგალითად, იხ. Sidiropoulos and Others v. Greece, no. 26695/95, 1998 წლის 19 ივლისი, The United Macedonian Organisation Ilinden and Others v. Bulgaria, no. 59491/00, 2006 წლის 19 იანვარი, Tourkiki Enosi Xanthis and Others v. Greece, no. 26698/05, 2008 წლის 28 მარტი და Association of Citizens Radko & Paunkovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, no. 74651/01, 2009 წლის 15 იანვარი.

⁸⁸ იხ. ვენეციის კომისია და ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისი, „სახელმძღვანელო პრინციპები პოლიტიკური პარტიის რეგულაციის შესახებ“ (2011), პპ.89-96 და ვენეციის კომისია და ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისი, „სახელმძღვანელო პრინციპები გაერთიანების თავისუფლების შესახებ“ (2014), პპ.247-256.

არსებობდეს საიმედო მტკიცებულება, რომელიც დაადასტურებს ასეთი განზრახვის არსებობას ან შესაბამისი ქმედებების განხორციელების გარდაუვალ შესაძლებლობას. ამასთან, როდესაც სიძულვილის ენას შეიცავს კონკრეტული პირის გამოსვლა ან ქცევა, ნაცვლად ფორმალური პოლიტიკის დოკუმენტის ან განცხადებისა, საჭიროა დადგინდეს, რომ აღნიშნული მიეწერება შესაბამის პარტიას ან ორგანიზაციას და მასში ნათლად იყო წარმოჩენილი ის მიდგომა, რომელსაც ეს პარტია ან ორგანიზაცია უჭერს მხარს ან ადვოკატირებს⁸⁹. აღნიშნული ყველაზე ხშირი იქნება იმ შემთხვევებში, როდესაც სახეზეა პარტიის ან ორგანიზაციის ლიდერების სიტყვით გამოსვლები ან ქმედება. ამრიგად, შესაძლოა მიზანშეწონილი იყოს, ამ კონტექსტში, ნაკლებად გაესვას ხაზი ინდივიდუალური წევრის და მათ შორის, ყოფილი ლიდერების საქმიანობას იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნულს შესაბამისი პარტია ან ორგანიზაცია ნათლად ან იმპლიციტურად არ უჭერს მხარს⁹⁰.

170. პოლიტიკური პარტიის ან სხვა ორგანიზაციის რაიმე სახის მხარდაჭერის გაუქმება ყოველთვის უნდა ექვემდებარებოდეს გასაჩივრებას დამოუკიდებელ და მოუკერძოებელ სასამართლოში. ამასთან, პოლიტიკური პარტიის ან სხვა ორგანიზაციის აკრძალვის ან დაშლის გადაწყვეტილებას მხოლოდ სასამართლო უნდა იღებდეს, ხოლო ასეთი გადაწყვეტილება უნდა ექვემდებარებოდეს სწრაფ გასაჩივრებას. ამ მოთხოვნების შესრულება გაერთიანების თავისუფლების მნიშვნელოვან დაცვის საშუალებებს წარმოადგენს⁹¹.

L. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და სანქციები

რეკომენდაცია 10

171. ეს რეკომენდაცია შეეხება გარემოებებს, რომელშიც სიძულვილის ენის გამოყენება უნდა დაექვემდებაროს სისხლისსამართლებრივ სანქციებს. სისხლისსამართლებრივი სანქციების დაკისრება მხოლოდ შეზღუდულ შემთხვევებში მიიჩნევა მისაღებ ზომად, იმ პოტენციური რისკის გათვალისწინებით, რომელსაც ისინი უქმნიან გამოხატვის თავისუფლებას. ამავდროულად, თუ სიძულვილის ენის გამოყენების კონკრეტულ შემთხვევაზე ეფექტური რეაგირება შესაძლებელია ნაკლებად შემზღუდავი ზომით, სისხლისსამართლებრივი სანქციები არ უნდა იქნას გამოყენებული. ამასთან, მე-10 რეკომენდაცია შეეხება შესაბამის დანაშაულების განსაზღვრის საკითხს, რადგან ეს მნიშვნელოვანია გამოხატვის თავისუფლების დარღვევის რისკების თავიდან ასაცილებლად და იმის უზრუნველსაყოფად, რომ მათი ფარგლები იყოს სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებული ტექნოლოგიური განვითარებების შესაბამისი. ამასთან, მე-10 რეკომენდაცია ხაზგასმით აღნიშნავს დანაშაულების ბოროტად გამოყენების საფრთხეს, სამართლებრივი დევნის გზით, რაც მიმართულია ოფიციალური პოლიტიკის, პოლიტიკური ოპოზიციის ან რელიგიური რწმენის კრიტიკის ჩასახშობისაკენ, ნაცვლად

⁸⁹ ob. Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey [GC], no. 41340/98, 2003 წლის 13 თებერვალი, პუნქტები 101 და 111-115.

⁹⁰ მაგალითად, ob. დასკვნა საქმეში Socialist Party and Others v Turkey [GC], no. 21237/93, 1998 წლის 25 მაისი, რომლის მიხედვითაც ყოფილი თავმჯდომარის განცხადება არ წარმოადგენდა მტკიცებულებას იმისა, რომ პარტიას ჰქონდა დაუშვებელი ამოცანები და ამრიგად, იგი არ წარმოადგენდა პარტიის ლიკვიდაციის საფუძველს.

⁹¹ ob. მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია წევრ სახელმწიფოებს CM/Rec(2007)14, რომელიც შეეხება ევროპაში არასამთავრობო ორგანიზაციების სამართლებრივ სტატუსს, პუნქტები 10 და 74.

სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ ბრძოლისა. ამასთან, იგი აღიარებს შესაბამის წარმოებაში იმ პირთა მონაწილეობის მნიშვნელობას, ვის წინააღმდეგაც სიძულვილის ენა იყო მიმართული.

172. მე-10 რეკომენდაცია ხაზგასმით აღნიშნავს სანქციების ხელმისაწვდომობის საჭიროებას ამ ტიპის დანაშაულებებთან დაკავშირებით, რაც ასახავს იმ შედეგების სიმძიმეს, რომელიც სიძულვილის ენის გამოყენებამ შეიძლება გამოიწვიოს. ამავდროულად, იგი ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ კონკრეტულ საქმეში გამოყენებული სანქცია უნდა ასახავდეს პორპორციულობის პრინციპს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, აღნიშნული გამოხატვის თავისუფლების დარღვევის საფუძველს შექმნის. მიუხედავად იმისა, რომ მე-10 რეკომენდაცია ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივი სანქციების გამონაკლისი შემთხვევის სახით დაკისრებას, იგი, ასევე, აღიარებს, რომ შესაფერის გარემოებაში მათ დაკისრებას შეუძლებელს არ უნდა ხდიდეს გამოძიების ან სამართლებრივი დევნის წარუმატებლობა. ამრიგად, იგი ხაზს უსვამს ამ პროცესების ეფექტურობის მონიტორინგის მნიშვნელობას. ვინაიდან ეფექტურობას, ხშირად, განსაზღვრავს ორგანოებს შორის ეფექტური თანამშრომლობა და კოორდინაცია (მათ შორის, სხვა სახელმწიფოებში) და ამ ორგანოების თანამშრომელთა სათანადო მომზადება. მე-10 რეკომენდაცია ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ეს საკითხები წევრი სახელმწიფოების ყურადღებას საჭიროებს.

გარემოებები, რომელიც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას საჭიროებს

173. იმისათვის, რომ სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევამ მიაღწიოს **სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ზღვარს**, უნდა შეფასდეს შემდეგი რელევანტური ფაქტორები: შემთხვევა წარმოადგენს თუ არა სიძულვილის ენის გამოყენების შედეგით მიმდებარე ფორმას - კერძოდ, იგი რამდენად ისახავს მიზნად ან, გონივრულობის ფარგლებში, რამდენად მოსალოდნელია, რომ წაახალისოს ძალადობრივი ქმედებები, ზეწოლა, მტრობა ან დისკრიმინაცია; და სიძულვილის ენის გამოყენებას ადგილი ჰქონდა თუ არა საჯარო კონტექსტში. სიძულვილის ენის განმარტების შემცველი ზემოთ წარმოდგენილი პუნქტები⁹² ცხადყოფს, რომ პირველი ფაქტორი ზოგადი პოლიტიკის მე-7 რეკომენდაციის მე-18 პუნქტის a-f ქვეპუნქტებში წარმოდგენილი ფორმულირების ფარგლებს გარეთ ხვდება, ვინაიდან იგი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დაკისრებას დაუდევრობის ელემენტის არსებობის შემთხვევაში; კერძოდ, ძალადობა, ზეწოლა, მტრობა ან დისკრიმინაცია უნდა წარმოადგენდეს სიძულვილის ენის გამოყენების კონკრეტული შემთხვევის შედეგს და არა მხოლოდ განზრახვას. ამასთან, მიუხედავად იმისა, რომ მუქარა (განსხვავებით სხვა ქცევისა, რომელსაც შეიცავს ზოგადი პოლიტიკის მე-7 რეკომენდაცია) არ არის აუცილებელი, რომ საჯაროდ იქნას გამოცხადებული იმისათვის, რომ იგი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას დაექვემდებაროს, მე-10 რეკომენდაციის თანახმად, საჭიროა საჯარო კონტექსტი, რათა სიძულვილის ენის გამოყენებაზე გავრცელდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

⁹² იხ. პუნქტები 14-18 ზემოთ.

174. ის, თუ როგორ მოხდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება, დამოკიდებულია თითოეული წევრი სახელმწიფოს სისხლის სამართალზე. კერძოდ, ზოგ შემთხვევაში შესაძლებელია **ზოგადი ბუნების მქონე დებულებების** გამოყენება, როგორცაა, მაგალითად, შეურაცხყოფასთან დაკავშირებული დებულებები, ნაცვლად დებულებებისა, რომელიც კონკრეტულად სიძულვილის ენის გამოყენებას შეეხება. ამავდროულად, მნიშვნელოვანია, რომ ზემოაღნიშნულ ორ ფაქტორთან შესაბამისობის მოთხოვნასთან ერთად, რეალურად არსებობდეს დებულება ან დებულებები, რომელიც შესაძლებელს ხდის პასუხისმგებლობის დაკისრებას იმ თითოეული განსხვავებული ელემენტისათვის, რომელიც სიძულვილის ენის შემადგენლობას ქმნის, რეკომენდაციის მიზნებისთვის. ამ მხრივ, აღსანიშნავია, რომ მონიტორინგის ციკლების თანახმად, ყოველთვის ასე არ ხდება, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების დროს, იმ სხვადასხვა ქმედებებთან დაკავშირებით, რომელიც ზოგადი პოლიტიკის მე-7 რეკომენდაციის მე-18 პუნქტშია წარმოდგენილი. კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზების გამო, ზოგ შემთხვევაში შეუძლებელი იყო სამართლებრივი დევნის განხორციელება იმ ადამიანების წინააღმდეგ, რომლებმაც, სავარაუდოდ, ასეთი ქმედებები ჩაიდინეს. ამასთან, მნიშვნელოვანია, რომ იმ შემთხვევაში, თუ სისხლისსამართლებრივი დევნის საფუძველს სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით წარმოადგენს დანაშაული, რომელიც კონკრეტულად სიძულვილის ენის გამოყენებას არ შეეხება, ამან არ გამოიწვიოს ქცევის მნიშვნელობის დაკნინება სიმძიმის კუთხით ან იმ სანქციების კუთხით, რომლის დაკისრებაც შესაძლებელია. მიუხედავად იმისა, რომ სიძულვილის ენის გამოყენების მძიმე შემთხვევებზე სანქციების დაწესება, როგორც ასეთი, სასურველია, ასეთ ზომას აქვს დამატებითი სარგებელი, რომელიც მდგომარეობს დემოკრატიულ საზოგადოებაში სიძულვილის ენის გამოყენების მიუღებლობის ხაზგასმამი. აღნიშნული სარგებელი, შესაბამისად, არ უნდა დაიკარგოს ქმედების არასათანადოდ კვალიფიცირების შედეგად.

დანაშაულების განსაზღვრა

175. შესაბამისი დებულებების **მკაფიოდ და ზუსტად** ჩამოყალიბება უალრესად მნიშვნელოვანია. წინააღმდეგ შემთხვევაში, არ იარსებებს სამართლებრივი განჭვრეტადობა აკრძალული ქცევის ფარგლებთან დაკავშირებით. შესაბამისად, იარსებებს პრეტენზიები გამოხატვის თავისუფლებაში ისეთ ჩარევასთან დაკავშირებით, რაც კანონმდებლობით განსაზღვრული არ არის, და ამდენად, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლის დარღვევას წარმოადგენს (და, ასევე, პოტენციურად, მე-7 მუხლის დარღვევას კანონის გარეშე სასჯელის აკრძალვის შესახებ), მიუხედავად იმისა, რომ სისხლისსამართლებრივი სანქციის დაკისრება სხვაგვარად გამოხატვის თავისუფლებასთან შესაბამისი იქნებოდა. ამრიგად, შესაბამისი დებულებების შემუშავებისას, სათანადოდ უნდა იქნას გათვალისწინებული ზემოთ წარმოდგენილი სხვადასხვა ტერმინების განმარტებები, რომელიც წინამდებარე რეკომენდაციის მიზნებისთვის, სიძულვილის ენის მნიშვნელობას განსაზღვრავს⁹³.

176. ამასთან, შესაბამისი დებულებების შემუშავებისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს სიძულვილის ენის კონკრეტულ შემთხვევაზე,

⁹³ იხ. პუნქტები 8-21 ზემოთ.

სისხლისსამართლებრივი სანქციის დაკისრებისას გასათვალისწინებელი საკითხების მკაფიოდ განსაზღვრას. ეს საკითხებია, (ა) რეალურად არსებობს თუ არა ძალადობის, ზეწოლის, მტრობისა თუ დისკრიმინაციის წახალისების განზრახვა ან გონივრული მოლოდინი⁹⁴ და (ბ) არსებობს, თუ არა სიძულვილის ენის გამოყენების კონკრეტულ შემთხვევაზე რეაგირების ნაკლებად შემზღუდავი მაგრამ ეფექტური საშუალებები (მაგალითად, სამოქალაქო ან ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის დაკისრება⁹⁵).

177. ამასთან, რელევანტური დებულებების შემუშავების პროცესში მნიშვნელოვანია თავიდან იქნას აცილებული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად **დამატებითი მოთხოვნების დაკისრება**, გარდა იმისა, რაც უკვე ზემოთ აღინიშნა, როგორცაა, მაგალითად, საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევა, ან სიძულვილის ენით მოცული აუდიტორიის ზომა თუ გავრცელების მასშტაბი. ეს მოთხოვნები რელევანტურია იმ რისკის შესაფასებლად, თუ რამდენად შეიძლება არსებობდეს, გონივრულობის ფარგლებში, წახალისების მოლოდინი, თუმცა, მათი ცალკე განსაზღვრა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ელემენტების სახით, მონიტორინგის ციკლების ფარგლებში აღქმული იქნა, როგორც დამატებითი დაბრკოლება მსჯავრდების უზრუნველყოფის პროცესში.
178. და ბოლოს, მიუხედავად იმისა, რომ დებულებების მკაფიოდ და ზუსტად განსაზღვრა მნიშვნელოვანია, ის ფორმულირება, რომელიც გამოხატვის იმ სხვადასხვა ფორმების დასაკონკრეტებლად გამოიყენება, რომელთა საშუალებითაც სიძულვილის ენა გამოიყენება, უნდა იყოს საკმარისად ღია **ტექნოლოგიური განვითარებების გასათვალისწინებლად**. ეს ფორმულირება, შესაბამისად, არ უნდა შემოიფარგლებოდეს გამოხატვის ცნობილი ფორმებით (როგორცაა, ბეჭდური და სოციალური მედია), არამედ, ფოკუსირებას უნდა ახდენდეს გამოხატვის ძირითად ბუნებაზე და ამრიგად, იმ სხვა ფორმების გათვალისწინების შესაძლებლობას იძლეოდეს, რომელიც, შესაძლოა, მომავალში წარმოიშვას.
179. გარდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ზემოაღნიშნულ საფუძველზე დაკისრებისა, მიზანშეწონილია **პასუხისმგებლობისათვის გარკვეული დამატებითი საფუძვლების დადგენა**. ეს ის საფუძვლებია, რომელიც ზოგადი პოლიტიკის მე-7 რეკომენდაციის 18g და 20 პუნქტებშია წარმოდგენილი - კერძოდ, ისეთი ჯგუფის შექმნა ან ხელმძღვანელობა, რომელიც ხელს უწყობს ან მხარს უჭერს სიძულვილის ენის გამოყენებას; ასეთი ჯგუფის მხარდაჭერა და მის საქმიანობაში მონაწილეობა, სახის სიძულვილის ენის გამოყენებაში წვლილის შეტანის განზრახვით, რაც, შესაძლოა, დაექვემდებაროს სისხლის სამართლებრივ სანქციებს, და სიძულვილის ენის გამოყენების ან გამოყენების მცდელობის განზრახ წაქეზება, დახმარება ან

⁹⁴ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიგნებები საქმეში M'Bala M'Bala v. France (dec.), no. 25239/13, 2015 წლის 20 ოქტომბერი, რომლის თანახმადაც, სიძულვილის ან ანტისემიტობის აშკარა გამოვლინება, რომელიც შენიღბულია, როგორც არტიკული პროდუქცია, სახიფათოა, როგორც პირდაპირი და მოულოდნელი თავდასხმა და შესაბამისად, არ იმსახურებს ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-10 მუხლით გათვალისწინებული დაცვით სარგებლობას.

⁹⁵ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიგნებები საქმეში Lehideux and Isorni v. France [GC], no. 24662/94, 1998 წლის 23 სექტემბერი, რომლის თანახმადაც “ინტერვენციისა და გაქარწყლების სხვა საშუალებებისა და განსაკუთრებით, სამოქალაქო დაცვის საშუალებების არსებობის გათვალისწინებით” (პ. 57), სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა იყო არაპროპორციული.

ხელის შეწყობა. ასეთ შემთხვევებში პასუხისმგებლობის დაკისრება ასახავს რეკომენდაციის მიზნებისთვის სიძულვილის ენის გამოყენების მნიშვნელობას და უზრუნველყოფს პასუხისმგებლობის დაკისრებას იმ რუდიმენტულ ქმედებებთან დაკავშირებით, რომელიც, როგორც წესი, თან ახლავს სისხლისსამართლებრივი დანაშაულების შექმნას. ამასთან, ზოგადი პოლიტიკის მე-7 რეკომენდაციის 22-ე პუნქტის თანახმად, მკაფიოდ უნდა განისაზღვროს, რომ ზემოაღნიშნული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ვრცელდება როგორც ფიზიკურ, ისე იურიდიულ პირებზე. იურიდიული პირის პოტენციური პასუხისმგებლობა მნიშვნელოვანია, ვინაიდან კორპორატიული ორგანიზაციები, შესაძლოა, წარმოადგენდეს სიძულვილის ენის გავრცელების საშუალებას⁹⁶.

ზომები სამართლებრივი დევნის ბოროტად გამოყენების თავიდან ასაცილებლად

180. მე-10 რეკომენდაცია ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გაუმართლებლად გამოყენების რისკს, რომელიც ზემოთ უკვე აღნიშნა, **ოფიციალური პოლიტიკის, პოლიტიკური ოპოზიციისა და რელიგიური რწმენის ჩასახშობად**⁹⁷. ამგვარი გამოყენების მიუღებლობა უნდა მომდინარეობდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებასთან დაკავშირებით ზემოთ ჩამოყალიბებული მოთხოვნებიდან. ამავდროულად, მიზანშეწონილია აღნიშნული საკითხის გამყარება შესაბამის კანონებში ცალსახად დადგენით, რომ დანაშაულები არ ვრცელდება ასეთ კრიტიკაზე, ოპოზიციაზე და რწმენებზე. ამასთან, შესაძლებელია, რომ სიძულვილის ენის აკრძალვები გამოყენებულ იქნას არაპროპორციულად, მათ წინააღმდეგ, ვის დაცვასაც ეს აკრძალვები ისახავს⁹⁸. შესაბამისად, მიზანშეწონილია სამართალდამცავი მოხელეებისა და პროკურორებისათვის სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავება, რომელიც ყურადღებას გაამახვილებს ამ პოტენციურ რისკზე და მოითხოვს პერიოდულად იმის შეფასებას, თუ რამდენად არსებობს რაიმე განსხვავება სისხლისსამართლებრივი წარმოების აღძვრისადმი მიდგომაში, სიძულვილის ენის გამოყენებაში ბრალდებულთა კონკრეტული მახასიათებლების შესაბამისად. აღნიშნულის მიზანია უზრუნველყოფა იმისა, რომ ამ მახასიათებლებს არ ჰქონდეთ რაიმე გავლენა სისხლისსამართლებრივი წარმოების აღძვრაზე.

მათი მონაწილეობა, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნე არის

181. მე-10 რეკომენდაცია, ასევე, ხაზს უსვამს სისხლისსამართლებრივ წარმოებაში მათი ეფექტური მონაწილეობის შესაძლებლობის მნიშვნელობას, ვის

⁹⁶ საქმეში *Suilk v. Turkey* (no. 1) [GC], no. 26682/95, 1999 წლის 8 ივლისი, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არ გაიზიარა არგუმენტი იმის თაობაზე, რომ მიმოხილვის ავტორი უნდა განთავისუფლდეს ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან, მისი წერილების შინაარსთან დაკავშირებით, რომელიც გამოქვეყნდა მხოლოდ კომერციულ და არა სარედაქციო დატვირთვის მქონე პროფილზე. სასამართლოს მოსაზრებით, მფლობელს გააჩნდა მიმოხილვის სარედაქციო მიმართულების ფორმირების ძალა და შესაბამისად, “ირიბად ექვემდებარებოდა იმ “მოვალეობებსა და პასუხისმგებლობებს”, რომელსაც ექვემდებარება სარედაქციო და ჟურნალისტური პერსონალი, ინფორმაციის შეგროვებისა და საზოგადოებაში გავრცელების დროს, და რომელიც უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს კონფლიქტის ან დამაბუღლობის სიტუაციაში.” (პ.63).

⁹⁷ იხ. პუნქტები 62-64 ზემოთ.

⁹⁸ იხ. პუნქტი 64 ზემოთ.

წინააღმდეგავ სიძულვილის ენა არის მიმართული. მათი მონაწილეობა უნდა იწყებოდეს საგამოძიებო ეტაპიდან, საჩივრის აღძვრის შემდგომ, და გრძელდებოდეს სასამართლოში წარმოების დასრულებამდე. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ასეთი პირების ინფორმირება გამოძიების მიმდინარეობასთან დაკავშირებით და იმ ნებისმიერ სირთულესთან დაკავშირებით, რომელიც გამოძიების პროცესში წარმოიშობა. ამასთან, მათ უნდა შეეძლოთ თავიანთი მოსაზრების გამოხატვა მანამ, სანამ მიღებული იქნება გადაწყვეტილება გამოძიების დასრულების ან ბრალდების მოხსნის შესახებ. აღნიშნული მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ იმის უზრუნველსაყოფად, რომ შესაბამის ორგანოებს ჰქონდეთ ამ გადაწყვეტილებისათვის არსებითი მნიშვნელობის მქონე ყველა სახის ინფორმაცია, არამედ, იმისათვის, რომ მათ, ვინც სიძულვილის ენის სამიზნეა, ჰქონდეთ ნდობა მართლმსაჯულების სისტემის მიმართ. ამასთან, მათ დროულად უნდა მიეწოდოთ ინფორმაცია სასამართლო მოსმენის გამართვის შესახებ და მისი ღირსება დაცული უნდა იქნას იმ დროს, როცა ის მოწმის სახით ჩვენებას იძლევა. იქ, სადაც შესაძლებელია კერძო სამართლებრივი დევნის აღძვრა, მაგალითად, ისეთ შემთხვევებთან დაკავშირებით, როგორცაა ადამიანის ღირსების შელახვა ან ცილისწამება, ასევე, მნიშვნელოვანია, მკაფიოდ განისაზღვროს, თუ ვის აქვს სამართლებრივი დევნის დაწყების უფლება. ამასთან, სამართლებრივ დევნასთან დაკავშირებული წესები თანმიმდევრულად უნდა იქნას გამოყენებული.

სანქციები

182. სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით მსჯავრდების შემდგომ, **კონკრეტული სანქციების დაწესებასა და დაკისრებასთან** დაკავშირებით, მე-10 რეკომენდაცია ადგენს ორ რელევანტურ საკითხს, რომელიც გათვალისწინებული უნდა იქნას - კერძოდ, სიძულვილის ენის გამოყენების მიძიმე შედეგები და პროპორციულობის პრინციპი.
183. პირველი მათგანი გულისხმობს არა მხოლოდ იმ შედეგებს, რომელსაც განიცდიან ისინი, ვის წინააღმდეგავ სიძულვილის ენა არის მიმართული, არამედ, იმ შედეგებსაც, რომელიც სიძულვილის ენის გამოყენებას მოაქვს ადამიანთა შესაბამისი ჯგუფისთვის და იმ დამაზიანებელ გავლენას, რომელიც სიძულვილის ენას აქვს საზოგადოების ერთიანობაზე. ამრიგად, ხელმისაწვდომი კონკრეტული სანქციები სიძულვილის ენის გამოყენების ამგვარ შედეგებს უნდა ასახავდეს. კერძოდ, სანქციები, ზოგადი პოლიტიკის მე-7 რეკომენდაციის 23-ე პუნქტის თანახმად, უნდა იყოს **ეფექტური და პრევენციული** და შესაბამისად, უნდა ასახავდეს უკვე მიყენებულ ზიანს და უნდა ახდენდეს მისი გამეორების თავიდან აცილებას. ასეთი სანქციები, შესაძლოა, ითვალისწინებდეს პატიმრობას ან ჯარიმას, ისევე, როგორც შესაბამისი გამოცემების ამოღებას და კონფისკაციას. ამავდროულად, სანქციის დაკისრებაზე გავლენას შეიძლება ახდენდეს თავად განხორციელებული ქმედების ხასიათი - მაგალითად, სანქცია შეიძლება მოიცავდეს პოლიტიკური უფლებების დროებით დაკარგვას, ჰოლოკოსტის ერთი ან მეტი მემორიალის მონახულებას ან რაიმე ფორმის პრაქტიკული რეპარაციის უზრუნველყოფას ადამიანთა იმ ჯგუფისათვის, რომლის წინააღმდეგაც მიმართული იყო სიძულვილის ენის გამოყენება.
184. ამავდროულად, სანქციების დაკისრება, ასევე, უნდა ითვალისწინებდეს იმ რისკს, რომელსაც საქმის კონკრეტულ გარემოებებში წარმოშობს კონკრეტული სანქცია - კერძოდ, **გამოხატვის თავისუფლებაში ზედმეტად ჩარევა**.

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, არსებითად, არ ეწინააღმდეგება ჯარიმების დაკისრებას, პატიმრობის მისჯას, მასალების განადგურებას ან პოლიტიკური უფლებების შეზღუდვას⁹⁹, პირველი ორი ზომის გამოყენებასთან დაკავშირებით, ზოგ შემთხვევაში, სასამართლომ დაადგინა, რომ გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევა იყო არაპროპორციული¹⁰⁰. ნათელია, რომ თითოეული შემთხვევა ინდივიდუალურად უნდა იქნას განხილული, თუმცა, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ პატიმრობა ან მნიშვნელოვანი ჯარიმა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მე-10 მუხლით დაცულ გამოხატვის თავისუფლებასთან შესაბამისად ჩაითვლება, გარდა სიძულვილის ენის ყველაზე მძიმე ფორმით გამოყენების შემთხვევებისა. მეორეს მხრივ, შედარებით მცირე, მაგრამ არა უმნიშვნელო ჯარიმები და სხვა სანქციები, რომელიც გამოიწვევს ქცევის შეცვლას, როგორცაა, მაგალითად, გარკვეული საქმიანობის განხორციელება მათ სასარგებლოდ, ვის მიმართაც სიძულვილის ენა იყო მიმართული. აღნიშნული სახის სანქცია, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ საქმეთა უმეტესობაში, არაპროპორციულად და შესაბამისად, სადაო სანქციად იქნას მიჩნეული.

ეფექტიანი გამოძიება და სისხლისსამართლებრივი დევნა

185. ის მნიშვნელობა, რომელსაც მე-10 რეკომენდაცია ანიჭებს **საჩივრების გამოძიებისა და დამნაშავეთა წინააღმდეგ სისხლისსამართლებრივი დევნის** მონიტორინგს, ასახავს ამ მხრივ მონიტორინგის ციკლების ფარგლებში გამოვლენილ ხარვეზებს. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგ შემთხვევაში სიძულვილის ენის ავტორთა მიმართ გამოყენებული იქნა ეფექტური სამართალდაცვითი ზომები, ასევე, გამოვლინდა არაერთი შემთხვევა, სადაც სისხლისსამართლებრივი სანქცია ადვილად გამოირიცხა და შედეგად, არაერთ საქმეს, რომელიც ინიცირებული იქნა შესაბამისი ორგანოების წინაშე საჩივრის აღძვრით სასამართლომდე არ მიუღწევია. ამასთან, რაც შეეხება საქმეებს, რომელიც სასამართლომდე აღწევს, მსჯავრდების მაჩვენებელი, ხშირად, დაბალია და დაკისრებული კონკრეტული სანქციები ყოველთვის არ შეესაბამება სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევას. სიძულვილის ენის გამოყენების წინააღმდეგ სისხლის სამართლის გამოყენების შეზღუდულ წარმატებას იქ, სადაც აღნიშნული სათანადო რეაგირება იქნებოდა, განაპირობებს სხვადასხვა ფაქტორები, ესენია: ა) ზოგიერთი პოლიციელი არ იღებს დანაშაულს სერიოზულად და არ მოქმედებს სწრაფად; ბ) მტკიცებულების შეგროვებასა და შეფასებაში კომპეტენციის ნაკლებობა; გ) გამოხატვის თავისუფლებით გათვალისწინებული დაცვის ზედმეტად ფართოდ აღქმა (რაც არ შეესაბამება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომას და/ან ზედმეტად მკაცრი ინტერპრეტაცია იმისა, თუ რა წარმოადგენს დანაშაულის ელემენტებს (როგორცაა, სიძულვილის წახალისება); დ) მსჯავრდებისათვის ისეთი მოთხოვნების დადგენის

⁹⁹ იხ., მაგალითად, *Zana v. Turkey* [GC], no. 18954/91, 1997 წლის 25 ნოემბერი (ერთწლიანი პატიმრობა), *Hennicke v. Germany* (dec.), no. 34889/97, 1997 წლის 21 მაისი, *Suñrek v. Turkey* (no. 1) [GC], no. 26682/95, 1999 წლის 8 ივლისი (“შედარებით მცირე ჯარიმა”; პ. 64), *Incal v. Turkey* [GC], no. 22678/93, 1998 წლის 9 ივნისი (კონფისკაცია, თუმცა ეს ამ საქმეში გამოყენებული არ ყოფილა) და *Féret v. Belgium*, no. 15615/07, 2007 წლის 16 ივლისი (პასიური საარჩევნო უფლების დაკარგვა 10 წლით. თუმცა, განსხვავებული მოსაზრების მქონე მოსამართლემ აღნიშნული არაპროპორციულად მიიჩნია).

¹⁰⁰ იხ. მაგალითად, *Karataş v. Turkey* [GC], no. 23168/94, 1999 წლის 8 ივლისი (პატიმრობა ერთი წლით, ერთი თვითა და 10 დღით, და ჯარიმა TRL 111,111, 110), *Aydın Tatlav v. Turkey*, no. 50692/99, 2006 წლის 2 მაისი (ჯარიმა TRL 2, 640, 000) და *Suñrek and Özdemir v. Turkey* [GC], no. 23927/94, 1999 წლის 8 ივლისი (იმ მიმოხილვის ასლების ამოღება, სადაც გამოქვეყნდა შესაბამისი მასალა).

წარუმატებელი მცდელობები, რომელიც აღარ არის გამოყენებადი; ე) სიძულვილის ენის გამოყენების საკმარისი, სისტემატური და ეფექტიანი გამოძიების ჩატარების მოვალეობის შეუსრულებლობა; ვ) რელიგიური ფუნდამენტალისტების გამოძიებისათვის, ნაცვლად რასიზმისა და სიძულვილის ენის სხვა ასპექტებით მოტივირებული ექსტრემისტების გამოძიებისა, რესურსების დათმობა; ზ) ტერიტორიული დავები იმასთან დაკავშირებით, თუ რომელი ორგანოს იურისდიქციაში შედის კონკრეტული საქმე; თ) დანაშაულების ხელახალი კლასიფიკაცია, როგორც ჩვეულებრივი სისხლისსამართლებრივი დანაშაულებისა, რათა მსჯავრდებულასთან დაკავშირებით კონკრეტული წარმატების მაჩვენებლის მიღწევას არ შეეშალოს ხელი; ი) იმუნიტეტი, რომლითაც პოლიტიკოსების სარგებლობენ; და კ) მიუკერძოებლობის შესაძლო ნაკლებობა ნაფიც მსაჯულთა წევრებს შორის, რომლებიც ასეთ საქმეებს განიხილავენ.

186. ზემოაღნიშნული ზოგიერთი ხარვეზის საფუძველზე რასობრივი დისკრიმინაციის აღკვეთის კომიტეტმა დაადგინა რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღკვეთის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის მე-4 და მე-6 მუხლების დარღვევა. კერძოდ, ეს ხარვეზებია, საჩივრების სათანადო ყურადღებითა და სისწრაფით გამოძიების მოვალეობის შეუსრულებლობა¹⁰¹ და გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვების გაუთვალისწინებლობა¹⁰².
187. სიძულვილის ენის შემთხვევებზე რეაგირების კუთხით არსებული ზემოაღნიშნული ხარვეზები საზოგადოებას მყარ სიგნალს უგზავნის იმასთან დაკავშირებით, რომ **სიძულვილის ენას სერიოზულად არ ეკიდებიან** და სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევები, შესაძლოა, დაუსჯელი დარჩეს. ამრიგად, არ არის საკმარისი სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით მხოლოდ დანაშაულების განსაზღვრა. საჭიროა, ასევე, განგრძობადი და ყურადღებით მონიტორინგი იმ მიდგომებისა, თუ როგორ ხდება სიძულვილის ენის შესაძლო გამოყენების შემთხვევების გამოძიება, სამართლებრივი დევნა და განხილვა. აღნიშნული საჭიროა რათა შესაძლებელი იყოს სათანადო ცვლილებების განხორციელება გამოყენებულ მიდგომაში, იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ყველა შესაბამის შემთხვევაში მოხდეს სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება და დამნაშავის მსჯავრდება.
188. ნებისმიერი **გამოძიების ძირითადი მიზანი** უნდა იყოს შესაბამისი კანონმდებლობის ეფექტური იმპლემენტაცია და დანაშაულის ჩამდენ პირზე პასუხისმგებლობის დაკისრება. ასეთი გამოძიება უნდა ჩატარდეს მას შემდეგ, რაც საკითხის შესახებ ინფორმაციას მიიღებენ შესაბამისი ორგანოები და არ უნდა იყოს დამოკიდებული ფორმალური საჩივრის არსებობაზე. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისეთ შემთხვევებში, რომელიც შეიცავს სიძულვილის ენის გამოყენებას, პირმა, რომელიც სიძულვილის ენის სამიზნეა, შესაძლოა, არ მოისურვოს ჩივილი. ნებისმიერი გამოძიება უნდა იყოს ადეკვატური, ვინაიდან მან უნდა დაადგინოს მოხდა თუ არა დანაშაულის

¹⁰¹ L K v. Netherlands, კომუნიკაცია No. 4/1991, 1993 წლის 16 მარტის მოსაზრება, Gelle v. Denmark, კომუნიკაცია No. 34/2004, 2006 წლის 6 მარტის მოსაზრება, Adan v. Denmark, კომუნიკაცია No. 43/2008, 2010 წლის 13 აგვისტოს მოსაზრება და TBB-Turkish Union in Berlin/Brandenburg v. Germany, კომუნიკაცია No. 48/2010, 2013 წლის 26 თებერვლის მოსაზრება.

¹⁰² The Jewish Community of Oslo et al. v. Norway, კომუნიკაცია No. 30/2003, 2005 წლის 15 აგვისტოს მოსაზრება, და TBB-Turkish Union in Berlin/Brandenburg v. Germany, კომუნიკაცია No. 48/2010, 2013 წლის 26 თებერვლის მოსაზრება.

ჩადენა და მოახდინოს პასუხისმგებელი პირების იდენტიფიცირება. მტკიცებულების უზრუნველსაყოფად, მოწმეების ჩვენებებისა და რელევანტური დოკუმენტებისა თუ ელექტრონული მასალების ჩათვლით, ადეკვატური ნაბიჯები უნდა გადაიდგას. აღნიშნული უნდა განხორციელდეს დროულად და სწრაფად, გონივრულობის ფარგლებში. ამასთან, საჭიროა, რომ გამოძიება და მისი შედეგები დაექვემდებაროს საზოგადოებრივ კონტროლს, რათა უზრუნველყოფილ იქნას ანგარიშვალდებულება და შენარჩუნდეს საზოგადოების ნდობა. აღნიშნული მოიცავს - როგორც უკვე ითქვა¹⁰³ - მომჩივნის ინფორმირებას გამოძიების მიმდინარეობის შესახებ და მისთვის მოსაზრების გამოხატვის შესაძლებლობის უზრუნველყოფას მანამ, სანამ მიღებული იქნება გადაწყვეტილება გამოძიების შეწყვეტის ან ბრალდების მოხსნის შესახებ. და ბოლოს, გამოძიების დასკვნები და ნებისმიერი გადაწყვეტილება სამართლებრივი დევნის შესახებ უნდა დაეფუძნოს ყველა ხელმისაწვდომი მასალის კომპლექსურ, ობიექტურ და მოუკერძოებელ ანალიზს.

189. **გამოძიებისა და სისხლისსამართლებრივი დევნის ეფექტიანობის გაუმჯობესებისათვის მიდგომები**, შესაძლოა მოიცავდეს: ა) იმ ინსტრუმენტის დანერგვას, რომელიც სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევების ონლაინ შეტყობინების შესაძლებლობას იძლევა; ბ) სიძულვილის ენის გამოყენების შესახებ საჩივრებზე განხორციელებული შემდგომი რეაგირების რეგულარული ანალიზს, იმ დროიდან, რაც საჩივარი პოლიციის მიერ დარეგისტრირდა, რათა შეფასდეს, თუ რამდენად ადეკვატურია საჩივრებზე რეაგირება; გ) ინტერნეტში სიძულვილის ენის გამოყენების სისტემატური მონიტორინგს, რათა გამოძიება არ ეფუძნებოდეს მხოლოდ საჩივრებს; დ) სპეციალიზებული განყოფილებების შექმნას, რომელთაც ექნება სათანადო ტექნიკური და ადამიანური რესურსები და სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევების გამოძიებისა და სისხლისსამართლებრივი დევნის პასუხისმგებლობა; ე) მტკიცე რეაგირება პოლიტიკოსებისა და სხვა საჯარო მოხელეების მიერ სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევებზე, რათა საზოგადოების წარმომადგენლებმა მათ მაგალითს არ მიბადონ; ვ) პოლიტიკოსებისათვის იმუნიტეტის მოხსნა სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევებთან დაკავშირებით; და ზ) დიალოგის, ორმხრივი ნდობისა და თანამშრომლობის დამყარება იმ ადამიანთა ჯგუფებთან, რომლის წინააღმდეგაც მიმართულია სიძულვილის ენის გამოყენება, რათა მათ აღიდგინონ თავდაჯერებულობა და აიმაღლონ საკუთარი უფლებების შესახებ ცნობიერება.
190. მე-10 რეკომენდაციის თანახმად, სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით აღძრული სისხლისსამართლებრივი წარმოების ეფექტიანობა დამოკიდებულია სამ სხვა ფაქტორზე.
191. პირველ რიგში, სხვადასხვა აქტორებს - კერძოდ, პოლიციასა და პროკურატურას, უნდა ჰქონდეთ თავიანთი ინდივიდუალური საქმიანობის ფარგლებში **თანამშრომლობისა და კოორდინაციისათვის** ეფექტური, სათანადო შესაძლებლობა. ამის მიღწევა სხვადასხვა გზებით არის შესაძლებელი. თუმცა, თანამშრომლობისა და კოორდინაციის მიღწევა ყველაზე ადვილად შესაძლებელია შესაბამის ორგანოებს შორის კარგი საკომუნიკაციო არხების შექმნით. ამასთან, ხელმძღვანელი პირები უნდა მიაწინებდნენ, რომ სიძულვილის ენის გამოყენებასთან სისხლისსამართლებრივი წარმოების გზით

¹⁰³ იხ. პ. 179 ზემოთ.

ბრძოლის მიზნით თანამშრომლობას, თუ ეს საჭიროა, მაღალი პრიორიტეტული მნიშვნელობა აქვს თითოეული შესაბამისი ორგანოსათვის.

192. მეორე, მართლმსაჯულების სისტემის ყველა მონაწილე უზრუნველყოფილი უნდა იქნას **სათანადო ტრენინგით**, რათა მათ შეძლონ იმის დადგენა, თუ რამდენად შეიცავს კონკრეტული განცხადება სიძულვილის ენას და, თუ ეს ასეა, გამოხატვის თავისუფლების გათვალისწინებით, რამდენად შესაფერისი რეაგირება იქნება სისხლისსამართლებრივი სანქციის დაკისრება. ამასთან, ამ ტრენინგმა შესაბამის პირებს უნდა შეუქმნას წარმოდგენა იმის შესახებ, თუ რა ზოგადი გავლენა აქვს სიძულვილის ენის გამოყენებას მათზე, ვისკენაც ის არის მიმართული და იმ საფრთხეებზე, რომელსაც სიძულვილის გამოყენება უქმნის ფართო საზოგადოებას. ამას გარდა, კონკრეტული მოვალეობებიდან გამომდინარე, ძალისხმევა მიუმაართული უნდა იყოს მათი შესაძლებლობების გაუმჯობესებისაკენ, სიძულვილის ენის გამოყენებასთან დაკავშირებით სისხლისსამართლებრივი საქმის აღძვრისა და განხილვისათვის რელევანტური მტკიცებულებების შეგროვებისა და შეფასების კუთხით. ამასთან, მოსამართლეები უზრუნველყოფილი უნდა იქნან სახელმძღვანელო პრინციპებით იმ მიდგომის შესახებ, თუ რომელი სანქცია უნდა დაეკისროს პასუხისმგებელ პირს მსჯავრდების შემთხვევაში. ნებისმიერ შემთხვევაში, მსგავს ტრენინგსა და შესაძლებლობების განვითარებას გააუმჯობესებს კარგი პრაქტიკის გაცვლა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემაში გარკვეულ აქტორებს სიძულვილის ენის გამოყენების საქმეებზე მუშაობის სხვებზე მეტი გამოცდილება აქვთ.
193. მესამე, სიძულვილის ენის გავრცელება არ შემოიფარგლება ეროვნული საზღვრებით. შედეგად, შესაბამის წარმოება, შესაძლოა, წარუმატებელი იყოს იმის გამო, რომ შემთხვევა კონკრეტული წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიისა და იურისდიქციის გარეთ წარმოიშვა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ადგილი ჰქონდა სიძულვილის ენის გავრცელებას ინტერნეტ სივრცეში. აღიარებულია, რომ ასეთ შემთხვევებში არ არსებობს პრობლემის გადაჭრის იოლი გზა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ინტერნეტ-სერვერები სხვა ქვეყნებშია განთავსებული, სადაც სიძულვილის ენის გამოყენებას არ არეგულირებს წინამდებარე რეკომენდაციაში წარმოდგენილი მოთხოვნების მსგავსი წესები. მიუხედავად ამისა, ამ სახელმწიფოებში შესაბამის ორგანოებთან თანამშრომლობის საფუძველზე შესაძლებელია ამგვარი **ტრანსსასაზღვრო გავრცელების** შეზღუდვა. ამასთან, თანამშრომლობის შედეგად მოპოვებული ინფორმაცია შესაძლებელს გახდის სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებას შესაბამის წევრ სახელმწიფოში მყოფი იმ პირების მიმართ, რომელთაც გარკვეული როლი ითამაშეს მის გავრცელებაში. ამრიგად, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ ყველა წევრმა სახელმწიფომ მიზამოს ზოგიერთი წევრი სახელმწიფოს მაგალითს და დანერგონ სათანადო მექანიზმები სიძულვილის ენის ტრანსსასაზღვრო გამოყენების შემთხვევებთან დაკავშირებით თანამშრომლობის ხელშესაწყობად. ასეთი შემთხვევები, შესაძლოა, ეხებოდეს არა მხოლოდ წევრ სახელმწიფოებს, არამედ, ევროპის საბჭოს არაწევრ სახელმწიფოებსაც, რომლებიც მზად არიან, შეუერთდნენ ძალისხმევას სიძულვილის ენის ტრანსსასაზღვრო გავრცელების აღკვეთის მიზნით.

დანართი

ქვემოთ წარმოდგენილია სიძულვილის ენის შესახებ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ მიღებული რეკომენდაციები და ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის მიერ მიღებული რეკომენდაციები და რეზოლუციები:

მინისტრთა კომიტეტი

მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია წევრ სახელმწიფოებს No.R(92)19, რასისტული შინაარსის მქონე ვიდეო თამაშების შესახებ;

მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია წევრ სახელმწიფოებს No.R(97)20, სიძულვილის ენის შესახებ;

მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია წევრ სახელმწიფოებს No.R(97)21, მედიისა და ტოლერანტობის კულტურის ხელშეწყობის შესახებ;

მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია წევრ სახელმწიფოებს CM/Rec(2010)5, სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით დისკრიმინაციასთან ბრძოლის ღონისძიებების შესახებ.

საპარლამენტო ასამბლეა

რეკომენდაცია 1277 (1995) მიგრანტების, ეთნიკური უმცირესობებისა და მედიის შესახებ;

რეკომენდაცია 1543 (2001) კიბერსივრცეში რასიზმის და ქსენოფობიის შესახებ;

რეკომენდაცია 1706 (2005) მედიისა და ტერორიზმის შესახებ;

რეკომენდაცია 1768(2006) მედიაში თავშესაფრის მამიებლების, მიგრანტებისა და ლტოლვილების იმიჯის შესახებ;

რეკომენდაცია 1805(2007) რელიგიური ნიშნით მკრეხელობის, რელიგიური შეურაცხყოფისა და სიძულვილის ენის შესახებ;

რეკომენდაცია 2052 (2014) ნეო-ნაცისტური და მემარჯვენე ექსტრემიზმის მანიფესტაციებთან ბრძოლის შესახებ

რეზოლუცია 1345 (2003) პოლიტიკაში რასისტული, ქსენოფობიური და შეუწყნარებელი დისკურსის შესახებ;

რეზოლუცია 1510 (2006) გამოხატვის თავისუფლების და რელიგიური რწმენის პატივისცემის შესახებ;

რეზოლუცია 1563 (2007) ევროპაში ანტისემიტიზმთან ბრძოლის შესახებ;

რეზოლუცია 1577 (2007) ცილისწამების დეკრიმინალიზაციისაკენ;

რეზოლუცია 1605 (2008) ევროპაში იმ მუსლიმი თემების შესახებ, რომელთა წინაშეც დგას ექსტრემიზმის პრობლემა;

რეზოლუცია 1728 (2010) სექსუალური ორიენტაციის ან გენდერული იდენტობის ნიშნით დისკრიმინაციის შესახებ;

რეზოლუცია 1743 (2010) ევროპაში ისლამის, ისლამიზმისა და ისლამოფობიის შესახებ;

რეზოლუცია 1754 (2010) ექსტრემიზმთან ბრძოლა: მიღწევები, ხარვეზები და წარუმატებლობები;

რეზოლუცია 1760 (2010) ევროპაში ეროვნული უსაფრთხოების დისკურსის აღზევების შესახებ: ბოშების შემთხვევა;

რეზოლუცია 1846 (2011) რელიგიური ნიშნით დისკრიმინაციის ყველა ფორმასთან ბრძოლის შესახებ;

რეზოლუცია 1877 (2012) ინტერნეტში და ონლაინ მედიაში გამოხატვისა და

ინფორმაციის თავისუფლების დაცვის შესახებ;
რეზოლუცია 1928 (2013) რელიგიასთან და რწმენასთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებების დაცვისა და რელიგიური თემების ძალადობისგან დაცვის შესახებ;
რეზოლუცია 1948 (2013) სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით დისკრიმინაციასთან ბრძოლის შესახებ;
რეზოლუცია 1967 (2014) ევროპაში რასიზმისა და შეუწყნარებლობის პრევენციის სტრატეგიის შესახებ;
რეზოლუცია 2011 (2014) ნეო-ნაცისტურ და მემარჯვენე ექსტრემისტულ მანიფესტაციებზე კონტრ-რეაგირების შესახებ;
რეზოლუცია 2069 (2015) ნეო-რასიზმის აღიარებისა და პრევენციის შესახებ;
რეზოლუცია 2069 (2015) ნეო-რასიზმის აღიარებისა და პრევენციის შესახებ.